

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE İSLAMCI DERGİLERİN DÖNEMİN DİN
ANLAYIŞINA ETKİLERİ: MEKTUP DERGİSİ ÖRNEĞİ (1985-
2010)**

Yüksek Lisans Tezi

Talha KAYA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Talha KAYA tarafından, **Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL** danışmanlığında hazırlanan **“TÜRKİYE'DE İSLAMCI DERGİLERİN DÖNEMİN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ: MEKTUP DERGİSİ ÖRNEĞİ (1985-2010)”** başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 8.9.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Harun YILDIZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Muzaffer BARLAK Sinop Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

06/07 / 2023
Talha KAYA

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: TÜRKİYE'DE İSLAMCI DERGİLERİN DÖNEMİN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ: MEKTUP DERGİSİ ÖRNEĞİ (1985-2010)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 06/07/2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 29

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

06 /07 / 2023
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL

ÖZET

TÜRKİYE'DE İSLAMCI DERGİLERİN DÖNEMİN DİN ANLAYIŞINA ETKİLERİ: MEKTUP DERGİSİ ÖRNEĞİ (1985-2010)

Talha Kaya
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Temmuz/2023
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL

1985 yılında yayın hayatına başlayan Mektup Dergisi “*Kadınların kaleminden kadın erkek herkes için*” sloganı ile toplumun tüm kesimlerine hitap etmeyi ve hurafelerden arındırılmış hakiki İslam’ı anlatmayı amaçlamıştır. Dergi İslam toplumunun gördüğü baskı ve zulümleri konu edinirken Müslüman toplumların dinlerinden bihaber olduklarına sürekli vurgu yapmıştır. Bununla beraber toplumun gündelik hayatına yön verecek konular olan aile, evlilik, haramlar ve helaller, halk ve hak İslamı gibi konuları da işlemiştir.

Derginin genel yayın yönetmeni Emine Şenlikoğlu’dur. Emine Şenlikoğlu, tüm çaba ve gayreti ile toplumun sesi olmaya çalışmış, bu uğurda Mektup dergisi yanı sıra konferanslar yapmış, kitle yayın organlarında röportajlar vermiş, bildiriler yayınlamış ve kitaplar yazmıştır. Gençlik dönemleri her ne kadar İslami bir çerçevede olmasa da eşi Recep Özkan’ın destekleri ile eğitim hayatında büyük mesafeler kat etmiştir. Şenlikoğlu, İslam’ı hurafelerden arındırmak, insanları bu doğrultu da aydınlatmak için yazdığı “*Gençliğin İmanını sorularla Çaldılar*” kitabı dolayısı ile 163. Maddeden hüküm giymiş ve hapis yatmıştır. Görüşlerinden ve siyasi sistemi sürekli eleştirdiğinden ötürü 12 Eylül ve 28 Şubat dönemlerinde de birçok kez sorgu odalarına alınmış ve hakkında davalar açılmıştır. Kendisi ise bu durumu cihad ve dava şuuru olarak açıklamıştır.

Anahtar Sözcükler: Hak İslam, Batılılaşma, Modernizm, Emine Şenlikoğlu, Hurafe

ABSTRACT

THE EFFECTS OF ISLAMIST MAGAZINES ON THE UNDERSTANDING OF RELIGION OF THE PERIOD 1985-2010: THE CASE OF MEKTUP MAGAZINE

Talha KAYA

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Basic Islamic M.A

Master, July/2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. İbrahim Hakkı İNAL

Mektup magazine published in 1985 aimed at to appeal segments of the society with the slogan "For men and women, from the pen of women" and aimed to explain the real Islam without superstitions. While the magazine is about the oppression and persecution of the Muslim society, it constantly emphasizes that they are unaware of the religions of the Islamist society. In addition to this, subjects such as family, marriage, harams and halals, the people and the right Islam, which will take the direction of managing the society are discussed.

The general editorial management of the journal is Emine Şenlikoğlu. Emine Şenlikoğlu is willing to participate in the society with all her efforts and endeavors, she has made conferences, given interviews, papers and written books in mass media as well as the Mektup magazine. Her youth didn't pass in the Islamic period; however, her education journey has been taken a long way with the support of her husband, Recep Özkan. Şenlikoğlu was convicted in Article 163 and was imprisoned for the book "They Stole the Faith of the Youth with their questions", which she wrote it to purify Islam from superstitions and to enlighten people in this direction. Due to her views and constant criticism of the political system, she was taken to interrogation rooms many times on 12 September and early 28 February, and lawsuits were filed against her. Emine Şenlikoğlu explained this situation as the consciousness of jihad and litigation.

Keywords: Right Islam, Westernization, Modernism, Emine Şenlikoğlu, Süperstition

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Dergicilik faaliyetleri okuyucu kitlesini ilk çıktığı günden beri etkileyen önemli iletişim ve etkileşim aracı olmuştur. İslamcı camiada da dergicilik faaliyeti topluma seslenebilmek ve iletişim kurabilmek adına muhakkak önemli bir yer teşkil etmiştir. Bazı dönemler siyasi odaklı olarak İslamcı camiada her alanda olduğu gibi dergicilik faaliyetlerinin de önü kesilmiş ve her türlü çalışma durdurulmuş olsa dahi 1980 sonrası her alanda olduğu gibi dergicilik faaliyetlerinin de yoğunlaştığı görülmüştür. 1980 sonrası İslamcı camiada kadın vurgusu ile ön plan çıkan birçok dergi olmuştur. Fakat Mektup Dergisi'nin ve Emine Şenlikoğlu'nun bu konuda tutumu, yaklaşımı, ortaya koyduğu görüşleri ile diğer dergilerden bariz şekilde ayırt eden bir özelliği olmuştur.

İslamcılık, İslamcı dergiler, modernleşme, toplumun din anlayışı veya İslamcı yayınlarda din algısı üzerine birçok çalışmalar mevcut olsa dahi Mektup Dergisi ve özellikle de Emine Şenlikoğlu üzerine çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Çalışmalardaki bu boşluğu doldurmak ve literatüre katkı sağlamak için çıktığı dönem İslamcı camiada dikkatleri üzerine çeken Mektup Dergisi ve söylemleri, kitapları, konferansları, tartışmaları ve eleştirileri ile toplumda derin izler oluşturan Emine Şenlikoğlu ele alınmıştır. 1985 yılında İslami içerikli bir dergi olarak yayımlanmaya başlayan Mektup Dergisi'nin ve derginin genel yayın yönetmeni olan aynı zamanda çıkmasında öncülük eden Emine Şenlikoğlu'nun dönemin din anlayışında nasıl bir etkisi olduğunu, bu konuda okuyucuya nasıl bir algı ve zihniyet dünyası oluşturduğunu çalışmamızda sunmaya çalıştık.

Çalışmamız giriş, üç bölüm, sonuç ve ekler bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamızın konusu, amacı, kapsam ve yöntemi gibi muhteviyata yer verilmiş olup birinci bölümde kavramsal çerçeve olarak İslamcılık hareketine çalışmanın düzlemini göstermek için değinilmiştir. İkinci bölümde “Kadınların kaleminden” vurgusu ile ön plana çıkan Mektup Dergisi haricinde İslamcı camiada kadın vurgusu üzerine çıkmış olan diğer İslamcı dergiler ele alınmış olup daha sonra Mektup Dergisi üzerine yoğunlaşmıştır. Burada ilk olarak Mektup Dergisi'nin içindeki bölümlerden, amaçlarından, gayesinden ve muhteviyatından pasajlar alınarak oluşturduğu din algısı üzerine analiz yapılmıştır. Daha sonra 247 sayı çıkarmış olan derginin yazar kadrosu el alınmıştır. Üçüncü bölümde derginin genel yayın yönetmeni çıkışına öncülük eden Emine Şenlikoğlu'nun zihniyet dünyası üzerine yoğunlaşmıştır. Burada ilk önce Şenlikoğlu'nun algı ve zihniyet dünyasının nasıl

oluştugu üzerine hayatı ve yaşam serüveni ele alınmıştır. Şenlikoğlu'nun zihniyet çözümlemesini yapabilmek, oluşturduğu din algısını görebilmek ve etki alanını görmek için eserlerinden bazılarına yer verilmiştir. Daha sonra Şenlikoğlu'nun zihniyet dünyası, İslamcılık tartışmaların teori ve pratiğine ne tür katkısı olduğu, söylem ve fikirleri ile toplumu nasıl etkilemeye ve yön vermeye çalıştığını çözümleyebilmek, İslamcı fikir ile çeliştiği veya çelişmediği yönleri görebilmek ve ortaya koymak için fikir dünyasında öne çıkan bazı temalar ele alınmıştır. Çalışmamız sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak tamamlanmıştır. En son olarak dergide dikkat çeken bazı kapak resimleri eklenmiştir.

Şüphesiz gösterilen her gayret ve emek neticesiz kalmaz. Bu bağlamda çalışmamızın neticeye varmasında büyük bir özveri ile varlığını hissettiğim, değerli fikirlerini benimle paylaşan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Hakkı İNAL'a teşekkürlerimi arz ederim. İlmi birikimleri ile yolumuzu aydınlatan Prof. Dr. Harun YILDIZ'a teşekkür ederim. Çalışmamızın hazırlık aşamasında yardımları dokunan arkadaşlarıma, bu yoğun zaman diliminde varlığı ile beni motive eden kıymetli ailem ve kızım Hafsa Sare'ye sevgilerimi sunuyorum.

Talha KAYA

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Konusu	1
1.2. Tezin Amacı	2
1.3. Tezin Özgün Değeri	2
1.4. Tezin Yöntemi	3
2. Kavramsal Çerçeve: İslamcılık.....	4
2.1. İslamcılık Kavramı ve Tanımları	4
2.2. İslamcılık Kavramının Ortaya Çıkışı	7
2.3. İslamcılığın Tasnifi ve Dönemlere Ayrılması.....	13
2.3.1. İttihadi İslam Politikaları Dönemi (1870-1908).....	14
2.3.2. İslamcılık Dönemi (1908-1924)	15
2.3.3. Muhafazakarlık-Milliyetçilik Dönemi (1924-1960).....	17
2.3.4. Radikal ve Entelektüel İslamcılık Dönem (1960-1980).....	20
2.3.5. Uyum ve Entegrasyon Dönemi (1980 sonrası)	21
3. İslamcı Kadın Dergileri Ve Mektup Dergisi	23
3.1. 1980 Sonrası Çıkan Bazı Kadın Dergileri.....	25
3.1.1. Kadın ve Aile Dergisi.....	25
3.1.2. Bizim Aile	29
3.1.3. Altınoluk Yuvamız	31
3.1.4. Evrensel Kadın Dergisi	32
3.1.5. Sena Dergisi	33
3.1.6. Kadınca Dergisi.....	34
3.1.7. Elele Dergisi.....	36
3.1.8. Cosmopolitan Dergisi.....	37
3.2. Mektup Dergisi Genel Yapısı ve İçeriği	37
3.3. Mektup Dergisi İçindeki Bölümleri	44
3.4. Mektup Dergisi Yazar Kadrosu	45
3.4.1. Mevlüde Uçar.....	45
3.4.2. Sabiha Ünlü.....	45
3.4.3. Yusuf Kerimoğlu.....	46
3.4.4. Bakiye Marangoz	46
3.4.5. Aişe Aslı Sancar	46
3.4.6. Aysel Zeynep Tozduman	47
3.4.7. Emine Kılar Taştepe.....	47
3.4.8. Necla Günay.....	48
3.4.9. Sevim Asımgil.....	48
4. Emine Şenlikoğlu'nun Zihniyet Dünyası	49
4.1. Hayatı.....	49
4.2. Eserleri	52
4.2.1. İslam'da Erkek	54
4.2.2. Hristiyan Gülü.....	56
4.2.3. İmamın Manken Kızı	58
4.2.4. Maria	60
4.2.5. Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar	61
4.2.6. Bize Nasıl Kıydınız	64

4.2.7. Burası da Cezaevi.....	67
4.2.8. Kelepçeli Kalemimden.....	68
4.3. Emine Şenlikoğlu'nun Zihniyet Dünyasında Öne Çıkan Temalar.....	69
4.3.1. Evliliğe Bakışı.....	69
4.3.2. Kadının Konumuna Bakışı.....	75
4.3.3. Tesettüre Bakışı.....	77
4.3.4. Diğer Dini Akım ve İnançlara Bakışı.....	80
4.3.5. Gelenek ve Moderniteye Bakışı.....	82
4.3.6. Tasavvuf ve Tarikatlere Bakışı.....	84
4.3.7. Siyasete Bakışı.....	87
5. SONUÇ.....	95
KAYNAKLAR.....	98
EKLER.....	104
ÖZ GEÇMİŞ.....	116

SİMGELER VE KISALTMALAR

AKP.	: Ak Parti
b.	: Bin
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hızı
İDP	: İslamcı Dergiler Projesi
MSP	: Milli Selamet Partisi
RP	: Refah Partisi
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	: Ve benzeri

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu

12 Eylül ihtilali sonrasında İslamcı camiada faaliyet gösteren derneklerin ve vakıfların kapatıldığı, birçok derginin yayın hayatına son vermek durumunda kaldığı bilinen bir husustur. Partilerin kurulup parlamenter sisteme tekrar dönülmesi ve muhafazakâr bir partinin iktidara gelmesi ile gerek süreli yayınlar gerekse sivil toplum örgütleri faaliyetleri noktasında görece bir canlanma dikkat çekmektedir. İslamcı gruplar ya da çevreler söz konusu olduğunda süreli yayınlar olarak başta büyük tiraj rakamlarına ulaşan İslam Mecmuası ve aynı kadro tarafından yayınlanan Kadın ve Aile Dergisi olmak üzere, Ribat ve Mektup Dergisi öne çıkmaktadır. Bu ve benzeri dergiler ilk defa 80 sonrası ortamda yayınlanmaya başlamıştır. İslam Mecmuası da İskender Paşa Cemaati himayesinde yayınlanmıştır. Modern dünyada Nakşi bir dini grubun diğer Nakşi cemaatlerde de şahit olduğumuz dini konuları ön plana çıkaran, modernite karşısında eleştirel bir tavır ortaya koyan ve bununla beraber genelde itidalli tavrıyla dikkat çeken bir yayın organı görünümü vermiştir. Dönemin süreli yayınları arasında, bu çizgide bir başka yayın organı olarak Altınoluk dergisinden de söz etmek gerekir. Diğer tarafta ise gerek geleneksel dini kurumları eleştirme noktasında gerekse Modern Batılı hayat tarzı karşısında takındıkları daha çok radikal bir tavırla ön plana çıkan ve başta Darul Harp meselesi olmak üzere toplumsal tabanda; özellikle gençlik arasında büyük tartışmaları başlatan dergi çevrelerinden de söz etmek mümkündür. Söz konusu gruplar ve dergiler hakkında istenilen sayı ve düzeyde olmasa da farklı bilim dallarına mensup akademisyenler tarafından önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu noktada dikkat çeken bir husus yukarıda bahsedilen sonuncu grup arasında gösterilebilecek olan Mektup dergisi ve Emine Şenlikoğlu hakkında çok sayıda akademik çalışma yapılmamış olmasıdır. Romanları ve diğer eserleriyle İslamcı tabanda ve özellikle genç kızlar üzerinde ciddi etkisi olan, ayrıca yazıları dolayısıyla hapis yatmış olması hasebiyle çok farklı kesimler tarafından tanınan Şenlikoğlu'nun; sahibi ve yayın yönetmeni olduğu derginin çok sayıda çalışmaya konu yapılmayışı anlaşılması zor bir durumdur. Bu mülahazalardan hareketle, Şenlikoğlu ve kadrosunun çıkardığı ve uzun soluklu yayın hayatı olan bu dergi vasıtasıyla toplumda nasıl bir dini algı oluşturmaya çalıştığı meselesi tezimizin irdeleneceği temel soruyu teşkil edecektir.

1.2. Tezin Amacı

Tezin amacı, kendisi modern ya da klasik medrese usulü eğitim almamış ve İslamcı kadın figürün yazdığı yazılar sebebiyle yaklaşık üç buçuk yıl hapis yattıktan sonra daha da tanınır hale gelmiş bir karizmatik aktivistin, 80’ler Türkiye’sinde etrafındaki arkadaşlarıyla çıkardığı Mektup dergisi ve yayınladıkları eserlerle oluşturmaya çalıştığı zihniyetin kodlarını deşifre etmeye çalışmak olacaktır. İslamcı camia; 80’lerin ortasında Huzur Sokağı romanı, köşe yazarlığı ve özellikle Anadolu’yu dolaşarak verdiği konferanslarla kitleleri etkilemiş Şule Yüksel Şenler’den sonra bazı yönleriyle ona benzeyen diğer yönlerden ayrılan kendine özgü bir karakter olarak bu sefer Emine Şenlikoğlu figürüyle tanışıyor. Bu olgunun İslamcı camiada karşılığının ne olduğunu tespit etmeye çalışmak, gerek Şenlikoğlu’nun gerekse dergi çevresinin ortaya koyduğu fikirler etrafında ortaya çıkan tartışmaları ve fikir ayrılıklarını irdelemek, çalışmamızın başlıca amaçlarından birisidir. Diğer taraftan bu oluşuma karşı ortaya çıkan tepkiler ve özellikle İsmail Ağa çevreleri ile yaşanan gerilimlerin hangi dini konular etrafında cereyan ettiğini ortaya koymak da tezimizin amaçları arasındadır. Dönemin dergileri Kadın ve Aile, Bizim Aile ve Yuvamız gibi aylık süreli yayınlarla Mektup Dergisi’ni muhteva analize tutmak çalışmamızın bir başka amacını teşkil etmektedir. Son olarak bir süreç analizi yapmak suretiyle ilk çıktığı günden başlamak üzere son döneme kadar çıkan sayılar arasında ne tür tavır ve yaklaşım farkının olduğunu analiz etmek tezimizin önemli amaçlarından sonuncusudur.

1.3. Tezin Özgün Değeri

Mektup dergisi kadrosunda her ne kadar derginin sahibi olan ve Şenlikoğlu’nun eşi başta olmak üzere birkaç erkek yazar yer alsa da neticede genel olarak İslamcı kadınlar tarafından çıkarılan bir dergidir. Bu kadınların genel özelliği ise gerek “Kadın ve Aile” gerekse dönemin yine başka bir dini grubu tarafından çıkarılan “Bizim Aile” dergisindeki yazar kadrosundan farklı olarak modern eğitim almamış olmaları, özellikle üniversite mezunu olmamalarıdır. Kendisi de ilkokul mezunu olduğunu sürekli vurgulayan Şenlikoğlu başta olmak üzere yazarlar modern eğitim sistemine sıcak bakmamaktadırlar. Diğer dergilerde çokça yaygın olan mütesettire doktor yazar profili de görülmemektedir. Bu durum mektup dergisi ile ilgili yapılacak bir çalışmayı özgün kılmaktadır. Bu noktada ifade edilmesi gereken bir diğer husus, Şenlikoğlu’nun tesettür tarzı olarak tercih ettiği çarşaf, dergi yazılarına da yansıdığı şekliyle; dergi

çevresiyle İsmail Ağa Cemaati arasında bir irtibat olduğu intibai edinmek mümkündür. Bu organik olmayan görünürdeki bağ konusunda daha sonra İsmail Ağa çevreleri tarafından çıkarılan dergilerde sürekli reddedici tavır takınmışlardır. Bunlar akademik çalışmalara konu edilmemiş ancak dönemin ruhunu ve zihniyet yapısını anlamaya çalışan araştırmacılar açısından son derece önemli konular olup tezimizin özgün değerini ortaya koymaktadır.

1.4. Tezin Yöntemi

Mektup dergisi, Emine Şenlikoğlu ve çevresinin belli bir dini söylemi savundukları, gündeme getirdikleri ve konferans benzeri faaliyetlerle gündemde tuttukları bir zihniyet platformu anlamına geldiğinden tezimizin yönteminin temel unsurlarından birisini zihniyet çözümlemesi ya da bir diğer ifadeyle söylem analizi teşkil edecektir. Doğal olarak bu söylemin oluştuğu sosyo- kültürel ve ideolojik bağlam, bir başka ifadeyle dönemin koşulları da inceleme alanımıza dahil olacaktır. Uzun soluklu bir yayın geçmişi olan dergide her ne kadar farklı yazarlar, farklı konularda değişik yazılar kaleme almış olsalar da bunların temelde ortak bir zihin yapısının yansımaları olduğunu, tek başına çok da bir anlam ifade etmeyen bir dergi yazısının ancak dergideki başka yazılarla birlikte düşünüldüğünde anlamlı hale geleceğini, kısaca teknik ifade ile söylemek gerekirse “parçanın ancak bütünle ilişkilendirilerek anlamlı hale gelebileceği” bakış açısı ya da yöntemi tezimizin temel metodik yaklaşımını oluşturmaktadır. Literatürde yapısal analiz olarak geçen bu yöntem bize dergide ve Mektup çevresinin diğer yayın ve faaliyetlerinde dağınık ve birbirinden kopuk gözüken birçok yazı ya da eserin aslında ortak bir yapının temel unsurlarını teşkil ettiğine vurgu yapmaktadır. Çalışmamızda, objektif bir tavırla konumuz olan yazarların fikirleri, onlar kendilerini nasıl görmek istiyorsa öyle tasvir edilmeye çalışılacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: İSLAMCILIK

2.1. İslamcılık Kavramı ve Tanımları

Kavramlar düşünce dünyasını anlama noktasında yolu aydınlatan kandil görevi üstlenirler. İslamcılık kavramı da ortaya çıktığı ilk günden beri farklı tanım tipolojisine sahip bir düşünce akımıdır. İslamcılık fikri üzerine ortaya konan tartışmaların yaşadığı en temel sorunlardan biri kavramsal bir problem olmasıdır. Buradaki kök sebep terminolojik kavramın belli bir çerçeveye sığdırılamayacak kadar mefkuresinin uçsuz ve bucaksız oluşudur. Bu nedenle İslamcılık, fikri mülkiyetinde birçok kavramla tanımlanan bir akım olmuştur. Böyle bir gökyüzüne karşı İslamcılık kavramı aktüalitesini koruyan kavramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Fikir olarak İslamcılık, ne zaman ortaya çıktığı, anlam dünyasında ne zaman yer aldığı hakkında ortaya konulan fikirlerin umumunda farklılıklar mevcut olup bu fikir ayrılıklarının hemzeminindeki asıl neden 19. yüzyıla kadarki İslam toplumunun yaşamış olduğu buhranlardan kaynaklıdır.¹ 19. yüzyıla kadarki zamanda karşılaşılan sosyo-kültürel, siyasi ve aynı zamanda ilim açısından yaşanan sıkıntılar ve bununla beraber kaotik ortamın etkin olduğu kabullenilmektedir. Bunun yanı sıra 19. yüzyılda ehemmiyet teşkil etmiş olan batı karşısında geri kalmışlık tartışması da İslamcılık fikrinin oluşmasında temel sebepler arasında olup İslam toplumunda batının oluşturduğu zihniyet dünyasına karşı koyabilmenin ancak dini olgular çerçevesinde yeni bir fikri umumi oluşturma anlayışı olarak çıkmıştır.² Ortaya konan bu İslam modernitesi Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şeraitten kurtarmaya ve bekasının daim olmasına yönelik düşünce yaklaşımı olmuştur. "İslamcılık, XIX-XX. yüzyıllar arasında İslami bir bütün olarak (inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim ...) "yeniden" hayata hakim kılmak ve akılcı bir metodla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden kurtarmak; medenileştirmek, birleştirmek ve kaldırmak uğruna yapılan aktivist, modernist ve eklektik yönleri baskın siyasi, fikri ve ilmi çalışmaların, arayışların, teklif ve çözümlerin bütünü ihtiva eden bir hareket olarak tarif edilebilir".³ Kara bu ifadelerinde İslamcılığı, toplumun ihyası için bir özedönüş olarak görürken aynı zamanda özbenliği koruyarak

¹ Taş, Kemaleddin, Göksuçukur, Betül, *Osmanlı Dönemi Batıcılık, İslamcılık Türkçülük Fikir Akımları ve Din*, Dini Araştırmalar 22/56 (2019), 463-488.

² Özcan, Azmi, "İslamcılık", TDV İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001), 70-71.

³ Kara, İsmail, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler I*, Dergah Yayınları, 2014. 17.

gelişmek ve modernleşmek anlamında kullanmıştır. Nitekim İslamcıların arayış içerisinde olmalarının temelinde de bu durum mevzubahistir. İslamcılar, toplumun yaşanmışlıklar karşısındaki durumu, batının üstünlüğünün nedenleri, batının ilerleyişine karşın İslam toplumunun geri kalmışlığı, batıdaki gelişmelerin İslam toplumuna aktarılıp aktarılmayacağı gibi zihinleri meşgul eden sorunlarla uğraşmışlardır.⁴

İslamcılığın terminolojik anlam kazanmasında Osmanlı'nın çöküşünü önlemeye yönelik ortaya atılan bir fikir olması ehemmiyet teşkil etmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerindeki şartlar, toplumsal dağılmalar zihin aynasında yansıtıldığında İslamcılığın elbette devletin bekası için varlık sahasına çıkan bir fikir olduğu açıktır. Osmanlı döneminde ortaya konulan İslamcılık için umumiyetle fikir bu yönde olmuştur. Fakat daha sonraları kavramın anlamsal boyutta değişiklikler yaşadığı tarihi süreç içerisinde sabittir. Osmanlı Devleti dönemi için devletin bekası ve yaşanan buhranlardan arınmak için benimsenen bir fikir iken Osmanlı sonrası varlık mücadelesi, tutunabilme, tekrar birleşip doğrulanabilme anlamlarına gelecek bir fikir dünyası oluşturmuştur.⁵ “İslamcılık Osmanlı Döneminde ‘Devletin kurtarılması’ amaçlı bir hareket iken, daha sonra Cumhuriyetle birlikte, hakim rejime rağmen ‘var olma mücadelesi’ tavrını almış, çok partili hayata geçişle beraber tekrar sesini yükseltmeye ve örgütlenmeye başlamıştır”⁶ Bu nokta-ı nazardan hareketle değişen toplum, siyasi ortam, yönetim, dönemin sosyo-ekonomik şartlarından etkilenecek terminolojik anlam değişikliğine uğradığı nettir. Bu hal İslamcılık için tanımlamalar yapılırken farklılıkların ortaya çıkmasına ve ortak bir zeminde beraberlik sağlanamamasına neden olmuştur.

İslamcılık kavramının ele alınması, işlenmesi ve bakıldığı dönemlerden ötürü farklı tanımlandığı ve ortak bir zeminde birleşilmediği ortadadır. İslamcılık fikri 19. yüzyılda umum dünyada, özellikle İslam dünyası üzerinde Batı modernizmine karşı yeni bir fikir oluşturmak ve toplumu tekrar ihya etmeyi gaye edinmiştir.⁷ “Modern Avrupa medeniyetinin İslâm dünyası aleyhinde oluşturduğu tehditlere etkili bir karşı koymanın ancak modernleşmenin gereklerine uygun bir zihniyet dünyası inşa etmekle

⁴ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2001,65-67.

⁵ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 23 (2001),60-65.

⁶ Şentürk, Hulusi, *İslamcılık: Türkiye’de İslami Oluşumlar Ansiklopedisi* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2014), 17.

⁷ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 23 (2001),60-65.

ve dinin kılavuzluğunda gerçekleşecek bir modernleşme ile mümkün olacağı fikrine dayanır; bu modernizm anlayışı, İslâmcılığı İslâm dünyasında ortaya çıkan birçok benzeri akımdan farklı kılan önemli bir ayıraçtır.”⁸ Diğer bir boyutu ile Osmanlı Devleti’nin düştüğü durumdan kurtarmak anlamında kullanılan kavramsal düzey için Kutluer, “İslâm medeniyetinin dünya üzerindeki son büyük gücü olan Osmanlı Devleti’nin içine düştüğü zaafıtan kurtarılması ve bekasının temini için “İslâmî bir rönesans”ın gerçekleşmesini sağlama düşüncesi”⁹ olarak ele aldığı görülmüştür. Nitekim bu boyut ile İslamcılık kavramını fikir dünyalarının merkezine alanlar batıldan uzaklaşarak bir öze dönüş, programı olarak içselleştirmişlerdir.

Kutluer, “İslamcılık için İslam dünyasında "tecdid, ıslah, ittihad-ı İslam (çoklukla panislamizm karşılığı kullanılır), ihya ... "; batıda "panislamizm", özellikle yeni araştırmalarda "modern İslam(iyet), çağdaş İslam düşüncesi, İslam’da reformist düşünce...”¹⁰ gibi kavramlar ile Müslümanların reformist bir şekilde batıl ve hurafe olan her şeyden arınarak daha modernist ve daha enetellektüel bir yaklaşım benimseyerek, İslamcılık kavramını bu şekilde içselleştirip hareket etme ve yenilenme fikriyatının yatmakta olduğu görülmüştür.

İslamcılığın aslında belirli bir tanımı olmadığı açıktır. Fakat bu konuda kişilerin ortaya koyduğu bireysel her tanım kendi çapında İslamcılık tanımı olarak ortaya çıkmıştır. Burada ortaya çıkan farklı tanımlamaların sebebi daha çok İslam’ın sosyal boyutu ile siyasi boyutu arasındaki ayrıma gidilememesinden kaynaklıdır. Fakat tanımlama açısından böyle bir ayrıma gitmek de İslamcılık kavramını terminolojik bir zemine oturtmak açısından zorlamaktadır. Bu bağlamda İslamcılığı terminolojik bir zemine oturtabilmek için tarihsel serüvenini ve kökenlerini de ortaya koymak gerekmektedir.

Tarih sahnesinde gerçekleşen değişimler İslam toplumunu da etkilediği bir gerçektir. Bu noktada Batı’da gerçekleşen değişimler ile İslam toplumu da gebe olduğu değişimleri dünyaya getirmeye mecbur olmuştur. Modernizm veya modernleşme kavramı batı tarafından ortaya konulan hayat tarzı, değerler topluluğu olarak ele alındığında modernizm ve batı aynı kefedeydi tartışıldığı açıktır. Modernleşme kavramı hususunda Ortaylı, “Modernleşme olgusu, kaba bir deyişle, var olan değişimin

⁸ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 23 (2001), 60-65.

⁹ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 23/60-65.

¹⁰ Kara, İsmail, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1. 17.

değişmesidir.”¹¹ ifadesi ile İslamcılığın yenileşme hareketi olduğunu ortaya koymaktadır. İslamcılık tanımında olduğu gibi tarih sahnesine çıkış konusunda da fikir birliği yoktur. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren İslâm dünyasında ortaya çıkan İslâmîcilik; İslâm’ı, inanç, düşünce, ahlâk, siyaset, yönetim ve hukuk bakımından hâkim kılmak, Müslümanlar arasında birlik ve dayanışma tesis ederek İslâm ülkelerini Batı karşısında geri kalmışlıktan kurtarmak amacına yönelik bir çözüm arayışı olarak gelişmiştir.¹²

2.2. İslamcılık Kavramının Ortaya Çıkışı

Osmanlı’nın yaşadığı son çeyrek, devletin giderek zayıf düştüğü İslâm toplumunda birliğin sağlanmadığı, bilimsel doğrultuda yeniliklere yetişemediği, ekonomik olarak zayıfladığı bir dönem olarak yaşanmaktaydı. İslam toplumunu yapılandırmak, geri kalmışlıktan kurtarmak, hurafe ve batıldan temizlemek için İslâm’ın temel kaynaklarına dönüşü çözüm olarak gören İslamcılık fikri benimsenmiştir.¹³ Bu noktada İslamcılık, Mısır’da Cemâleddîn el-Efganî (1838-1897), Muhammed Abduh (1849-1905), Reşîd Rızâ (1865-1935) önderliğinde ortaya çıkmıştır.

Cemaleddin Efgani’nin siyasî, sosyal ve kültürel konularda önemli görüş ve açıklamaları olmuştur. Bu noktada yaşamı, duruşu İslam aleminin kurtuluşu için söylemleri ile tartışmaların hedefi olmuştur. Toplumun düzelmesi, yanlışlıklardan, batılardan beri olması toplumun yeniden ihya olması, modern toplum olması açısından Efgani’nin önemli bir etkisi olmuştur. Söylem ve fiillerinde amacının ilk önce ümmeti emperyalizmin köleliğinden kurtarmak ve bu yolla özgür bir siyasi yapı oluşturmak, daha sonra batıl ve hurafelerin girmiş olduğu yanlış inanç anlayışını yeniden düzenlemek olmuş, toplumda var olan bu gerilik ve sapmaların asıl nedeni Kur’an’dan uzaklaşma olarak göstermiştir.¹⁴ Bu nedenle Müslümanların zihinleri, ahlakları, akide ve inançlarının şifaya muhtaç olduğunu belirttiği ve bu hale gelmede suçun Müslümanların kendi içlerinde olduğunu, bütün bütün batıdan kaynaklı olmadığını savunduğu görülmüştür.

¹¹ Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2012. 15.

¹² Türköne, Mümtaz’er, *Siyasî İdeoloji Olarak İslâmîciliğin Doğuşu*, İstanbul, 1991. 35.

¹³ Ed. Sunar Lütfi, *Bir Başka Hayata Karşı, 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Mesleler, Kavramlar ve İsimler*, ts., 4/6-7.

¹⁴ Karaman, Hayreddin, “Efgani, Cemâleddin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* X, İstanbul (1994), 456-466.

Muhammed Abduh ile birlikte Mart 1884 tarihinde *el- 'Urvetü'l-Vüsqâ*¹⁵ ismiyle dergi çıkarmışlardır. Burada işlediği temel konular; sömürgecilğe karşı durmak, bu konuda Müslümanlara özgüven kazandırmak, Müslümanların kendi inançları ve değerleri etrafında birliğini sağlamak, geri kalmalarının sebeplerini ortaya koymak, yeni gelişmeler çerçevesinde bazı telakkileri yeniden ele almak ve Müslümanları güncel konular hakkında bilgilendirmek şeklinde özetlenebilir.¹⁶ Efgani, bu noktada Müslümanların zihniyet, inanç, ahlak olarak hastalıklı olduklarını belirtmiş ve ancak bu hastalıktan İslâm'a ve Kur'an'a dönmekle şifa bulunacağını vurgulamıştır.¹⁷ İslam birliğinin emperyalizme karşı olmanın neticesi olduğunu belirtmiş ve İslam birliğinin temelini toplumun ortak inanç faktörüne bağlayarak, İslam toplumunun birlik ve beraberliğini *din bağı, hac, hilafet* olarak üç ana zemine oturtmuştur.¹⁸ “Din bağı, Müslümanların birleştirici yönü yani ümmet birliğini sağladığını vurgulamıştır. Ümmetin merkezi olarak Mekke ve Medine şehirleri olmalı, her yerde alimlerin toplandığı, fikir alışverişinde bulunduğu merkezler kurmalı ve bunların da merkezi Hicaz olmalıdır. İslam alimleri hac dönemlerinde toplanarak ortak meseleler hakkında konuşmalıdır. Hilafet konusunda ise siyasî, askerî, ekonomik, kültürel bir birliğin vücut bulabilmesi için tek bir otorite merkezine ihtiyaç vardır, bu da halifedir.”¹⁹ şeklinde açıklamıştır.

Muhammed Abduh, fikirleri taklitlerden arındırmayı savunurken dinin ise görüş ayrılıklarının olmadığı Selef'in metodolojisi ve kaynakları doğrultusunda anlamayı vurgulamış, itikadî Asr-ı saâdet'te olduğu gibi saf hale getirmenin yanında akıl ve ilimle ilişkisini güçlendirerek değişen dünya şartlarında dinin rolünü tekrar etkinleştirmeyi amaçlamıştır.²⁰ Abduh, Müslümanların tekrardan muasır medeniyetler seviyesine yükselmesi için ıslahat tavsiyelerinde bulunmuştur. Abduh, ıslahat düşüncesini ilk olarak dini düşünce olgusu üzerine temellendirmiş, İslam'ın düştüğü durum dini düşüncedeki değişimle İslam'a uygun bir ıslahat oluşturulmasını temel alarak bunun ancak Kur'an'ı doğru anlamak ile olacağını savunmuştur.²¹ İkinci olarak ona göre ıslahat toplum nezdinde olmalı, bunu da eğitim ve toplumun bilinç dünyasını

¹⁵ Görgün, Hilal, “el-Urvetül'l-Vüska”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 42, İstanbul (2012), 186-188.

¹⁶ Görgün, Hilal, “el-Urvetül'l-Vüska”, 186-188.

¹⁷ Karaman, Hayreddin, “Efgani, Cemâleddin”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* X, İstanbul (1994), 456-466.

¹⁸ Karaman, Hayreddin, “Efgani, Cemâleddin”, 456-466.

¹⁹ Karaman, Hayreddin, “Efgani, Cemâleddin”, 456-466.

²⁰ Özervarlı, M. Sait, “Muhammed Abduh”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 30 (Ankara 2020), 480-485.

²¹ Özervarlı, M. Sait, “Muhammed Abduh”, 480-485.

değiştirerek elde edileceğini savunan Abdur' a göre eğitimin içinde de yer alan taklitçi düşünce yapısı ortadan kaldırılmalı, daha sonra Kur'an ve Sünnet'i baz alarak akılla düşünen, analiz yapabilen, delillere dayanan, mezhepçilikten beri duran ilim erbabının yetiştirilmesi bir ihtiyaç olduğunu savunmuştur.²² Bu şekilde temel alınan anlayış ile birlikte günümüze de hitap edebilecek yeni bir düşünce yapısının oluşturulması gerektiğini savunduğu görülmüştür. Bu oluşturulacak yeni anlayışa sahip toplum ise ancak sağlam bir dini eğitim ile beraber çağa uygun olan eğitimle gelişmiş nesiller yetiştirmekle sağlanacağını ortaya koymuş, bu noktada çağa uygun bir İslam fikriyatı oluşturmak için batının bilimsel gelişmelerinin İslam'a uygun şekilde alınmasını savunmuştur.²³ Siyasi olarak da halk ile yönetici arasında itaat ilişkisini savunmuş, yönetimin toplum tarafından uyarı ve görüşlere açık olmasını belirtmiştir. Toplumda var olan *İttihâd-ı İslâm*²⁴ kavramını siyasi birliktelik yerine dini-içtimai birliktelik olarak anlaşılması gerektiğine dikkat çekmiştir²⁵.

Reşid Rızâ, Cemâleddin Efganî ve Muhammed Abdur'un ortaya koymuş oldukları fikirleri devam ettirmeye çalışmıştır.²⁶ Nitekim çıkardığı "*el-Menâr*" isimli dergide yayınlamış olduğu yazıları geçmişe olan bağlılığını ve aynı zamanda yaşanan devre göre yeniliğe önem verdiğini göstermektedir. Ona göre "insanlar vahiyyle muhatap iken Hz. Peygamber'in vefat etmesi üzerine vahiy artık gelmeyecektir. Bu noktada insanlar yaşanan dönemin gerektirdiği ihtiyaç ve durumları aklın muaveneti ile bulacağını belirtmiştir."²⁷ Dini düşüncede amacı dini ilimleri ihya etmek, mezhepçilikten dini arındırarak güncel problemlere yanıt bulmak olmuş ve nitekim çalışmalarına bakıldığında gelenekçi metodolojiyi sahiplenışı ve çağın gerektirdiği ihtiyaçlara binaen içtihad anlayışına önem verdiğini görülür.²⁸ Ortaya koyduğu "*el-Vahyü'l-Muhammedî*" isimli eserinde de Kur'an çerçevesinde oluşturulan inanç sisteminin üzerinde durmuştur. Nitekim inanç, ibadet konuları dışındaki konularda akli ve ilmi açıklamalardan uzak durmamış, ilim anlayışlarının varlığını devam ettirmek

²² Özervarlı, M. Sait, "Muhammed Abdur", TDV İslâm Ansiklopedisi 30 Ankara (2020), 480-485.

²³ <https://islamdusunceatlasi.org/muhammed-abdur/334>

²⁴ Özcan, Azmi, "İttihâd-ı İslâm", *TDV İslâm Ansiklopedisi* 23 İstanbul (2001), 470-475, İttihâd-ı İslâm: İslam birliği anlamına gelen kavram ilk fikir olarak Cemâleddin Efganî tarafından dile getirilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında özellikle II. Abdülhamid döneminde Müslümanlar arasında birlik sağlayarak sömürgecilğe karşı koymayı amaçlayan siyasi görüş için kullanılan bir tabirdir.

²⁵ Özervarlı, M. Sait, "Muhammed Abdur", 480-485.

²⁶ Kavak, Özgür, *Reşid Rıza'nın Fıkıh Düşüncesi Çerçevesindeki Görüşleri*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 64.

²⁷ Kavak, Özgür, *Reşid Rıza'nın Fıkıh Düşüncesi Çerçevesindeki Görüşleri*, 89.

²⁸ <https://islamdusunceatlasi.org/resid-riza/424>

isteyen medrese ehlini de bu noktada eleştirmekten kaçınmamış ve bununla beraber İslami ilimleri saf dışı bırakmak isteyen batı yanlısı aydın kesime de karşı durmuştur.²⁹ Reşîd Rızâ, İslam toplumunda gerçekleşen yenilikçi düşünce yapısının içinde bulunan isimlerdendir. Bu konuda akide ve değerlere hâlel vermeyecek bir modernleşmeyi savunduğu ve bunun toplum nezdinde yer alabilmesinin de ancak eğitim ile olacağını belirttiği görülmüştür.

İslam tarihi içerisinde Cemaleddin Efgani, Muhammed Abduh ve Reşîd Rıza'nın ideolojik açıdan toplumu derinden etkiledikleri bir gerçektir. Nitekim bu konuda yalnız kendi yaşadıkları dönemi değil kendilerinden sonraki dönemde de görüş ve fikirleri ile toplumu etkilemişlerdir. Bu konuda 20. yüzyıldaki umum efkarda Efgani, Abduh ve Rıza'nın fikir yansımaları görülmüştür. Efgani'nin görüşleri bağlamında bakıldığında toplumda var olan siyasi çıkmaz odak noktası olmuş, siyasi yönetim hususunda halka dayalı bir yönetim olmasını elzem görmüştür.³⁰ Efgani'nin tesir ettiği bir diğer husus kuşkusuz "İslam Devleti" kavramının oluşmasıdır. Bu konuda ise fikir, istişare ve alınan kararlarda birbirine bağlı fakat devletleşme olarak ayrı İslam Devleti oluşturulmasını istemiş ve fikir olarak beyan ettiği bu organizasyonel müstakil devletlerin merkezini Mekke ve Medine olarak belirlenmesini istemiştir.³¹

Efgani ile birlikte birçok konuda fikir birliği içerisinde olan ve hem kendi dönemini hem de kendisinden sonraki dönemi ideolojik olarak derinden etkileyen diğer bir isim Muhammed Abduh olmuştur. Efgani ve Abduh genel anlamda kurtuluş yolu olarak değişim ve yenilenmeyi ön planda tutmuşlardır. Söz konusu yenilenme modernizmin getirmiş olduğu her şeyi İslamileştirerek kendi bünyelerine almayı bu nedenle de içtihad kavramına tekrar canlılık katmaya çalışmışlardır.³²

Abduh ve Efgani'nin beraber çıkardıkları "el- 'Urvetü'l-Vüska" dergisi ile sömürge ve işgale karşı direnişin basın ve yayın sesi olmaya, toplumun uyanışa geçmesine çalışmışlardır.³³ Abduh ve Efgani'nin bu yaklaşımı İslam'a bir düşünce boyutu kazandırmıştır. Muhteviyat olarak siyasi konular ağırlıklı olan "el- 'Urvetü'l-Vüska" politik sorunlara İslami çerçevede cevaplar vermeye gayret etmiştir.

²⁹ Özervarlı, M. Sait, "Reşîd Rızâ", *TDV İslâm Ansiklopedisi* 35, İstanbul (2008), 14-18.

³⁰ Karaman, Hayreddin, "Efgani, Cemâleddin", 456-466.

³¹ Karaman, Hayreddin, "Efgani, Cemâleddin", 456-466.

³² Özervarlı, M. Sait, "Muhammed Abduh", 480-485.

³³ Görgün, Hilal, "el-Urvetül'l-Vüska", 186-188.

Resid Rıza, Hilafet sistemine yeniden hayat verilemeyeceği düşüncesinden kaynaklı olarak İslam Devleti fikrini benimsemiş, İslam devleti fikri içerik olarak tecdid edilip tüm kurum ve kuruluşların işlem ve işlev olarak elden geçirilmesi gerektiğini savunduğu görülmüştür. Resid Rıza görüşlerinde daha baskın şekilde görünen İslam Devleti şüphesiz daha sonraları dini fikrin merkezinde yer almıştır. Nitekim İslam Devleti vurgusu Efgani, Abduh ve Rıza görüşleri etrafında şekillenmiştir. Hilafet makamının artık işlevselliğini yitirmesi görüşü ile ortaya çıkan İslam Devleti kavramı “modern ulus devleti” meşruiyetini inşa ediyordu.³⁴ O dönem birçok Müslüman tarafından işgaller ve sömürüler karşısında herkesin kendi bulunduğu bölgede mücadele vermesi gerektiği düşüncesini benimsemişlerdir. Efgani ve M. İkbâl de Müslümanların kendi bünyelerinde İslam devletlerini oluşturmalarıyla necat bulacaklarını düşündüler. Bu şekilde ulusal İslami hareketlerden milliyetçiliğe evrilen bir dönem olmuştur.³⁵

Reşid Rızâ, Menâr Dergisinde Abduh’a ait yazıları paylaşarak görüşlerinin yayılmasında etkin rol almış ve daha sonra Reşid Rıza’nın ölümü akabinde gerçekleşen 2. Dünya savaşının sonuçlarının da etkisi ile Menar ekolü katı şekilde selefiliğe ve batı anlayışı ile modernleşmeye karşı keskin bir tavır almıştır.³⁶ “Menar ekolünün bu tavrı İhvan-ı Müslimin hareketinin oluşmasını etkilemiş, Abduh’un yenilikçiliği, ıslahatçılığı ve İslâm tasavvuru ile Batı modernleşmesi arasında sentez yapmayı dert edinen akılcı yorumları, öğrencilerinden Muhammed Ferîd Vecdî ile sonraki Ezher şeyhlerinden Mustafa el-Merâgî, Mustafa Abdürrâzık ve Mahmûd Şeltût tarafından devam ettirilmiştir. Muhammed Abduh’un fikirleri, Osmanlı’da Mehmed Âkif, “*Sırât-ı Müstakîm*” ve “*Sebilürreşâd*” etrafında bulunan İslâmcı ekolün yanı sıra Ziya Gökalp ve “*İslâm Mecmuası*” çevresindeki modernistler üzerinde etkili olduğu görülmüş ve İctihad grubunda yer alan Abdullah Cevdet, Celâl Nuri gibi laik Batıcı kesimler tarafından da kendi görüşleri yönünde kullanılmıştır.”³⁷

İslam toplumu ve Osmanlı’da İslamcılık fikriyatının ortaya çıkmasında etkili olan dahilde ve hariçte etkenlerin varlığı açıktır . 1789 tarihinde Fransa’da baş gösteren ihtilal ile mutlak monarşi devrilmiş ve milliyetçilik akımı ortaya çıkmıştır. Reform ve

³⁴ Köktaş, Eyüp, “Modern Zamanlarda İslam ve Siyasal Meşruiyet Sorunu”, *Bilgi ve Hikmet Dergisi* 12 (1995), 43.

³⁵ Çelik, Ömer, “Kadim Hayat Çağrısının Rasyonel Tehdide Eklemlenmesi: Dinler ve Gelecek Tasarımı”, *Bilgi ve Hikmet Dergisi* 6 (1994), 29.

³⁶ Kavak, Özgür, *Reşid Rıza’nın Fıkıh Düşüncesi Çerçevesindeki Görüşleri*, 64.

³⁷ Özervarlı, M. Sait, “Muhammed Abduh”, 480-485.

Rönesans hareketleri neticesinde Hristiyanlık argümanlarının toplum üzerinden kalkması, sanayi devrimi ile sanayi, askeri, siyasi, ekonomik ve pozitivizm akımı Avrupa’da gelişmeler kaydederken İslam dünyasını geride bırakmıştır. Avrupa’da yaşanan değişim ve gelişmeler karşısında İslam toplumu da etkilenmiş ve Avrupa ile arasında büyük fark açılmıştır. Avrupa’da yaşanan gelişmelere ek olarak düşünce yapısında da yenilik söz konusu olmuştur. Ortaya çıkan pozitivizm düşünce yapısı İslam toplumunu da etkilemiş ve Oryantalizm ile Müslümanlar kendilerinde yanlışlık arar olmuşlardır. Oryantalizm ile psikolojik olarak kendilerini aşağılanmış hisseden toplum büyük tereddüt ve yanılsama içerisine düşmüştür. Osmanlı, Avrupa modernizminin karşısında gittikçe güçsüz ve geride kalmıştır. Dış faktörlerin bu denli etkisi ile İslamcılık fikri umumi bir kurtuluş yolu olarak benimsenmiştir. İç nedenler noktasında bakıldığında İslam toplumu batı karşısında geri kaldıklarını kabullenmişler fakat bu geri kalmışlığı batılılar gibi dinin özünde değil dine eklenen batıl ve hurafelerden kaynaklı olduğunu algılamışlardır.³⁸ Bu durumdan kurtuluşu da batıl ve hurafelerin dinden uzaklaştırılmasında görmüşlerdir. Batıda gerçekleşen askeri, siyasi, ekonomik gelişmeler ile Avrupa ilerleme kaydetmiş ve güç kazanmıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti’nin Batı ve Rusya karşısında aldığı yenilgiler, yaşadığı büyük toprak kayıpları, kavimsel ve dini kökenli ötekileştirici yapılar etkili olmuştur. Özellikle yenilgilerden ve kaybedilen topraklardan sonra başta askeri olmak üzere birçok alanda yönetimi yenilik yapmak için harekete geçirmiştir. Bu amaçla III. Selim ile başlayan yenilik hareketleri II. Mahmut döneminde de hassasiyetle devam etmiştir. Eski güç ve kuvvetine ulaşmak adına yapılan yenileşme ve değişme yaklaşımları Tanzimat ve Islahat Fermanlarında gerçekleştirilen yenilikler devam etmiştir. Tanzimat ve Islahat ile Osmanlı aydın kesimi devlet eli ile düşünce olarak toplumu değiştirme gayesine girmiştir. Bu dönemde batının üstünlüğü her alanda kabul görülmüş, eski güce kavuşmak, yenileşmek ve değişmek için hem İslam toplumu hem de Osmanlı batı karşısındaki bekasının devamı ve yeniden şahlanmak niyetiyle Müslüman birliğini oluşturmaya çalışmıştır.

Osmanlı’nın necatı, yeniden yükselebilmesi için savunulan İslamcılık fikri önemli bir yere sahiptir. Batı karşısında Osmanlı’nın modernleşme çizgisi İslamiyet zeminine oturtulmaya çalışılmıştır. Kutluer bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır: “İslâmcı fikir adamları, modern Batı ile İslâm dünyası arasında büyük bir mesafe

³⁸ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 60-65.

oluşturan geri kalmışlık probleminin çözümü için İslâm'ın maddî kalkınmayı teşvik eden kavram ve değerlerini öne çıkarmak, İslâm tarihi ve kültüründe dinin özüne aykırı buldukları sonradan ortaya çıkmış gelenekleri gözden geçirerek ıslah etmek, dinin aslî kaynaklarına dönmek, ictihad mekanizmasını yeniden işletmek ve cehaleti yıkmak için kitlesel eğitime ağırlık vermek gerektiğini düşünüyor, bu yönde faaliyetlere girişiyor, kurumlar oluşturmaya çalışıyorlardı.”³⁹

İslamcılık düşüncesi ile toplumun yaşamış olduğu problematiği İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an ve Sünnet'e tekrar dönerek çözüleceğini düşünmüşler bu nedenle İslam'a atfedilen hurafe ve batıl olarak görülen her şeyi reddetmişlerdir.⁴⁰ Bu nedenle Osmanlı'nın düşmüş olduğu bu durumdan “İslâmî bir rönesans”ın gerçekleşmesini sağlama düşüncesi aynı yaklaşımın sonucudur.⁴¹ Buradan hareketle İslamcılık, öz kimliğe bürünme ve moderniteye ayak uydurma olarak ortaya konulduğu açıktır. 19. yüzyılda ortaya çıkmış olan cereyan modern İslamcılık düşüncesi üzerine olan bir cereyandır, daha önceleri İslam toplumunda ortaya çıkan tecdid, yeniden İslam'a dönüş, hareketinden farklıdır ve ayıran en belirgin yönüdür.⁴² Kur'an ve birçok hadisin sağlam verilerle elde oluşu İslam toplumunun daima kaynaklara bakma ve Hz. Peygamberin hayatına yönelme imkânı vermiştir. Bu yönelme dini metinlerin gözlüğü ile bakarak toplumun kapıldığı ve yöneltildiği cereyanları analiz edebilme, dini metinlere uygunluğunu anlayabilmeyi sağlamıştır. Bu süregelen yaklaşım metodu İslam toplumunun tarihi sürecinde hep var olmuştur. Bu "içten içe yenilenme"nin, geriye dönüşün, kaynaklara yaklaşmanın adı tecdiddir.⁴³ Her ne kadar bu dönemde İslamcılık olarak kaynaklara, öze dönüş anlayışı ortaya konmaya çalışılmışsa da bu durumdan uzak kalındığı ve bu dönem daha çok terakki fikriyatı ön planda olmuştur. Bu nedenle toplumun içinde bulundu şerait ve ahvalden aciliyetle kurtuluş için geçmişe değil mevcut zamana ve geleceğe bakmışlardır.

2.3. İslamcılığın Tasnifi ve Dönemlere Ayrılması

İslamcılığı dönemlere ayırmada ve kronolojik bir tasnife tutmada yaşanan problem tıpkı tanımlamada yapılan problem gibidir. Çünkü tasnif çalışmasında

³⁹ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 23/65.

⁴⁰ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 65.

⁴¹ Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 65.

⁴² Tecdid hadisi: “Şüphesiz Yüce Allah bu ümmet için, her asır başında onlar için dini hayatlarını tecdid edecek birisini gönderecektir.” Bkz. Ebu Davud, Sünen, Melahim, b,

⁴³ Kara, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler I*, 18.

zamana, kişiye veya olay örgüsüne bağlı kalınarak farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Ortak bir paydada buluşulan tasnif çalışmasından bahsedilmeyeceği gibi ortaya konulan İslamcılık cereyanı ile ilgili değişik dönem ve zamanlarda yapılmış tasnif çalışmaları mevcuttur. Burada Türkiye İslamcılığının tarihsel serüveni konusunda şöyle bir kronolojik yaklaşımda bulunabiliriz.⁴⁴

İsmail Kara, İslamcılık fikrini gelişen cereyanlar ile birlikte toplumsal hemzeminde tasniflendirmeyi 5 temel başlıkta ortaya koymuştur. Birinci olarak 1870-1908 yılları İttihadı İslam Politikaları Dönemi, ikinci 1908-1924 yılları İslamcılık Dönemi, Üçüncü dönem 1924-1960 yılları Muhafazakarlık-Milliyetçilik Dönemi, dördüncü 1960-1980 yılları Radikal ve Entelektüel İslamcılık Dönemi, beşinci 1980 ve sonrası Uyum ve Entegrasyon Dönemi olarak adlandırılır.

2.3.1. İttihadı İslam Politikaları Dönemi (1870-1908)

İttihadı İslam fikri daha önce İslam toplumunun kurtuluşa ermesi için Cemaledin Efgani tarafından ortaya konulmuş, Muhammed Abduh tarafından aynı fikir hemzemininde devam ettirilmiş ve Abduh'un öğrencisi Reşid Rıza'nın Menâr Dergisinde Abduh'a ait yazıları paylaşarak görüşlerinin yayılmasında etkin rol oynayarak aktifleşen bir düşünce olduğu görülmüştür. Osmanlı'da ise bu fikir yaşanan kaotik durumu düzeltmek ve devletin dağılmasını önlemeye yönelik siyasi odaklı yaklaşıma verilen isim olmuştur. İslamcılık düşüncesini devletin dağılmasını engellemek ve yeniden kalkınmasını sağlamak yaklaşımı olarak ele alındığında Osmanlıcılık fikrinin devamı olarak Milliyetçilik ve Türkçülük akımının da önceki evresi olarak ele almak doğrudur. Osmanlıcılık düşüncesi II. Mahmud devrinde Milliyetçilik akımına karşı tebaasını koruyabilmek için müslim ve gayrimüslim halkı tek vücut haline getirmeye dayalı bir siyasi yaklaşım olmuş, fakat Milliyetçilik akımının ivme kazanması üzerine Osmanlıcılık fikri uzun ömürlü olmamıştır.⁴⁵ Buna karşın çerçevede daralmaya giderek düşünceyi değiştirip İttihadı İslam fikrini ortaya koydular. Bu şekilde tek vücut İslam toplumu oluşturulmaya başlandı. İslamcılık siyasi bir uygulama olarak II. Abdülhamid döneminde benimsenmiş ve aktif olarak yapılan yönetsel faaliyetlerle yürürlüğe konulmuştur.⁴⁶ II. Abdulhamid, İttihadı İslam fikrini politika argümanını olarak benimseyip hilafeti siyasi bir araç olarak

⁴⁴ Türkiye'de İslamcılık tarihini tasnif hususunda farklı yaklaşımların olduğu görülmüştür. Burada değinilecek tasniflendirme İsmail Kara'nın tasniflendirmesidir.

⁴⁵ Özcan, Azmi, "Osmanlıcılık", *TDV İslâm Ansiklopedisi* 33 (2007), 485-487.

⁴⁶ Kutluer, İlhan, "İslamcılık", 60-65.

kullanmıştır. Padişah, hükümdar kavramlarından ziyade “halife”nin kullanılmasına öncelik vermiş, makam itibari ile hilafetin üzerinde durulmuş, dini eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmiş, İslam alimlerinden öncü ve etkili olan alimleri İstanbul’a davet edilmiş, Afrika, Orta Asya gibi yerlere tarikat ehli gönderilmiş, dini eğitim veren tekke ve zaviyelere ilgi gösterilmiş, dini kitaplar bastırılarak İslam beldelerine ücretsiz dağıtılmış, hac dönemlerinde İttihadı İslam ve Osmanlı hilafeti için istifade etmek için yollar aranmış, Hicaz demir yolu projesi uygulamaya sokulmuş, daha önceleri devlet salnamelerinde vilayetlerin sınıflandırılmasına Edirne’den başlanırken 1888’den sonra Hicaz’ dan başlanmış, Arap vilayetleri birinci sınıf vilayetlere dönüştürülerek mülki amirlerinin maaşları artırılmış, Arap aşiretlerinin önde gelenlerinin çocukları için İstanbul’da ücretsiz aşiret okulları oluşturulmuştur.⁴⁷

2.3.2. İslamcılık Dönemi (1908-1924)

İkinci dönem ise 1908-1924 yılları İslamcılık Dönemi olarak adlandırılır. İslamcılık, İttihadı İslam adı ile 1870 yılında itibaren siyasi argüman olarak kullanılmakla beraber fikir dünyasında ortaya çıkışı II. Meşrutiyet sonrası Sırat-ı Müstakim’in yayın hayatına girmesiyle başlamıştır.⁴⁸ İslam dünyasının batı karşısında her alanda olduğu gibi askeri olarak da gerilemesi, Küçük Kaynarca Anlaşması ile içişlerine müdahale edilmesi açısından taviz verilmesi, Mısır’ın işgali, Girit ayaklanmaları, İngilizlerin Hindistan’ı işgali, Afrika’nın işgali Müslümanlar üzerinde büyük bir kırılmaya neden olmuştur. Yaşanan bu kırılma ve depresyondan kurtulabilmek için çözüm arayışlarına girmişlerdir. Bu çözüm arayışında ortaya konan fikirlerden biri de İslamcılık fikri olmuştur. İslamcılık fikrinin temel zemini ne kadar eskiye dayanmış olsa dahi hareket noktası olarak II. Meşrutiyet ile ortaya çıkmıştır. II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük, Batıcılık, Ademi Merkeziyetçilik gibi ideolojiler ile beraber İslamcılık toplum nezdinde hissedilen en etkin ideolojiye ve politik kimliğe sahip olmuş, aynı zamanda devlet modelinin teokratik yapıda olması da ideolojik olarak güçlenilmesine katkıda bulunmuştur.⁴⁹

⁴⁷ Kara, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1*, 28; Özcan, Azmi, “İttihâd-ı İslâm”, 470-475.

⁴⁸ Kara, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1*, 28-29.

⁴⁹ Tunaya, Tarık Zafer, “Amme Hukukumuz Bakımından İkinci Meşrutiyetin Siyasi Tefekküründe İslamcılık Cereyanı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* XIV/3-4 (1948), 585-630.

“II. Abdulhamid döneminde İslamcı aydınlar fikirlerini rahat şekilde açıklama imkânı bulamamışlar, dolayısıyla bu dönemde Abdülhamid'e muhalefet olma dışında İslamcılar arasında ortak fikir paydası oluşmamıştır. II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında durum tamamen değişmiş İslamcılar fikirlerini serbest şekilde söyleme ve yayma imkanına kavuşmuşlardır.”⁵⁰ Fakat İttihadı İslam’ın oluşturduğu Müslüman unsurları birlikteliği ortadan kalkmıştır. Meşrutiyet sonrası Mısır, Suriye başta olmakla birlikte Arap İslam toplumunda Hristiyan Arapların etkin rolüyle Arap milliyetçiliği güdülmüş Osmanlı hilafetine karşı batılı devletlerle anlaşmalar düzenlemişlerdir. Bu anlaşma düzenleyen birçok grubun içerisinde Reşid Rıza’nın da aktif rol aldığı görülmüştür. Daha sonra 1910 yılında gerçekleşen Arnavut Müslümanların milliyetçileri desteklemeleri, Trablus ve Balkan savaşlarında gerçekleşen Türk olmayan Müslüman unsurların Osmanlı aleyhinde gösterdikleri çabalar İslamcıları derinden etkilemiş ve sarsıntıya uğratmıştır. Bu vaziyet 1912 yılında Balkan savaşları sonrasında İttihadı İslam fikriyatından uzaklaşarak Türk milliyetçiliğine yönelmeye sebebiyet vermiştir.⁵¹ Bu şekilde milliyetçilik akımının güçlenmesi ile Osmanlı’nın sonlarına doğru İslamcılık fikri Türkçülüğün gölgesinde kaldığı görülmüştür.

II. Meşrutiyet sonrası dönem siyasal ortamdan kaynaklı olarak ideolojilerin iletişim araçları ile özellikle dergicilik faaliyetleri ile yayılmaya başladığı dönem olmuş, II. Meşrutiyet sonrası basın ve düşünce hürriyetinin oluşturduğu atmosferde sistemli şekilde ortaya konulmuştur.⁵² Bu noktada dergicilik faaliyetlerinin ilerlemesi ile İslamcılar da yoğun bir yayımcılık faaliyetinde bulunmuşlardır. İlk günden günümüze kadar İslami hareketin ilk nüvelerini, süreklilik ve kopuşlarını ve gelişim çizgisini takip etmek için dergiler fikrin taşıyıcı kolonları olarak önemli kaynaklar arasında gösterilmektedir.⁵³ Meşrutiyetin ilanından çok kısa bir vakit sonra *Sırat-ı Müstakim*⁵⁴ (Daha sonra ismi *Sebîlürreşâd* olarak değişmiştir.) 27 Ağustos 1908 tarihinde yayın hayatına başlamış ve bu bağlamda İslamcılık düşüncesi de artık yayın dünyasına giriş yapmıştır. II. Meşrutiyet ile gerçekleşen fikir hürriyeti atmosferinde

⁵⁰ Kara, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1*, 23-30.

⁵¹ Kara, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1*, 29.

⁵² Kutluer, İlhan, “İslamcılık”, 60-65.

⁵³ Kentel, Ferhat, *1990’lı Yılların İslami Düşünce Dergileri ve Yeni Müslüman Entelektüeller*, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-6: İslamcılık Ed. T. Bora, M. Gültekinil* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), 1-14.

⁵⁴ Efe, Adem, “Sırat-ı Müstakîm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009), 251-253.

Sırât-ı Müstakîm (Sebîlürreşâd) mecmuasının akabinde *Beyânülhak*⁵⁵, *İslâm Mecmuası*⁵⁶, *Volkan*⁵⁷, *Türk Yurdu*⁵⁸ gibi mecmualar da İslamcılık görüşlerini ortaya koymak için yayımcılık sahasına çıkmıştır. Bu doğrultuda İslamcılık adına ortaya konan fikirler sistemli bir ideolojiye ve düşünce biçimine dergiler vasıtası ile katılmıştır. II. Meşrutiyet, İslamcılığın kavram dünyasında yer edinmesinde önemli bir dönüm noktası olmuş, diğer dönemlere nazaran bilgi birikimi ve bilgi alışverişi açısından daha işlevsel ve gelişmiş bir dönem olmuştur.

2.3.3. Muhafazakarlık-Milliyetçilik Dönemi (1924-1960)

Üçüncü dönem 1924-1960 yıllarını kapsayan Muhafazakarlık-Milliyetçilik Dönemi olarak adlandırılır. Bu yıllar İslamcılığın sıkıntı yaşadığı sancılı bir dönem olmuştur. I. Dünya Savaşının yaşanması ardından Lozan süreci ve I. Millet Meclisinin feshi ile başlayarak 3 Mart 1924 tarihinde çıkartılan Takrir-i Sükûn⁵⁹ Kanunu, düşüncenin ortaya çıkışı sonrasında, II. Meşrutiyet dönemi ile fikirlerin sağlam zemine basan yapısına ters olan ve İslamcılığın sancı çektiği bir dönem olmuştur. Nitekim I. Dünya Savaşının neticeleri İslamcılık ve Türkçülük fikrini taşıyanları da büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır.⁶⁰ 1924 yılında meclisin almış olduğu Hilafetin İlgası, Tevhidi Tedrisat, Şeriye ve Evkaf Vekaletinin Lağvı kararları ve aynı zamanda yönetime karşı gerçekleşen hilafeti savunan Şeyh Said İsyanı⁶¹ gerekçe gösterilerek Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmıştır. Tek parti yönetimi anlayışı modern bir millet yaratma projesini içeriyordu ve modernleşmek laik bir devlet yapısıyla mümkündü ve topluma bu modernlik laiklik temelinde gelişen reformlarla verilebilirdi. Bu çabaların en etkilisi ve siyasal İslamcıları en çok etkileyeni şüphesiz 1925'te kabul edilen takrir-i sükûn kanunudur.⁶² Bu durum İslamcıları zor bir döneme sürüklemiş, adeta İslamcılar için bir fetret dönemi olmuştur. Kitle yayın organları kapatılmış, İslami tüm

⁵⁵ Bektaş, Ekrem, "Beyânülhak", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 34-35.

⁵⁶ Karatepe, Tuba Çavdar, "İslâm Mecmuası", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 53-54.

⁵⁷ Düzdağ, M. Ertuğrul, "Volkan", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 123-125.

⁵⁸ Tuncer, Hüseyin, "Türk Yurdu", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), 550-551.

⁵⁹ Takrir-i Sükûn: 1924 yılında yönetime olağanüstü yetkiler veren kanunun adıdır.

⁶⁰ Çetinsaya, Gökhan, "İslamcılıktaki Milliyetçilik", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık*, Der. Yasin Aktay" (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), 420-451.

⁶¹ Şeyh Said İsyanı: Güneydoğu Anadolu bölgesinde hilafet yanlısı olan Kürt kökenli bir grup halk tarafından yönetime karşı yapılan ayaklanmadır.

⁶² Türk, Resul, "Türkiye'de Siyasal İslam'ın Örgütlenme Faaliyetleri", *Akademik Hassasiyetler Dergisi* 2/3 (2015), 112.

oluşumlara müdahale edilerek kapatılmış, din eğitimi etkisiz hale getirilmiş, siyasi oluşumlar içinde İslami söylemler yasaklanmıştır.⁶³ Osmanlıdan alışık olunan yönetim şeklinin aksine bir tavır sergileyen bu dönemde İslamcılarının birçoğu kaçmış veya saklanarak farklı yönlerde ilerlemiştir.⁶⁴ Bu dönem bazı İslamcılara bakıldığında Mehmet Akif Mısır'a gitmiş, Elmalılı Hamdi İstiklal Mahkemelerinde yargılanarak beraat ettikten sonra göz hapsinde tutulmuş, Bediuzzaman Said Nursî sürülmüş İskilipli Atıf İstiklal Mahkemelerinde yargılanmış ve idama mahkûm edilmiş, Mustafa Sabri Efendi kaçmış, ehli medrese ve tekke Şeyh Said İsyanı ve Menemen hadisesi gibi olaylar neden gösterilerek usandırıcı şekilde kontrol altında tutulmuş, Diyanet İşleri Başkanlığı dini, kültüre dönüştürme merkezi olarak çalışmıştır.⁶⁵

Tek parti dönemi içinde İslamcılık fikriyatına hiçbir şekilde fırsat tanınmamış, tek partinin katı şekilde dayatmalarından ötürü muhalefet olabilecek her türlü harekete girdiği gözlemlenmiştir. Bu noktada İslamcılık düşüncesi Muhafazakârlık ve Milliyetçilik adıyla düşünce dünyasında yer edinmiştir. Muhafazakar- Milliyetçi tarafın ilk yayın hayatına kavuşan dergisi II. Dünya savaşı başlamadan 1939 Şubat ayında İzmir'de sürgün olan Nurettin Topçu tarafından *Hareket*⁶⁶ dergisi yayımlanmış, Takrir-i Sükûn Kanunu (1925) ile kapatılan *Sebilürreşad* dergisinin yayıncısı Eşref Edip'in öncülüğünde birçok İslamcı alim 1941 yılında *İslâm-Türk Ansiklopedini*'ni⁶⁷ ve dergisini çıkarmış, daha sonra bu kesim Takrir-i Sükûn Kanunu (1925) ile kapatılan *Sebilürreşad* mecmuasını 1948 yılında yeniden yayınlamışlardır. Necip Fazıl 1943 yılında *Büyük Doğu*⁶⁸ dergisi yayınlanmaya başlamıştır.⁶⁹

1947-1950 yılları arasında son CHP iktidarı dini alanda birçok yenilik getirmiş ve İslami unsurlara ılımlı yaklaşmıştır. Bu dönemde din dersleri eğitim-öğretim müfredatlarına eklenmiş, İmam Hatip okulları açılmış, Ankara İlahiyat Fakültesi

⁶³ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not" (Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013), 24-26.

⁶⁴ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 25.

⁶⁵ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 27.

⁶⁶ Okay, M. Orhan, "Hareket", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 123-125.

⁶⁷ Aykut, Ayhan, "İslâm-Türk Ansiklopedisi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001), 57-58.

⁶⁸ Okay, M. Orhan, "Büyük Doğu", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 513-514.

⁶⁹ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 15-33; Okay, M. Orhan- Kahraman, Alim, "İslamcılık", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 70-71.

kurulmuş, camiler imar edilmiş, Kuran'ın okunmasına ve ezanın Arapça okunmasına izin verilmiş, dini içerikli yayınlar çoğalmış, hac ibadetinin yapılmasına izin verilmiştir. 1950 seçimleri ile başa gelen Demokrat Parti döneminde de İslami yayıncılık ve dergi oranları artmış ve dini değerlere önemli ölçü de değer verilmiş olsa dahi İslamcılık adına asıl önemli faaliyetler, oluşturulan kurumlar ve siyaset içinde etkiler Milli Görüş döneminde gerçekleşmiştir.

Çok partili dönemin başlaması ile bastırılmış olan İslamcı şuur yeniden siyaset sahasında nefes almaya başlamıştır. Çok partili dönemde ortaya birden fazla parti çıkmıştır. Bu dönemde İslam öğeleri taşıyan ilk örneği 1945'te kurulan Milli Kalkınma Partisi olmuştur. Fakat yaşanan iç sıkıntıları nedeni ile başarılı olamamıştır. 1946 yılında İslam Koruma Partisi kurulmuş ve İslam ifadesini kullanarak toplum üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. İslam Koruma Partisi de başarıyı yakalayamamış ve dağılmıştır. 1951 yılında kurulan İslam Demokrat Partisi de İslam adını kullanarak ortaya çıkmıştır. İslam Demokrat Partisi aşırı söylemleri ve siyasi çevrelerde oluşturduğu rahatsızlıklardan ötürü kapatılmıştır. 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulması ile Türkiye Cumhuriyeti artık yeni bir sürece kavuşmuştur. Çok partili döneme geçişle artık halkın istekleri ön planda olmuş ve 1950 yılında yapılan seçimle Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Uzun bir dönem iktidar olan tek parti döneminin bitmesinin ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin yegâne nedeni uygulanan istibdat ve despotluğa karşı toplumun tepkisidir. Çok partili döneme geçişle Demokrat Parti'nin İslam'a ılımlı ve hoşgörülü yaklaşımı İslamcı kesimin desteğini sağlamış ve iktidar olmuştur. Demokrat Parti'nin ilk uygulaması ezanı Arapça okutmak olmuştur. Demokrat Parti'nin vekil kadrosunun birçoğu Cumhuriyet Halk Partisi kadrosundan oluşmaktaydı. Fakat ezanı Arapça okutma hususunda CHP milletvekilleri de bu yasaı kabul etmiş, kendilerine sorulduklarında *“bunu da reddedelim de 1954 seçimlerini de mi kaybedelim”* diye yanıtlar alınmıştır.⁷⁰ CHP din olgusunu bireysel boyuta indirgemiş olsa da toplumun tepkisinden çekinerek sessiz kalmayı ve ortama ayak uydurmayı yeğlemiştir. Toplumun yüksek oranının ortak değeri olan İslam olmasında ötürü Demokrat Parti de bu durumu politika olarak kullanmıştır. Risale-i Nur,

⁷⁰ Maviş, Nazım *Türkiye'de İslamcılığın Değişen Siyasal Dili: 1990'lı Yıllarda İslamcı Dergiler* (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 87.

Süleyman Hilmi Tuna Efendi cemaatlerinin çıkışı, Nakşilik ve diğer tarikat yapılarının canlanması, camilerin Kur'an kursu uygulamaları bu dönem ortaya çıkmıştır.⁷¹

Türkiye'nin İslamcılık alanında yaşadığı değişimleri diğer İslam toplumlarının da yaşadığını görmekteyiz. Mısır, Hindistan, İran, Afrika, Kafkasya gibi büyük İslam coğrafyaları da dönem ve içerik olarak Türkiye ile benzerlik addetmiştir. Her ne kadar zamansal ve muhteva olarak benzerlik olsa dahi 1924 yılından itibaren Türkiye ile diğer İslam beldelerinin birbirleri ile iletişim ve etkileşimi kopmuştur. Bu nedenle de 1928 yılında kurulmuş olan Müslüman Kardeşler hareketinden, 1941 yılında kurulmuş olan Cemaat-ı İslâmi'den Türkiye habersiz kalmıştır. 1948 yılında İsrail ve Pakistan'ın din devleti olarak kurulması, Filistin meselesi gibi olaylar Türkiye için sıradan olmuştur.⁷²

2.3.4. Radikal ve Entelektüel İslamcılık Dönem (1960-1980)

Dördüncü dönem, 1960-1980 yıllarını kapsayan Radikal ve Entelektüel İslamcılık Dönemi olarak adlandırılır. 27 Mayıs 1960 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri Demokrat Parti'nin anayasayı ihlal ettiği, laiklik ve demokratik sisteme muhalif davrandığı nedenleri ile ihtilal yapmış ve yönetime el koymuştur. Din irticai bir faaliyet olarak görülmüş mücadele edilmesi gereken konu olduğu savunulmuştur. Bu nedenle dini yaşantıda yeniden bir baskı dönemi başlamıştır.

Radikal ve Entelektüel İslamcılık döneminde düşünsel açıdan farklı bir havanın oluşması ile çeşitli müelliflerin eserlerinin tercüme edilmesi, İslamcılarının milliyetçilikten ümmetçiliğe geçtiği dönem olmuştur. Bu dönemde Müslüman Kardeşler ve Cemaat-ı İslâmi'den yapılan tercüme hareketleri din anlayışı, kültür, siyaset ve toplum üzerinde iyi yönde değişime neden olmuştur. Bu dönem gerçekleşen tercüme hareketi sadece İslami alanda değil sol ve Marksist fikir sahasında da tercümeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen yeni İslamcılık geleneksel Müslümanlığa, tarikata, cemaatsel faktörlere seviyeli bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır. İhtilal ile aynı yıl çıkan Sezai Karakoç riyasetindeki *Diriliş*⁷³ dergisi *Hareket ve Büyük Doğu* dergisinden sonra İslâmıcılık hareketi açısından en etkili dergi olmuştur.

⁷¹ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 30.

⁷² Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 31.

⁷³ Eroğlu, Ebubekir, "Diriliş", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994), 371,372.

1969 yılında Necmettin Erbakan ve arkadaşlarının bağımsız milletvekili olmaları doğrultusunda siyasi ortamda İslamcı kesimin de yer aldığı görülmektedir. Bu şekilde Milli Görüş Hareketi ortaya çıkmıştır. Milli Görüş Hareketi siyasi yoldan kendi görüşlerini parti üzerinden yürütmüş, savundukları faizsiz ortam, ahlak, maneviyat, masonluk karşıtlığı, lider olan ülke gibi ifadelerle beraber Anıtkabir'e gitmeme, cemaate bağlılık, sakallı milletvekilleri gibi tutum ve yaklaşımlar dönem için alışılmadık bir durum olmuştur.⁷⁴

12 Mart 1970 tarihinde gerçekleşen askeri müdahale neticesinde düzenlemeye tabi tutulan bir konu da irticayla mücadele olmuştur. Bu netice ile Erbakan ve arkadaşlarının kurmuş oldukları Milli Nizam Partisi laikliğe aykırı gösterilerek 20 Mayıs 1971 tarihinde kapatılmıştır. Milli Nizam Partisi bir yıl sonra İsviçre'ye gitmiş olan Erbakan'ı ikna ile geri döndürüp 1972'de Milli Selamet Partisini kurmuşlardır. MSP, 1973 seçimlerinde özellikle de cemaatlerin etkin katılım faktörü ile büyük bir oy almıştır.

1970'li yıllardan günümüze kadar birçok dönemde Seyyid Kutub, Hasan el-Bennâ gibi İhvân-ı Müslimîn'e mensup aydınlarla Ebü'l-Hasan en-Nedvî, Mevdûdî gibi Hint kıtası alimlerinin, İranlı müelliflerin ve Seyyid Hüseyin Nasr gibi gelenekçi, Fazlurrahman gibi yenilikçi düşünürlerin eserleri yoğun olarak Türkçe'ye çevrilmiş, bu eserler İslâmcı aydınların fikrî eğilimlerini etkilemiş, ayrıca İslâmcılığın siyasallaşması sürecini de hazırlamıştır.⁷⁵

1979 yılında İran'da İslamcı hareket siyasi güç olan Şah rejimini yıkmış, bu durumun etkisi ve 70'li yıllarda gerçekleşen gelişmeler ile Türkiye de İslamcılık adına zafer sayılmış ve devrimle alakalı birçok tercümeler yapılarak aktarılmış ve bu durumun etkileri genç- yaşlı herkeste aleni olarak görülmüştür.⁷⁶

2.3.5. Uyum ve Entegrasyon Dönemi (1980 sonrası)

Beşinci dönem, 1980 ve sonrasını kapsayan Uyum ve Entegrasyon Dönemi olarak adlandırılır. Ülkede yaşanan koalisyon partiler, hükümet bunalımları neticesinde 12 Eylül 1980 yılında askeri ihtilal gerçekleşmiştir. 12 Eylül öncesi dönemde etkili olan toplumsal-siyasal kargaşa ve kaos dolayısıyla tıkanan sistemin, 12

⁷⁴ Kara, İsmail, *Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2018), 35-37.

⁷⁵ Kutluer, İlhan, "İslamcılık", 62-65.

⁷⁶ Kara, İsmail, *Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak*, 38.

Eylül darbesiyle önü açılmak istenmiştir.⁷⁷ 12 Eylül askeri darbe yalnız siyasi partileri ve MSP'yi kapatıp liderlerini tutuklamakla kalmamış, sağcı, solcu, İslamcı ayırt etmeksizin dernek, vakıf, ve tüm çevrelere karşı büyük gard alınmış olup ayrıca bu darbe ile beraber bu dönem tüm düşünce akımları ve İslamcılık adına da bir dönüm noktası olmuştur.⁷⁸ Tüm partiler kapatılmış, sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sahalarına son verilmiş, ideolojik faaliyet yürüten her kesimden insan tutuklanmış, sağcı ve solcu kesimden insanlar ceza evlerine atılmış, kapatılan vakıfların başına emekli paşalar getirilmiş, yazılan bazı kitaplar yasaklanmış, birçok yayın organı kapatılmış ve bu durum kesimin birçoğu tarafından İslami düşünce ve mücadeleyi benimsemesine ve ilerleyen dönemin şekil almasına neden olmuştur.⁷⁹ Bu dönemde İslami terörizm diye bir kavram türemiş, irticai faaliyetler darbenin sebebi sayılmıştır.⁸⁰ 12 Eylül darbe öncesinde İslami yaşam çağa uyum sağlamadığı düşüncesi ile beraber din çerçevesinde önemli kırılma ve değişimlerin başladığı, İslam camiasında genel olarak takva yerine fetva tartışmalarının yaşandığı bir değişimin olduğu söylenebilir.⁸¹ Radikal ve köktenci İslam anlayışından yumuşak ve ılımlı bir İslam anlayışının benimsendiği bir dönem olmuştur İslamcılık soğuk savaşın bitmesi ile artık ulus ötesi Müslümanlık hayallerini bırakmış, hak ve özgürlük söylemlerinde birleşerek modern devlet içerisinde kendisine fırsat alanı oluşturma çabasına girişmiştir.⁸² Bu nedenle bu dönemin bir uyum dönemi olması önemli bir özellik taşımaktadır. Bu konuda Kara şu şekilde durumu açıklamaktadır:

Her ne kadar İslâmcılık düşüncesi ve hareketi 70'li yıllardan tevarüs ettiği entelektüel ve hissî birikimle, hareket kapasitesiyle ve İran devriminden aldığı psikolojik destekle 80'li yıllar boyunca varlığını, görünürlüğünü ve sesini bir şekilde sürdürmeye devam ettiyse de bu dönemde tarihinde hiç olmadığı kadar uyum hattına doğru kaydığı/buna zorlandığı da açıktır.⁸³

Kara, aynı şekilde darbenin toplumsal ve siyasal önemine vurgu yapmak için bu konuda şöyle demiştir:

⁷⁷ Yamaç Muhammed, "Cumhuriyet Dönemi Darbe Süreçlerinde Toplumsal Değişim Açısından Din 1", *Din ve Felsefe Araştırmaları* (İksad), 1/100.

⁷⁸ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 35.

⁷⁹ Aytepe, Mahsum, "Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/1 (ts.), 188-189.

⁸⁰ Kara, İsmail, *Din İle Modernleşme Arasında* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2003), 40.

⁸¹ Işiker, Deniz, *Bir Zorunluluk Alanı Olarak İçerisi ve Dışarı (28 Şubat ve Başörtülü Kadınlar: Bir Zihinsel ve Ruhsal Dönüşümün Anlatıl(a)mamış Hikâyesi)* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 57-58.

⁸² Çaha, Ömer, *Bitmeyen Beraberlik Modern Dünyada Din ve Devlet* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2008), 193-201.

⁸³ Kara, İsmail, "Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not", 35.

12 Eylül müdahalesi -birçok şey için olduğu kadar- ülkemizdeki İslâmcılık hareketlerinin, cemaat ve tarikatların, dindarlığın, dinle alakalı kurumların değişmesi, dönüşmesi, muhteva ve nitelik kaybına uğraması, maddî göstergeler ve nicelik itibarıyla yükselmesi, bürokrasi ve sermaye-basın çevrelerine eklenmesi, entelektüel donanımını artırması, yeni unsurlar kazanması, uyum hattını kuvvetlendirmesi için de 60 darbesi gibi/ kadar önemli bir milâttır.⁸⁴

Ahmet Harputlu, soğuk savaş döneminin bitmesi ve yansımaları durumunu belirterek Türkiye’de insan hakları demokrasi ve hukuk devleti kavramlarının bu dönemde Müslümanlıkla birlikte tartışılmaya başlandığını belirtmiştir. Nitekim bu durumun zuhur etmesinde Turgut Özal önemli bir yere sahiptir. Çünkü Turgut Özal’ın siyasi hayata yönelik oluşturduğu ortam bu tartışmaların oluşmasında etkili olmuştur.⁸⁵

Bu dönem uyum ve entegrasyonu güçlendiren seküler ve laik anlayış topluma aşına haline getirilmiş ve kısa sürede toplum bunu kabullenmiştir. Hatta bu süreçte İslâm ve Müslümanlıkla, Müslüman Türklerle bu topraklarda İslâm ve Müslümanlar sayesinde varlıklarını sürdürmüş unsurları eşitleme çabası var olmuştur. Bu değişimlerin en belirgin göstergesi Erbakan- MSP çizgisinin “Milli Görüş”ten evrilerek “Adil Düzen” çizgisini almıştır.⁸⁶

3. İSLAMCI KADIN DERGİLERİ VE MEKTUP DERGİSİ

Kadının toplumsal konularda ve sosyal hayattan beri tutulmuşluğu, kadının toplumdaki konumu ve kadın figürü sürekli tartışılmalı bir mevzu olmuştur. Bu konuda gerek sosyal çevrelerce gerekse akademik anlamda birçok çalışma ortaya konulmuştur. Nitekim bu konu Osmanlıdan günümüze kadar üzerine değişik söylemler olan bir husus olmuştur. Kadın temalı dergicilik faaliyetleri ile bu konuda adım atılmaya çalışılmış, zaman içerisinde siyasi ve toplumsal nedenli dergicilik faaliyetleri sekteye uğramış olsa dahi varlığını devam ettirmiştir. Kadın temalı dergiler hususunda ilk örnek Osmanlı döneminde 1868 yılında “*Terakki Dergisi*”⁸⁷ olmuştur. Bu dergi kadın okuyucuların kimliklerini saklı tutarak mektuplarını yayınlamıştır. Ardından kadınların toplumsal konumunu tenkit üzerine 1886 yılında kadrosunun tamamen kadınlardan oluştuğu “*Şekufezar*” dergisi çıkmıştır. Daha sonra 1895 yılında “*Hanımlara Mahsus Gazete*” yayımlanmıştır. 1908 yılında çıkan *Demet* dergisi, 1913

⁸⁴ Kara, İsmail, “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not”, 15.

⁸⁵ Harputlu, Ahmet, “Müslüman Demokrat Perspektif”, *Bilgi ve Düşünce Dergisi* 3 (Aralık 2002), 24-26.

⁸⁶ Kara, İsmail, “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not”, 36.

⁸⁷ Kahraman, Alim, “Terakki” (İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2011), 481-482.

yılında çıkan “*Kadınlar Dünyası*” dergisi önemli bir yere sahiptir. Dönemin siyasi ve toplumsal ortamında kadın temalı dergicilik faaliyetlerin var oluşu toplumsal rollerdeki değişimin büyük bir evreden geçtiğini göstermektedir.⁸⁸

Cumhuriyet dönemi ve sonrası belli bir dönem dergicilik faaliyetleri sekteye uğramış, fetret dönemi yaşamış olsa dahi ilerleyen yıllarda büyük ses getiren projeler yayınlanmıştır. Cumhuriyet dönemi az dahi olsa çıkan kadın dergilerindeki kadın imgesi tamamen farklılaşmış olmasına rağmen İslamcı kadın figürü üzerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. İlerleyen yıllarda İslamcı kadın adına Şule Yüksel Şenler ile değişim yaşanmıştır. Şenler, 1952 yılında “*Yelpaze Dergisi*” ile yazın hayatına girmiştir. 1960-70’li yıllarda Şule Yüksel, *Bugün Gazetesi* kadrosunda yer almış ve büyük ses getirmiştir. O dönem kadınlara ve genç kızlara rol model olan Şenler başörtüsü hususunun eğitilmiş Müslüman kadınların hayatına girmesi çabasında olmuştur. Şenler “Başörtü Seferberliği” adı altında o dönem birçok konferansa katılmış ve dindar kadının toplumdaki yerini anlatmıştır.⁸⁹

1980’li yıllara gelindiğinde bu dönem dergicilik faaliyetleri için yoğun bir dönem olmuştur. Bu dönem de diğer dergilerle beraber kadın temalı dergiler de yoğun faaliyet göstermiştir. 80’li yıllarda muhafazakâr kesimde de kadının yeri ve konumu ile ilgili tartışmalar yaşanmıştır. 1980’lerde Türkiye’de tartışılan bir konu da feminizm konusu olmuştur. Geleneksel, muhafazakâr, dini değerlere bağlı kesimin kadına bakışı 1980’ler sonrasında yayına giren dergilerle tartışmaya açılmıştır. Bunun Türkiye’de var olan siyasal ortamın etkisi ile beraber gündemi inanç tartışmaları ve İslamcı aktivizmi önemli oranda etkileyen çeviriler ve İran Devrimi’nin oluşturduğu ortam etkilemiştir. Bununla beraber modernleşme kadınıla özdeşleştirilmiş ve kadın modernizmin temsili görülmüştür.⁹⁰

1980’li yıllarda kadın dergilerinin kimlik ve rolleri temsiline de değişimler söz konusu olmuştur. Okura seslenen iki farklı yapıda dergiler yayınlanmıştır. Yemek, nakış, örgü gibi konular üzerine yoğunlaşan geleneksel kadın dergileri varlığını

⁸⁸ Çiftçi, Halise- Tat, Ümmügülsüm (ed.), *Günümüz İslami Nitelikli Kadın Dergilerinde Kadına Bakış: Kadının Yazıyla Tanıştığı Osmanlı’nın Son Dönemlerinden Bugüne Uzanan Süreç, Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi; Kadın Konulu Dini Yayınlar* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011), 383-397.

⁸⁹ Bulut, Büşra, *Râyet’ten Evrensel Kadın’a İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti?* (“Bir Başka Hayata Karşı” 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler: İDP, 2019), 60-65, <https://www.fikriyat.com/galeri/biyografi/mucadeleci-bir-kalem-sule-yuksel-senler/8>

⁹⁰ Bulut, Büşra, *Râyet’ten Evrensel Kadın’a İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti?*, 58-59.

sürdürürken şehirde yaşayan kadına hitap eden ve burjuva, liberal söyleminin şekillendirdiği kadın dergilerinin de sayısında artış olmuştur. Liberal söylemi muhafaza eden dergiler aile olgusunu arka plana iterken kentli kadın profili oluşturma çabaları çok fazla olmuştur. Bu hususta o dönem *Samanyolu*, *Kadınca*, *Örgü*, *Elele*, *Rapsoeli*, *Marie Claire*, *Vizyon* gibi yerli dergiler, *Cosmopolitan*, *Votre Beaute*, *Prirna Dona*, *Arredamento*, *Amica*, *Options* gibi yabancı kadın dergileri peş peşe okuyucuya sunulmuştur.⁹¹

1985 yılından itibaren ise İslamcı kadın dergilerinin yayın hayatına girerek okuyucuya hitap ettiği görülmüştür. Özellikle 80'li yıllarda var olan toplumsal çalkantılar, başörtüsü problemi, ahlak, aile konularının sıkça işlendiği dergiler olduğu görülmektedir. Bu hususta ilk çıkan dergi Emine Şenlikoğlu yönetmenliğinde *Mektup Dergisi* olmuştur. *Kadın ve Aile*, *Bizim Aile*, *Altınoluk Yuvamız* gibi dergiler de devamında yayın hayatına çıkmıştır. Çıkan bu dergiler İslam dininin değerlerine göre oluşturulan kadın kimliğinin temsil iddiasında bulunmuşlardır.⁹²

3.1.1980 Sonrası Çıkan Bazı Kadın Dergileri

3.1.1. Kadın ve Aile Dergisi

Kadın ve Aile Dergisi yayın hayatına Nisan 1985 yılında ilk yayınladıkları sayı ile Ankara'da başlamıştır. 1985-1996 yılları arasında yayın hayatı süren dergi toplam 140 sayı çıkarmıştır. Ankara'da yayın hayatına başlayan dergi merkezini Ekim 1986 yılında İstanbul'a taşımıştır. Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Rıfat Oral'dır. Daha sonra dergiyi Yılmaz Bayat devralmıştır. Derginin çıkış amacı çıkan ilk sayısında şu ifadeler ile açıklanmıştır.

Sizler bizim nazarımızda ya, beyaz oyalı namaz başörtülü, eli tesbihli, ağzı dualı hacı anne ve teyzeler, veya, eşine yuvasına sadık, ciddi, şefkatli ve fedakar ev hanımları; ya da cici, temiz, cıvı cıvı, hünerli küçük ablalarınız. Biz, yuvayı dişi kuşun yaptığı, aile fertleri arasındaki sıcak ve sevimli sevgi bağlarının sayenizde sağlandığını biliyoruz. Sizler yuvanın direği, toplumumuzun temelleri sizsiniz. Çocukları sağlıklı olarak siz yetiştirir; aile görgü ve terbiyesini onlara siz verir; ninnilerle, öğütlerle, dualarla siz yönlendirirsiniz. Erkekler sizin sayenizde mutlu ve başarılı olur; eve dönünce günün yorgunluğunu, hayatın velvele ve dağdağasını unuttur, siz de teselli bulur, memnun ve müsterih uyur. Ülke ekonomisini dilerse siz düzenler, lüksü israfı önler; üretimi, kaliteyi kontrol

⁹¹ Çiftçi, Halise- Tat, Ümmügülsüm, *Günümüz İslami Nitelikli Kadın Dergilerinde Kadına Bakış: Kadının Yazıyla Tanıştığı Osmanlı'nın Son Dönemlerinden Bugüne Uzanan Süreç, Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi; Kadın Konulu Dini Yayınlar*, 387-388.

http://isamveri.org/pdfdrq/D162406/2012/2012_TATU_CIFTCIH.pdf

⁹² Bulut, Büşra, *Râyet'ten Evrensel Kadın'a İslamcı Kadınlar Kendi Konularını Nasıl İnşa Etti?* ("Bir Başka Hayata Karşı" 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler: İDP, 2019), 65. http://isamveri.org/pdfdrq/D162406/2012/2012_TATU_CIFTCIH.pdf

edersiniz. İyi yetiştirilmiş iseniz eşlerinizin, çocuklarınızın ahiret mutluluğunu bile siz sağlayabilirsiniz; çünkü cennet, mümin anaların ayakları altındadır. Size kem gözlerle bakanların, sizi yanlış anlayan, karanlık emellerin karşısında olacağız. Ev hanımlarını yuvasından, yakınlarından, aslı görevlerinden soğutan; modaya, gösterişe daldıran; zevke, eğlenceye, mübtezelliğe, müstehcenliğe, içkiye, kumara, flörte ters ilişkilere çekmeye çalışan çarpık fikirli ve kötü niyetliler var başında... Onlar toplumun temeli olan aileyi yıkmaya, fertler arasındaki bağları koparmaya çalışırlar. Onlara en asil cevabı siz verebilirsiniz. Onları nezih tutum ve isabetli tercihlerinizle siz tesirsiz hale getirecek bertaraf edeceksiniz. İşte bizler, bu denli yaygın ve etkin tesiri, mühim işi ve asil görevi olan sizlere, güçlü, bilgili ve görgülü, kalabalık bir hanım ekibiyle her bakımdan yardımcı olmaya çalışacağız. Dergimizi hazırlamadan önce şehrin muhtelif mahalle ve sosyal kesimlerinde yüzlerce ev hanımı ile görüştük, isteklerini, ihtiyaçlarını, tavsiyelerini tespit ettik. Siz okuyucularımızdan da yakın ilgi, dilek ve direktifler bekleriz. Dergimiz, İnşallah sizi birçok yerli- yabancı moda, ev, el işi ve aile mecmuası arayıp taramadan kurtaracak, ev kadınlığı sanatını en yüksek seviyede başarmanızda başlıca yardımcınız ve rehberiniz olacaktır. Amacımız daima, baştan sona zevkle okuyacağınız, her sayısını şevkle bekleyeceğiniz, temiz ve titiz, ciddi ve olgun, muhtevalı ve yararlı bir eseri, en ileri teknik ve en güzel form ile sizin takdirinize sunmaktır.⁹³

1980’li yıllarda dergicilik faaliyetleri ile kendi ideolojik fikirlerini, halka davalarını anlatma adına birçok derginin var oluşu söz konusu idi. Özellikle İslami kesim yaşanan baskılar, yasaklanmalar üzerine dergicilik ve yayım hayatında aktif bir rol almaya gayret sarf ediyordu. Bu dönem İslamcı camiada özellikle de kadın imgesi üzerine birçok kadın dergisi olması dikkatleri çekmiştir. Kadın imgesi üzerine çıkan Kadın ve Aile dergisi çıkışlarını şu ifadeler ile ortaya koymuşlardır:

Bir kere biz inanıyoruz ki; kadının cemiyetteki yeri çok büyüktür. Saygıya ve hürmete layıktır. Geleceğin nesillerini yetiştirecek kadındır. Büyük insanları doğuran, onları güzelce terbiye edip insanlığın hizmetine sunan yine kadındır. Bütün bunlar gösteriyor ki, kadını en iyi bir şekilde eğitilmelidir ve biz buna taraftarız. Kadının istismar edilmesine, ahlaksızlaştırılmasına, ticaret malı olarak kullanılmasına karşıyız. İşte bu ihtiyaçtan dolayıdır ki dergimizi çıkarmaya karar verdik. Üzülerek ifade edebiliriz ki; bugün hanımlarımız çeşitli yayınlar aracılığıyla iffet, haya ve namus duygusundan uzaklaştırmak isteniyor. Hiçbir değer tanımayan pervasız bir kadın tipi ortaya çıkarılmak isteniyor. Bütün bunlar maalesef medeniyet adına, kadın erkek eşitliği adına yapılıyor. Yine inancımız odur ki, iyiliğe, güzelliğe vesile olmaktadır önemli olan. Öte yandan şerre, kötüye kötülöklere, çirkinliklere engel olmaktadır. Çıkışımızın temel esprilerinden biridir bu. Şerre vesile olanları sabırla, kararlılıkla, nezaketle uyarmak, tevbelere köprü olmaktadır. Yine biz inanıyoruz ki, cehaletten öte düşman yoktur. “Cahil cesur olur” kuralınca yapıdan gözü kara, gönlü kara çalışmaları yargılamak, hatalarını göstermek ve zerafetle cahillikten kurtuluş yollarına dikkat çekerek, narin ve nazik uyarılarda bulunmak vazifemizdir. Toplumun içten çürümesine, yuvalarının yıkılmasına, çocukların yetim kalmalarının maddi ve manevi hastalıkların kaynağında kurtulması ile tedavi edilmesine yönelik eğitim ve çalışmalarında bulunmak asıl görevlerimizdir. Biz Kadın ve Aile Dergisi olarak İslam’a, dolayısıyla insanlığa hizmeti ibadet kabul eden düşüncenin mensuplarıyız. Güneşe karşı billurdan bir menşur tutup içindeki bütün harikulade yolları göstermek ve öğretmek niyetindeyiz. İddialı gibi olan üslubumuz, niyetimizin safiyetinden ileri gelmektedir. Biz bütün bir insanlığın, özellikle de kadınların istikamet üzere olmaları gerektiğine inanıyoruz. Hanımlarımızın günlük hayatta karşılaşacakları

⁹³ Coşan, Mahmut Esat, “Amacımız”, *Kadın ve Aile* 1 (Nisan 1985), 3.

her probleme ve ihtiyaca cevap vermeye çalışacağız. Kadını ilgilendiren her konuda, çocuk yetiştirme, çocuk ve kadın sağlığı, ev ekonomisi, dikiş nakış, örgü, kadının çevresi ile münasebeti, kadının kıyafeti ile ilgili hususları dergimizde güzel bir üslupla sizlere aktaracağız. Sonuç olarak diyebiliriz ki kadınlarla ilgili ne yapılabilir? Onlar hangi hedefe götürülmelidir? Kadınlarımıza nasıl rehberlik yaparız? İşte dergimizin muhtevası bütün bu sorulara cevap teşkil edecek nitelikte olacaktır.⁹⁴

Dergi her ay için farklı bir kapak sayfası ile farklı konuya değinmeye çalışmıştır. 1985 yılından 1998 yılına kadar aylık olarak çıkarılan Kadın ve Aile dergisinin her sayısında Mahmud Esad Coşan⁹⁵'nin yazdığı başmakaleler yer almıştır. İlk sayfalarında hasbihal, okuyucu mektupları, tebrik mesajları ve tavsiyeler yer almıştır. İçeriğinde diğer ülkelerden Müslümanlardan haberler, yeni Müslüman olmuş kadınlarla röportajlar, İslam tarihindeki öncü kadın şahsiyetlerin hayatları yer almıştır. Batıl ve hurafelerle mücadele, ilmiyal bilgileri, fikhî meseleler yer alan konulardandır. Bu bilgilerin yanı sıra sağlıklı lezzetler, yemek tarifleri, el işi, giyim, zerafet, psikoloji, mutfak ve mutfaka dair bilgiler, ev hakkında bilgiler, adap, sağlık, çocuk ve kadın sağlığı, eğitim, çiçek bakımı, kitap tanıtımı gibi konularda bilgiler verilmiştir. Ayrıca derginin başlıklarından biri olan “İlk adımlar” başlığında okuyuculara ait edebi metinlerine yer verilmiştir. “*Ummandan İnciler*” başlığı ile Mehmet Zahit Kotku'nun sohbetlerinden kesitlere yer verilmiştir.

İlk zamanlarda çocuklar için derginin bir bölümünde yayınlanan Gül Çocuk bölümü Mayıs 1986 tarihinde müstakil olarak yayınlanmış ve ücretsiz olarak dergi ile beraber okuyuculara gönderilmiştir. Dergide yer alan çocuklarla alakalı eğitim, psikoloji, oyun, sağlık gibi konuların yer aldığı görülmüştür.⁹⁶

⁹⁴ “Başlarken”, *Kadın ve Aile* 1 (Nisan 1985), 4.

⁹⁵ Nakşibendî- Halîdî Şeyhî Mahmud Esad Coşan 1938'de Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı Ahmetçe köyünde dünyaya gelmiştir. Ailesi ile birlikte 1942 yılında İstanbul'a göç etmiş, İstanbul Üniversitesi Arap-Fars Filolojisinden 1960'da mezun olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Klasik Dini Türkçe Metinler kürsüsüne asistan olmuştur. Hatipoğlu Muhammed ve Eserleri ile doktor ünvanını, Hacı Bektaş-ı Veli: Makalat ve Risale-i İslamiyye isimli çalışması ile profesör ünvanını almıştır. 1960 yılında Nakşibendi Halidi Şeyhlerinden Mehmet Zahid Kotku'nun kızı ile evlenmiş, iki kızı bir oğlu olmuştur. 1977 yılından itibaren şeyhinin isteği ile İskender Paşa Cami'nde Gümüşhanevi'nin 'Ramuzu'l- ehadis'ini okutmuştur. *İslam, Kadın ve Aile, İlim ve Sanat, Gülçocuk ve Panzehir* gibi dergilerin başyazılarını yazmış, *Sağduyu Gazetesinin, Akra FM'in ve Ak TV'nin* kurulmasında etkin olmuştur. *Hakyol Eğitim, Yardımlaşma ve Dostluk Vakfı, İlim Kültür ve Sanat Vakfı, Sağlık Vakfı, İlim Kültür ve Hanımlar Derneği* gibi vakıfların kuruluşunda görev almıştır. Ülkedeki siyasi cereyan ve ortam faaliyetlerinin engellemesinden ötürü 1998'de Avustralya'ya yerleşmiştir. Bir cami açılışına giderken damadı Ali Yücel Uyarel ile geçirdiği trafik kazasında 4 Şubat 2001 tarihinde vefat etmiştir. Ayrıca bkz. Akkuş, Mehmet, “Mahmut Esat Coşan”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020), 267-268.

⁹⁶ Akkuş, Mukaddes, “Oyun Çocuğu Hayata Hazırlar”, *Kadın ve Aile* 103 (Kasım 1993), 16.

Kadın ve Aile dergisinde yer alan bazı yazıların başlıkları “*Sevgi, Fedakarlık , İnsan Olabilmek*”, “*Kalp Temizliği*”, “*Hayır Kurumlarının Daha Ciddi ve Titiz Çalışması*”, “*Değerlerde Yozlaşma ve Fuhuş*”, “*Sadakat ve Sorumluluk Bilinci*” gibi konu başlıklarının olduğu ve bu yolla ailevi konularda aydınlatıcı ve birleştirici yazılar yayınlanmıştır.

“*Evlilik ve Aile*” bölümündeki yazılarda “*Cennet Elimizde: Hamının Beyine Karşı Davranışları*”, “*Türk Ailesinin Günümüzdeki Sorunları*”, “*Asrın Vebalarına Çare: Nikah ve Ailenin Temeli*”, “*Evlilik Fetihdir*” gibi başlıklarla evlilik kurumuna hürmet, evlilikte kadın- erkek statüsü üzerine yazılar yer aldığı görülmüştür. Bu noktada dergi evlilik kurumunda kadına anne ve eş rolünü sürekli hatırlatmıştır.

Dergide sıklıkla kadın erkek ilişkisi, kadın ve erkeklerin vazifeleri, evlilik, evlilik öncesi hazırlık, evlilik ilişkileri üzerinde durulmuştur. Evlilik kurumuna çok önem veren dergi 28. sayısını evlilik üzerine özel sayı çıkarmıştır. Bu noktada kadının rolüne çokça değinen ve İslamcı perspektif ile kadına bakışlarını sürekli yineleyen dergi de kadının rolü ve yeri sürekli ele alınan bir mevzu olmuştur. Bu konuda dergisinin “*Müslüman Kadın Hakkında Yanlış Kavramlar*” başlıklı yazısında, kadın ve erkeğin görevlerini İslamcı bakışla ortaya koyarken günümüzde İslamcı bakış açısından çıkan ve rol değişimi yapan kadının batı kültürü tarafından yeni bir kadın imajı ile bozulduğunu ortaya koymuştur. Kadın ve erkek vazifelerini İslam’ın ayırt ettiğini, kadına hem para kazanmasının dertlerini hem de evin ve çocukların sorumluluğunu aynı zamanda yüklemeyen, asıl kadına eziyet eden ve kadını istismar edenin batı kültürü olduğunu vurgulamıştır. Batıda İslam kadını aleyhinde yapılan propagandalar sebebi ile yanlış tanındığını, İslam’ın kadına ev işlerini, çocuk bakımını verdiğini para kazanma sorumluluğunu yüklemeyenini ifade etmiştir. Kadının en önemli görevini çocuk doğurmak ve güzel şekilde yetiştirmek olduğunu, kadını erkekten ayıran fiziksel özelliklerle beraber kadına has özel duyguların varlığına vurgu yapmıştır. Bu annelik içgüdüsünün kadını, çocuğunun iyi olması karşılığında birçok zorluğa hazırladığı ve fedakârlıklara razı ettiği ifade etmiştir. Erkeği ise aile içinde otorite gördüğünü kadını da erkeğin yardımcısı olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bu

durumu kadın ve erkeğe ayrı roller verildiğini ifade ederek kadınların rolünün hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır.⁹⁷

Dergide yer alan diğer konulardan birisi de güncel olaylar olmuştur. Dönemin siyasi ve toplumsal olarak çalkantılar yaşadığı, Müslümanlığın hür şekilde yaşanmadığı Afganistan, Filistin, Doğu Türkistan, Bosna-Hersek gibi beldelerde olayları okuyucuya aktardıkları görülmüştür.⁹⁸

3.1.2. Bizim Aile

Bizim Aile dergisi 1988 yılında Nurcuların Yeni Asya kolu tarafından kadınlar üzerine çıkarmış olduğu süreli dergidir. Sahibi Yeni Asya Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık adına Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Kutlular'dır. Sorumlu yazı işleri müdürü Abdullah Eraçıkbaş'tır. Yayın koordinatörü Yasemin Güleçyüz, editörü Kübra Örnek Korkmaz olmakla beraber yayın kurulunda ise Ayşenur Aydoğdu Akten, Belgin Çakır, Derya Deniz Zümbül, Fatma Özer, Gülnur Tercan, Mehtap Yıldırım Yükselten, Nesibe Bahtiyar, Sedanur Coşkun, Şeyma Türkan, Tubanur Arıcan Telci yer almıştır. Kapak ve sayfa tasarımı Mücahit Ak, Reklam müdürlüğünü Fulden Turhan üstlenmiştir.⁹⁹

Bizim Aile, *Yeni Asya Gazetesi* ve *Köprü* dergileri aynı yazar grupları tarafından çıkarılmıştır. Dergi, Kur'an'dan sonra büyük ölçüde Said Nursi¹⁰⁰'nin kaleme aldığı Risale-i Nur'a dayanmaktadır.¹⁰¹ Dergi her ay için kapak konusu seçerek konu belirlemektedir. İçerik açısından dergi okuyucu mektuplarına, şiirlere, yazılara yer verirken, kadın, aile, din, kitap tavsiyeleri, kadınlardan gelen sorulara cevaplar, röportajlar, ev işleri, sağlık, tarih gibi konular yer almıştır. Dergi yayıncılık serüvenine hala devam etmektedir.

Dergi diğer kadın dergilerinden kapak resimleri ile bile ayırt edilebilmektedir. Çünkü kapak resimlerinde kadın büroda otururken, Kur'an okurken, eşiyile dolaşırken

⁹⁷ Sancar, Aişe Aslı, "Müslüman Kadın Hakkında Yanlış Kavramlar", *Kadın ve Aile* 8 (Kasım 1985), 6-7.

⁹⁸ Koçak, Recep, "Öbek Öbek Göç katmer Katmer Özlem", *Kadın ve Aile* 50 (Haziran 1989), 17; "Doğu Türkistan Müslümanlarının Özgürlük Arayışları", *Kadın ve Aile* 103 (Kasım 1993), 32.

⁹⁹ <https://www.bizimaile.com/kunye/>

¹⁰⁰ Açıkgenç, Alparslan, "Said Nursi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* 35 (2018), 565-572.

¹⁰¹ Çeken, Gülbana, *İki İslamcı Kadın Dergisinde "Kadın İmgesi": Kadın ve Aile İle Bizim Aile Dergileri* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 51.

gibi kareler yer almıştır. Bu durumu eleştirenlere cevaben kadının yüzünün avret olmadığını ileri sürmüşlerdir. Yazılarında okuyucunun eğitim seviyesini göz önünde bulundurmuş, bu nedenle dergideki söylemler de yumuşak ve entelektüel bir tarza sahiptir olmuştur.¹⁰² Dergi Müslüman kadının hakları konusunu laik toplumun bir ürünü olarak demokratik düşüncenin ideolojik araçlarını kullanarak ele almaya çalışmıştır. Hatta bu durumu Acar, şu ifadelerle açıklamaktadır:

... Bizim Aile’de dile getirilen ideoloji, ... mevcut sistemle büyük ölçüde bütünleşmiş gözükmektedir. Örneğin, Bizim Aile, Müslüman kadınların uygun gördükleri gibi giyinebilme haklarını savunmak amacıyla, ‘Örtünmek Hürriyettir’, ‘Laik Türkiye’ye Yakışmayan Bir Manzara’, ‘Bir Haber Gazetesine Kanun’un Cevabı’ gibi yazılar yayınlarken, açıkça, çoğulcu demokratik düşüncenin değerleri, mantığı ve söz dağarcığından; sivil toplumcu argümanlardan ve laik devlet geleneğinden yararlanmaktadır. Böylelikle Müslüman kadının başörtüsü, ezilenlerin haklarının bir simgesi olarak sunulmakta ve demokrasi ve özgürlük adına savunulmaktadır.¹⁰³

Dergide hemen hemen her noktada Bediüzzaman Said Nursi’nin telif ettiği Risale-i Nur’a dayanarak görüşlerini açıklamışlardır. Bu konuda kadın- erkek ilişkileri, örtünme, kadının çalışması, çocuk eğitimi gibi birçok noktada Bediüzzaman Said Nursi’nin Risaleleri baz alınarak açıklamalar yapılmıştır. Kapalı kadının çalışması hususunda dergide yer alan şu ifadeler kadının ve çalışmanın kendi bakış açılarını ortaya koyarken Bediüzzaman Said Nursi çizgisi de takip edildiğini göstermektedir:

Bediüzzaman’ın ifadesiyle, hanımların sırf geçim endişesiyle serseri ve ahlaksız bir kocanın tahakkümü altına girmektense, emeklerini ortaya koyup iâşelerini temin etmeleri daha tercihe şayan. Biz prensip olarak kadını evinin hanımı, eşinin en büyük yardımcısı ve çocuklarının annesi olarak görmek istiyoruz. Eğer gerçekten bir çalışma zarureti varsa başörtüsüne izin veren bir işyeri seçilmelidir.

Evlilik konusunda evlenmek üzere birbirlerini tanımak isteyen çiftlerin yanlarında yakın akrabalarından en az bir kişinin bulunması gerektiğini belirterek eş seçiminde bazı püf noktaları belirlemiştir: “Dua edin”; “kalbinize danışın”; “hakkında araştırma yapın”; “müstakbel eşinizi tanıyın, onun da sizi tanımasına fırsat verin, üçüncü şahısların yanında, birbirinize yeterli kanaat uyandıracak ölçüde konuşun”, “eş

¹⁰² Acar, Feride, *İslamcı İdeolojide Kadın: Üç İslamcı Kadın Dergisi, Çağdaş Türkiye’de İslam*, ed. Tapper, Richard (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1993), 220-221.

¹⁰³ Acar, Feride, *İslamcı İdeolojide Kadın: Üç İslamcı Kadın Dergisi, Çağdaş Türkiye’de İslam*, 221.

adayını yakından tanıyanlarla görüşün”; “ailesini araştırın”; “İslami yaşayışta birbirinizin dengi misiniz?” gibi sorulara yanıt aranmasını ifade etmiştir.¹⁰⁴

3.1.3. Altınoluk Yuvamız

Altınoluk Dergisi, Mart 1986 tarihinden itibaren aylık yayımlanan tasavvuf ve düşünce dergisidir. Dergi Nakşibendilik ekolünün bir uzantısı olan Erenköy Cemaati¹⁰⁵ tarafından çıkarılmıştır. Yayınevi ilk önce Altınoluk yayıncılıktır. Daha sonra Erkam Yayıncılık/Neşriyat olmuştur. Neşriyat’ın, sahipliğini Abdullah Genç’in üstlendiği Altınoluk dergisi, ilk kez Musa Topbaş tarafından yayımlanmaya başlamıştır.¹⁰⁶ Başyazarlığını Osman Nuri Topbaş yürütmektedir. Nitekim okuyucu kitlesinin çoğunluğu da Erenköy Cemaati olmuştur.¹⁰⁷ Derginin yazı işleri müdürlüğü görevinde birkaç defa değişiklik olmuştur. 1986 yılında yaptığı ilk basımından, 1987 tarihli 13. sayısına kadar yazı işleri müdürlüğü görevini R. Fatih Uğurlu, daha sonra 1988 tarihli 26. Sayısına kadar Mustafa Eriş, 26. sayısından itibaren ise Ahmed Taşgetiren yürütmüştür. Derginin 1988 tarihli 26. Sayısından itibaren yayın müdürlüğü görevini yerine getiren Mustafa Eriş, 2014 tarihli 340. Sayısı itibariyle görevini H. İbrahim Kurucan’a bırakmıştır. Önemli yazarları; Ahmet Taşgetiren, Mustafa Eriş, İsmail Çakan ve Kâmil Yılmaz’ın yanı sıra Yusuf Kaplan, İrfan Gündüz, Muhammed Ratib Nablusi, Mustafa Karabacak, Nurettin Yıldız ve merhum Mahmut Sami Ramazanoğlu gibi birçok önemli şahsiyetin yazılarına da yer verilmiştir.¹⁰⁸ *Altınoluk Yuvamız* dergisi de *Altınoluk Dergisi* ile beraber çıkmıştır. Altınoluk yuvamız aile ve çocuk odaklı bir dergi olmuştur. Altınoluk Yuvamız ile beraber kadınlara yönelik *Şebnem Dergisi* de özel olarak basılmış ve okuyucusuna dağıtılmıştır.

¹⁰⁴ Yakut, Hülya, “Eş Seçiminde Püf Noktaları”, *Bizim Aile* 1 (Temmuz 1988), 18-19.

¹⁰⁵ Cumhuriyet döneminde tekkelerin kapatılması üzerine Nakşibendilik’e bağlı olan esnaf ve iş adamları kolu olarak bilinir. Cemaat, Kelâmî Dergâhı’na bağlı Mehmed Esad Efendi’nin halifesi olan Mahmut Sami Ramazanoğlu, Mehmed Esad Efendi’nin vefatından sonra Erenköy’e yerleşmişlerdir. Esad Erbilî Efendi’den sonra cemaatin dînî sorumluluğunu Mahmut Sami Ramazanoğlu almıştır. Mahmut Sami Ramazanoğlu’nun vefatı neticesinde sorumluluğu Musa Topbaş üstlenmiştir. Onun da ölümünden sonra cemaatin başına Osman Nuri Topbaş geçmiştir. Ayrıca bkz. <https://bilgece.net/erenkoy-cemaati-tr-385.html>

¹⁰⁶ Oral, Abdülkâki, “Her Sayısı Nakış, Nakış, El Emeği Göz Nuru”, *Altınoluk Dergisi* 301 (2011), 56.

¹⁰⁷ Çelik, Ayşe Betül, “Dini Süreli Yayınlarda Kadın Konusundaki Tartışmalara Din Eğitimi Perspektifinden Bir Bakış: Altınoluk-Şebnem Dergisi Örneği”, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2017), 73-110.

¹⁰⁸ “Altınoluk- İDP - İslamcı Dergiler Projesi” (Erişim 03 Nisan 2023).

Sahipliğini Abdullah Sert'in üstlendiği Altınoluk yuvamız dergisi İstanbul'da 1986 yılında yayın hayatına başlayarak 2002 yılına kadar yayın hayatına devam etmiş ve toplamda 192 sayı basılmıştır. Muhteviyat olarak dergi, aile, evlilik, çocuk, ve çocuk eğitimi, çocuk isimleri, başörtü, giyim, tesettür, yaşayış tarzı, televizyon gibi konuları ele almıştır. Çıkan ilk sayıda aile kurumu ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır:

Onun için diyoruz ki ilk taş yuvaya konulacak. “Bismillah” deyip başlayalım “Elifba” okur gibi, Hz. Peygamberin yuvasını heceleyerek... Her gün bir taş koyalım, ziyanı yok. Yeter ki o taş bizim olsun. Kendimizin, yuvalarımızın her gün bir davranışını fethedelim. “Müslüman yuva” hesabına... Muhterem anne, sevgili anne, ey gözlerin aydınlığı! Bu yapının mimarı da ustası da sizsiniz. Harcını karacak, taşını yerleştirecek sizsiniz. Hatta malzemeleri de siz de. Sevginizle şefkatiniz, sabrınızla, gönlünüzün genişliği, direncinizle, feragatiniz, yürekliliğinizle... Nu Müslüman yuvasını siz inşa edeceksiniz. Dünyanın büyüklüğü sizin mümin yuvanızın küçük penceresine sığacak, inanınız...109

Dergide yaşanan dönemin sosyal ve siyasal konularına da değinilmiştir. Dergi kapakları, konu başlıkları olaylar perspektifinde güncellenerek konu odak haline getirilmiştir. Dergide üzerinde konuşulan ve sıkça söyleme alınan konularından biri de tesettür, başörtüsü mevzuları olmuştur. Dönemin siyasi probleminden kaynaklı olarak yaşanan başörtüsü yasaklanması hakkında şu ifadeler zihin dünyalarını yansıtmaktadır:

Yuvamızın kapağına koyduğumuz fotoğraf, başörtülerini çıkarmamak için çırpınan, bu yolda çalmadık kapı bırakmayan ve fakat bütün kapıların sağır bir duvara dönüştüğünü gören genç kızlarımızın, memleketimizdeki inanç hürriyetinin seviyesine döktükleri gözyaşını temsil etmektedir. ...Anneler şu fotoğrafa bakıp çocuklarına çok şey anlatacaklar. Türkiye-1987'nin bu manzarası, her ailede, minicik kız çocuklarına başörtüsü şuuruna dönüşecek, gelecek yıllarda, bir baskı politikasının üzerinde binlerce, milyonlarca başörtüsü çiçekleri açılacak. Müjdeler olsun...¹¹⁰

3.1.4. Evrensel Kadın Dergisi

Evrensel Kadın Dergisi Şubat1997 tarihinde İstanbul'da yayımcılık hayatına başlamıştır. 14 sayı çıkarabilen dergi 1998 yılında yayımcılık hayatı sona ermiştir. Derginin sahibi Kadri Çelik, Yazı İşleri Müdürü ise Remziye Çelik'tir. Dergi muhteviyat olarak İslam, kadın, kadının çalışması, tesettür, tasavvuf, şariat, tefsir, güzel ahlak, İslam beldeleri gibi konulara değinmişlerdir. Dergi çıkışı ve gayesi ile alakalı ilk sayısında şu ifadeleri beyan etmiştir:

Merhaba tüm insanlara, insanları sevenlere ve insanın kurtuluşu için çalışanlara. Hz. Musa Allahu Teala'ya şöyle arz etti: “Rabbim dileseydin onları

¹⁰⁹ “İlk Taş Yuvaya”, *Altınoluk Yuvamız Dergisi* 1 (Mart 1986), 3.

¹¹⁰ Maraşlı, Ahmet, “Bir Fotoğrafın Anlamı”, *Altınoluk Yuvamız Dergisi* 12 (Şubat 1987), 1.

da, beni de daha önce helak ederdin. İçimizdeki beyinsizlerin yaptıkları yüzünden bizi helak mı edeceksin?” Bizim evvel Evrensel Yayıncılık’tan sonra şimdi de Evrensel Kadın Dergisi’yle bu zorlu dergicilik hayatına atılmamızın tek cesaret kaynağı Hz. Musa’nın yakarışındaki işaret edilen nûanstır. Yani Allahu Teala içimizdeki bazı beyinsizler yüzünden bizi de helak edecek değildir. O halde biz beyinsizlerin yaptıklarına kaldırmadan kendi bildiğimiz yolda yürümek zorundayız. Yeniden yapılanmak, yola koyulmak ve hedefe doğru hareket etmek zorundayız. Hedefe varacak mıyız? bilemiyoruz. Ancak hacca gider topal karınca misali hedefe varamazsak da en azından o yolda ölmeyi temenni ediyoruz Allah’tan gayri her şeyin ilahlaştırıldığı bir dünyada Allah’ın dinini hakim kılmaya çalışmanın kadınlarca ne kadar zor ve çetin bir uğraş olduğunun da bilincindeyiz. Evrensel Kadın Dergisi olarak daima ezilen, sömürülen, müstazaf ve temiz fitratlı insanların, özellikle de kadınların yanında yer alacak; ezen, sömüren müstebkir ve kötü insanların ise sürekli karşısında olacağız.¹¹¹

Kadın ve kadının yeri hakkında, aile ilişkileri ve İslam’a göre kadın figürü üzerinde birçok kez duran dergi zihin dünyasını şu ifadelerle ortaya koymuştur:

...İslam’a gelince genel hayatta kadın ve erkek ayrımı yoktur. Kadın da en az erkek kadar Allah katında sorumlu bir şahsiyettir. İslam’ın kadın ve erkeklere şer’i delillerle tahsis ettiği haklar müstesna olmak üzere erkeklere verilen haklar ve sorumluluklar kadınlara da verilmiştir. Kadın da ticaret, ziraat, sanayi işlerine katılmak, muamelat ve akitlerde bulunmak hakkına sahiptir. İslam’ın öngördüğü her çeşit mülke sahip olur. Kendi başına veya başkalarıyla ortaklık yapabilir. Malını işletip çoğaltabilir. Hayat işlerinin tümüne bizzat katılabilir. İdareciyi seçme ve biat etme hakkına sahiptir. Devlet işlerinde çalışabilir ümmet meclisine üye olabilir. İslam toplumunda kadının özel ve genel hayatı vardır. Genel hayatta yabancı erkeklerle ve diğer insanlarla birada olabilir... Kadın kocasını seçme hakkı vardır. Erkeğin kadın üzerinde iktidar otoritesi değil onu yüceltme ve koruma otoritesidir. Bu korumada onu bir fitne aracı olarak görüp sözümona kötülöklere neden olmayacak bir biçimde toplumsal ilişkilerden izole etmek tarzında değildir. Ev işlerinde karı koca tam bir yardımlaşma ile evi idare ederler. Kadının özel hayatında, çocuklarını terbiye etme ve topluma hazırlama gibi çok önemli vazifeleri vardır...¹¹²

3.1.5. Sena Dergisi

Sena dergisi 1994-1997 yılları arasında yayımlanmıştır. İstanbul’da yayın hayatına başlayan derginin alt başlığı “Aile Dergisi” olarak yer almıştır. Dergi yayın hayatı boyunca 38 sayı çıkarmıştır. Yayımcısı ve dergi sahibi Resul Tosun, Yazı İşleri Müdürü Ayfer Tanrıku’dur. Dergi 4. sayıdan itibaren Yazı İşleri Müdürü Kadriye Yılmaz olmuş, 9. Sayıdan itibaren Gülizar Garakulluk olmuş, 35. Sayıdan itibaren ise Resul Tosun olarak değişmiştir. Derginin yazı türü görüş ve haber ağırlıklı olmuştur. Genellikle aile, evlilik, çocuk, çocuk eğitimi, toplum, değer, iktidar, modernizm, televizyon gibi konular ele alınmıştır. Dergide kadın ve modern dünyada kadının yeri ile alakalı şu ifadeler yer almaktadır:

¹¹¹ “Merhaba”, *Evrensel Kadın Dergisi* 1 (Şubat 1997), 1.

¹¹² Acar, Nurten, “Şeriat ve Kadın”, *Evrensel Kadın Dergisi* 3 (Nisan 1997), 6-7.

Kadın hakları söylemi, biz Müslüman hanımlara her zaman boş gelmiştir. İslami esaslara göre yaşanan bir ailede kadının ezilmesi veya hakkının yenmesi diye bir olay zaten söz konusu olmazken, bilakis İslam'ın kadına birtakım haklardan mahrum eder iddiası da bizi o kadar boş gelir. Kadın kimliğini ve kişiliğini İslam'la kazanmış ve İslam'la hak ettiği yeri ondört asır önce bulmuştur. Ancak kadın her zaman aile içinde bulunmamakta, toplum hayatına girmesi söz konusu olduğu andan itibaren de sorunları başlamaktadır. İşin garibi kadın hakları söyleminin sahipleri olan hemcinslerimiz de bizi bizi bizim sorunlarımızı görmezden gelmekte ve yalnız kendi inandıkları gibi inanan kadınlara söz hakkı vermektedirler. Bizi mağdur eden erkeklerin inanç sistemimizden kaynaklandığını iddia ederek, kendi mağduriyetlerine ise bugünkü sistemin sebep olduğunu unutarak bir kısırdöngüdür yaşıyorlar. Bize asıl verilmeyen haklar; bu düzenin çarkları arasında sıkışıp kalmış olan ve kadın erkek herkesi mağdur eden insanlık haklarımızdır. Bir haksızlık varsa o da layık düzen tarafından inanan insanlara yapılan çeşitli dayatmalar ve yasalardır. Bunun somut örneğine başörtüsünün zulmünde her zaman şahit olmaktayız. Kadınlara özel birtakım günler ve haftalar icat eden batı adeta kadına karşı yaptığı haksızlıklar için günah çıkarmaya çalışmaktadır. Gülünç olan da bu gibi günlere ve haftalara bizim kadınlarımız tarafından rağbet gösterilmesidir. Kendi inanç sisteminden bihaber yetiştirilen günümüz kadını kendine verilmiş olan hakları bilmediği için batının kokuşmuş icatlarına tamah etmektedir. Biz inanan hanımların ise bu gibi günlere itibarımızın hiç olmaması gerekir. Sistemden doğan haksızlıklara karşı sistemin kendi icatlarına sığınmak ne kadar beyhudedir.¹¹³

3.1.6. Kadınca Dergisi

Kadınca Dergisi yayıncılığa 1 Aralık 1978 yılında başlamıştır. Derginin Genel Yayın Yönetmeni Duygu Asena, Yayın Müdürü ise Muhittin Sırer'dir. Dergi kendisini “*Aylık kadın dergisidir*” şeklinde tanıtmıştır.¹¹⁴ Bu dönem çıkan kadın dergilerinde işlenen konular hemen hemen aynı konular çerçevesinde olmuştur. Genel bir ifade ile evlilik ve aile, cinsellik, sağlık, moda, yemek, dekorasyon, kültür, siyaset ve kadın sorunları, çocuk ve eğitim bu dönem yayıncılık yapan dergilerin başlıca konularıdır. 1978 yılında yayın hayatına başlayan Kadınca Dergisi ile Türkiye’de kadın hakları hareketini başlatan bir dergi olmuştur. Dergi laik, modern kadın konusunda yeni bir bakış açısı sergilemiştir. Kadınlara sürekli kendilerini keşfetmelerini, duygularını ve cinselliklerini tanımalarını, kadınları eyleme geçmelerini söylemiş, kadınların karşı karşıya kaldığı toplumsal kısıtlamalar hep sorgulamıştır. Kadının sadece evde oturmayacağını, onun da bir hayatının olacağını, erkek gibi kadın da giyinip, süslenip, kendine bakmasını sürekli vurgulamıştır. Bu noktada dergi erkek şiddeti, kadın cinselliği gibi değinilmedik konuları ele almış, kadınların politik faaliyetlerini okurlarına aktarmıştır. Kadınların yaptıklarına ve yapamadıklarına yer vermiştir.¹¹⁵ Kadınca dergisinin önemi yalnız işlediği konular değil, özellikle on yıldan fazla

¹¹³ “Editörden”, *Sena Dergisi* 38 (Nisan 1997), 1.

¹¹⁴ Mardin Davaz, Aslı, *Hanımlar Âlemi’nden Roza’ya* (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları., 1998), 211.

¹¹⁵ <https://catlakzemin.com/01-aralik-1978/>

derginin editörlüğünü yapan Duygu Asena'dan kaynaklanmıştır. Asena, gerek yazılarıyla gerek toplumsal kimliğiyle 1980'lerde feminizmin popülerleşmesinde etkin rolü olmuştur. feminist söylemleri dergisine taşıyarak bu dergiyi, o dönemde feminist hareketin yan-politik denebilecek bir yayını haline getirmiştir.¹¹⁶ Ayrıca Duygu Asena'nın "Kadının Adı Yok" başta olmak üzere diğer kitapları kadınlık bilincinin entelektüel ve seçkin bir kesimin sınırlarını aşarak kitleselleşmesini sağlamıştır.¹¹⁷ Duygu Asena derginin ilk sayısında yayınladığı yazısında Kadınca Dergisi'nin diğer kadın dergileri gibi olmadığını sinyallerini vermiş ve zihin dünyalarını şu şekilde yansıtmıştır:

Ne yazık ki, ülkemizdeki kadını yalnızca fotoroman okuyan, gazetelerdeki dedikodu sayfalarını karıştırmaktan başka şey yapmayan bir yaratık olarak gören kafalar hala var. Örneğin, dergimizde, fotoroman olmaması, dedikodu sütunlarının, sosyete haberlerinin bulunmaması pek yadırgandı bu kafalarca. Dedğim gibi, Türk kadını yalnız ve yalnız bu tür şeyleri okumuş... Evet.. Ne dersiniz? Bazı erkeklere neden bu izlenimi veriyor Türk kadını? Neden kadın deyince gazete okumaz, ciddi yayınları almaz, kitaplarla ilgisiz bir tip çiziyor bazı kişiler? Neden karşılarındaki, yüzlerce, binlerce, başarılı örneğe karşın, kadın hala güçsüz hala çevreyle ilgisiz, hala "yalnızca kadın", onlarca...? Oysa uzaklara gitmeye bile gerek yok... Dergimize şöyle bir göz atın. İşte Aysel Öymen, işte Nezihe Meriç, işte Jülide Gülizar ve diğerleri. Bunlar da kadın... Bunların başarısı erkeklerle kıyaslanacak nitelikte değil mi yoksa? Ve sizler, ve onlar, ve erkekler, bu kadınları ilgiyle okumadı mı? Daha ilk merhabamızda fazla derinlere inmeyelim ama, şunu da belirtmek istiyorum. Bu tür düşüncenin sorumlusu tek değil. Bizler, biz kadınlar da bu konuda hatalar içindeyiz. Geleneklerimiz, göreneklerimiz, çeşitli baskılar yıllar yılı bir köşede oturmamızı hazırlamış, gösterememiştir kendimizi. Hala bunun acısını çekiyoruz işte. Öylesine çekiyoruz ki, kadın her yerde, – evinde, işinde, çocuklu, çocuksuz, – başarıdan başarıya koşup kendini ispatlarken, gelip, "Ciddi röportaj okumaz, o yalnız fotoroman okur" diyorlar. Biz ise diyoruz ki... kadın hepsini okur, aynı erkek gibi... Fotoromanı da, dedikoduyu da, röportajı da, gazetelerin ciddi köşelerini de... Ve diyoruz ki... az kaldı... Devir değişiyor, günler eski günler, düşünceler eski düşünceler değil. Kadın ve erkeğin kafaca eşit olduğunu ispatlanıyor... Yakında, nasıl "erkekçe" deniyorsa, kuvvetle, üstüne basarak "kadınca" da denecek. Böyle düşünmeyen azınlık, yalnız kalacak...¹¹⁸

Bu derginin göze çarpan ve dönem için farklı denilen yönleri çok bariz şekilde okuyucuya aktarılmıştır. "Pembe Sayfalar" başlıklı sayfada feminist değerlerin ve feministlerin gündemindeki konuların tartışılıp konuşulduğu yer olmuştur. Evlilik ve aile bölümünde "Evlilik Kararı", "Aile Tartışıldı", "Evliliğin İlk Adımında Çarpıklık Var", "Boşanmak Felaket Olmasın" gibi başlıklar taşıyan yazılarda evliliğe bilinçli bir-bakış, evliliğin kadın için tek yazgı olmadığı, evlilikte kadın ve erkeğin eşit

¹¹⁶ Kırcı, Süheyla, "Kadın Dergileri: Popüler ve Politik Söylemin Buluştuğu Yer", *Kurgu Dergisi* 17 (2000), 143-155.

¹¹⁷ Yaraman, Ayşegül, "Türkiye'de Kadınlık Durumu ve Toplumsal Değişme", 2007.

¹¹⁸ Asena, Duygu, "Kadınca" 1 (Aralık 1978), 75.

sorumluluklar üstlenmeleri ve eşit hakları olması gerektiği vurgulanmıştır. Kadınca dergisinin en önemli ve altı çizilmesi gereken yönü ve marjinalliği ile ön plana çıkışı kadın dergilerinin tarihsel serüveni açısından ele alındığında cinsellik konusuna olan yaklaşımı olmuştur.¹¹⁹

100.000 tiraj yapan dergi 1991 yılında yayın evinin kapanması sonucu kapanmıştır. Kadınca dergisi muhabirlerinden Oya Demirtok, 2006 yılında isim hakkını alarak derginin misyonuna sadık kalarak Kadınca Dergisi'ni basılı ve dijital olarak yayınlamaya başlamıştır. Özel röportajlar, fotoğraf çekimleri, kültür sanat sayfaları, moda trendleri ve sosyal medyasıyla okuyucusuyla buluşturmuştur.¹²⁰

3.1.7. Elele Dergisi

Elele Aralık 1976'da Çetin Emeç ve Orhan Olcay tarafından İstanbul'da yayın hayatına başlamıştır. Moda, güzellik, teknoloji, astroloji, dekorasyon, psikoloji, cinsellik, sağlık bilgileri, spor, yemek tarifleri, bebek ve bebek sağlığı gibi birçok başlık altında bilgi sunmayı hedeflemiştir. Dergi muhtevası her yönetmen değişimi ile yönü ve çizgisinin değiştiği de görülmüştür. Kurulduktan bir müddet sonra içeriğini değiştirerek kadın temasına geçmiştir. Bu değişimler 1985 yılında nihayet bulmuş ve artık kadın perspektifinde devam kılmıştır. Bu noktada Elele'nin en sık kurduğu cümle “*Her kadın kendinden bir şey bulacak!*” Çünkü Elele, anlattığı her şeyi kadın gözünden anlatmaya çalışmıştır. Elele dergisi başarılı, zeki, kendi ayakları üzerinde duran, yenilikçi, sorgulayıcı, iddialı kararlar alabilen Türk kadınının sembolü olarak pazarda, köklü ve güçlü bir marka olarak kendini konumlandırmaktadır.¹²¹ Elele dergisi çıkışını şu şekilde açıklamıştır:

Çehresi hızla değişen Türk toplumunda, genç anne-babalar, anne baba adayları, çocuklarının eğitimi, öğrenimi ve sağlığı konusunda, güvenebilecekleri, rehber diye belirleyecekleri ciddi bir yayın organından hala yoksundurlar. Onlar ise yetersiz, bilinçsiz, hatalı ve son gelişmelere ayak uyduramadıklarından, eski ve eksik kalmış yayınlardır. Ekonomide olduğu gibi, bilim alanında da ülkeler ve uluslararası bir yaklaşma, bir iş birliği hızla oluşmaktadır. İşte bu noktada hareket ederek biz de Türk toplumunun çekirdeği aileye yardımcı olmak, aileyi ilgilendiren her konuda çağdaş bilimin imkanlarını yuvamıza kadar getirebilmek için Elele'yi yayınlamayı kararlaştırdık. Almanya'nın öncülüğünü yaptığı bu yayın türünün benzerleri... Milyonu aşan tirajlarıyla okuyucularına hizmet etmektedirler. Gücümüzü sizlerden alarak yayın hayatına başladığımız şu anda

¹¹⁹ Aksoy, Nazan, “İki Dergi İçinden Kadın Sorunları”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* VII/1 (1992), 3.

¹²⁰ <https://www.kadincadergisi.com/about-us/>

¹²¹ Kurt Ayyıldız, Melek, *Kadın Dergilerinde Sunulan Kadın İmgesinin Feminist Yaklaşım Kavramlarıyla Değerlendirilmesi* (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 64.

başlıca amacımızın Türk toplumuna yarar sağlamak olduğunu bir kez daha hatırlatalım.¹²²

3.1.8. Cosmopolitan Dergisi

1886 Mart ayında ABD’de yayın hayatına başlamış olan uluslararası bir kadın dergisidir. Ulusal ve uluslararası konu ve olaylarla dolu makaleler içeren dergi, 1905-1912 arası politik yorumlar ve gizli işleri açığa vuran makalelere ağırlık veren sansasyonel bir dergiye dönüşmüştür. Son olarak da kariyer, ünlüler, ilişkiler ve çeşitli konular hakkında karma makalelerden hoşlanan evli ya da bekar genç kadınlar için canlı ve müstehcen bir tarza bürünmüştür. Hearts Magazines tarafından basılan Cosmopolitan, 64 ülkede 35 dilde yayımlanmaktadır. Türkiye’de ise 1992 yılı itibariyle yayınlanmaya başlamıştır. Başta kadın erkek ilişkileri ve cinsellik olmak üzere kadına dair birçok konuya değinen Cosmopolitan, “*Dünya Kadınlarının Ortak Dili*” sloganı ile hareket eden dünya kadınlarının başucu dergisi olarak adlandırılmıştır. Cosmo olarak da bilinen dergi, kendine güvenen, eğlenceli, özgür ruhlu, kendi ayakları üzerinde durabilen, dünyayı hafife alan genç kadınlara hitap etmektedir. Cosmopolitan’da güzellik ve moda dünyasındaki son trendler, sağlık ve estetik haberleri, kariyer sahibi kadınlarla ve gündem yaratan ünlülerle röportajlar, gezi yazıları her ay geniş bir şekilde yer almaktadır.¹²³ Dönem dönem dergiyle birlikte verilen aksesuar, güzellik ve sağlık ekleri pratik önerilerle vakit darlığından şikâyet eden kadınların hayatında kolaylık sağlamaktadır.¹²⁴

3.2. Mektup Dergisi Genel Yapısı ve İçeriği

Mektup dergisi 1985 yılında (İlk basılan sayı Şubat 1985 tarihinde gerçekleşmiştir.) “*Kadınların kaleminden kadın erkek herkes için*” sloganı ile yayımcılığa başlamış, düşük gelirli kadınlara seslenmiştir. 1985 yılında yayın hayatına başlayan dergi 20 yıl okuyucu kitlesine hitap etmiştir. Dergi 2010 yılına kadar devam etmiş ve bu müddet içinde 2010 yılına kadar aylık olarak sonra ise üç ayda bir olacak şekilde yayımlanmıştır.¹²⁵ Dergi ilk çıktığı zamandan 2010 yılına kadar toplamda 247 sayı yayınlamıştır. Derginin sahibi aynı zamanda yazı işleri müdürü olan Recep Özkan’dır. Derginin genel yayın yönetmeni Recep Özkan’ın eşi Emine

¹²² <http://kadineserleri.org/wp-content/uploads/2018/08/2011-cumhuriyet-donemi-kadin-dergileri.pdf>

¹²³ <https://www.turkuvazabone.com/cosmopolitan-dergisi.html>

¹²⁴ Kurt Ayyıldız, Melek, *Kadın Dergilerinde Sunulan Kadın İmgesinin Feminist Yaklaşım Kavramlarıyla Değerlendirilmesi*, 63.

¹²⁵ Melih Erzen- Muhammed Eren Çoban, “Müştehir Karakaya Kaynakçasına Ek: Dergiler”, *Smart Journal* 8/65 (Kasım 2022), 2235.

Şenlikoğlu'dur. Mektup dergisi çıktığı dönem Türkiye'sinde en fazla satış yapan İslamcı kadın dergisi olmuştur. Şenlikoğlu öncülüğünde çıkan dergi kadrosunda teknik işlerde erkeklerin, yazar kadrosunda ise kadınların çoğunlukta olduğu ve mücahide kadın örneğini ortaya koyan dergi profili vardır. Derginin çıkışındaki sloganın temel zemini de buradan kaynaklıdır. Dergi, daha güncel ve sosyal sorunları sayfalarına taşıyarak tartışmış ve sonuç olarak tamamıyla aktivist bir kadın önerisi ile yayınını sürdürmüştür.¹²⁶ Derginin ilk sayısında kadının mümine olmasından sonra İslam'ın mücahidesi olduğu düşüncesi ile alakalı şu ifadeler yer vermiştir:

...Dinimizi başkasına tanıtan olmalıyız. Dinimizin savunucusu ve askeri olmalıyız. Dinimizin düşmanı olan kadınlar uyuyor mu ki, biz uyuyalım? Hayır, hayır... Uyumak Müslüman kadınlara hiç yakışmaz. Hadi artık şöyle silkelenerek davamızın sahibi olalım. Çünkü el işi, pasta işi derken gitti bizim din işi...Ha gayret, kardeşlerimiz davamızın sahibi olarak ruhlar alemindeyken Allah'a cc. verdiğimiz sözü yerine getirelim.

...Deki kadınlarında Rabbisi var...Kadınlarda şehit olabilirler...Kadınlarda İslam düşmanlarına karşı gelebilirler...Kadınlarda mert olurlar...Kadınlarda erkekçe davasının sahibi olabilirler...Ve kadınlarda bir İslami yayın çıkarabilirler.¹²⁷

Mektup dergisi konu muhteviyatı olarak iki tematik alanda okuyucularına hitap etmiştir: İlk olarak İslam toplumunun gördüğü baskı ve zulümler ele alınmıştır. Müslümanların gördükleri zulümlere rağmen inançlarından bihaber olduklarını ve inançlarını yeteri kadar kavrayamadıklarını ortaya koymuştur. Nitekim inançlarını kavrayabilmiş olsalardı İslam dinini hâkim kılabilceklerini dile getirmiştir. Dini kavrayan kesimin ise enaniyet ve egolarından ötürü birliktelik sağlayamadıklarını ve sürekli muhalefet olduklarını belirtmiştir. Bu tematik alanı ortaya koyarken tevhid, vahdet, iman, İslam, şahadet, şariat, cihad vb. gibi temel kavramlar yörüngesinde anlatmıştır. İkinci tematik alan ise gündelik yaşam perspektifinde aile düzeni, kadın erkek ilişkileri ve münasebetleri, aile içi geçimsizlikler, boşanma, evlilik, cinsel eğilimler, kadınların özel günleri, erkeklerin cinsel durumları, toplumsal alanda yaşanan buhranlar, stres, örtünme, giyim kuşam, feminizm, diğer İslam ülkeleri, yeni dini akımlar vb. gibi konuları ele almıştır. Kadınlara ilgili bölümlerde ise yazılar daha çok batının oluşturduğu kadın tasavvuruna eleştiri, kadının “Mücahide” yönü, yüceltilen kadın sahabiler ve cumhuriyet karşıtı söylemlerdir.

¹²⁶ Bulut, Büşra, *Râyet'ten Evrensel Kadın'a İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti?* 64.

¹²⁷ Mektup Dergisi, “Besmele,Hamdele ve Salveleden Sonra İlk Söz” 1 (Şubat 1985), 2.

Üslup olarak konuşma dilinin hâkim olduğu, imla kurallarına pek uyulmadığı (bu durumdan rahatsız da olunmadığı); daha çok dertleşme, yakınma, öğüt verme, öğüt isteme derginin yapısal özelliğidir.¹²⁸ Eserlerinde didaktik yönü ağır basmasından dolayı eserler basit bir kurguya sahiptir. Emine Şenlikoğlu'nun anlatımında sürekli birbiriyle tezat olan kişi ve kavramlar bulunur. Yazar, istediği mesajı okuyucuya daha net iletmek amacıyla bu tezatlardan faydalanarak karşılaştırma tekniğini kullanmıştır.¹²⁹ Bununla beraber dergide okuyucunun dikkatini çekmek ve mesajları iletebilmek adına metin içinde kelime veya cümle koyu ve büyük punto ile yazılmış, konuşma edası ile söylenenler sert ve vurgulu yazılmıştır. Bu konuda Şenlikoğlu “*Bize göre dergi, eğer okuyucu uyuyorsa uyandırmalı; uyanıksa okuyucuya daha çok katkı sunmalıdır. Biz dergiciliğe böyle bakıyoruz.*”¹³⁰ ifadeleri ile bu duruma açıklık getirmiştir. Derginin şüphesiz etki alanı her kesimden kişiye ulaşmıştır. Bu konuda derginin Genel Yayın Yönetmeni Şenlikoğlu, bir röportajında şu ifadeleri kullanmıştır:

Mektup dergisi Türkiye'de gerçek bir çığır açtı, fakat ilk adımı profesyonelce atamadık. Bilinçsizliğimize rağmen mektup dergisi çok iyi işler yaptı bakın. Biz çıkana kadar birkaç dergi birkaç cemaat neredeyse savaş halinde birbirlerine saldırıya geçmişlerdi. Biz çıktık ilk ayıpladığımız kardeşin kardeşle savaşı oldu. Derginin amacı neydi dersiniz gayesi neydi dersiniz; mektup dergisinin gayesi Uyuyan Beyinleri Uyandırılma çağrısını yapmaktır. Hedefimize ulaştık mı? Çok şükür az da olsa ulaştı. Birçok insan birçok okuyucu adeta Mektup dergisinin mutfağından çıkmış gibi davasının bilincinde çalışıyor. Öğretmenlere rastlıyoruz, müdürlere rastlıyoruz, milletvekillerine rastlıyoruz, çobana rastlıyoruz, işçiye, her kesimden insana rastlıyorum hala okuduklarının etkisinde çizgisine devam ediyor. Onun için hatalarıyla beraber mektubun önemli görev yaptığına inanıyorum...¹³¹

Derginin çıkışı ve gayesi ile alakalı Şenlikoğlu, “*Gayemiz pınar başına giden Ayşe ile elinde kalem sekreterlik yapan Ayşe'ye dinini öğretmektir*”¹³² şeklinde ifade ederek tek bir kesim veya alana hitap etmediklerini, her kesimden insana dokunmayı hedeflediklerini vurgulamıştır. Aynı zamanda Mektup dergisi'nin 4.sayısında da bunu uzun şekilde yanıtlamıştır.¹³³ Bu hususta ilk sayısının giriş kısmında çıkan diğer İslamcı kadın dergilerinden farklı olarak İslamcı camiadaki her kesime farklı bir ufuk açma gayretinde olacaklarını şu ifadeler ile belirtmiştir:

¹²⁸ Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan* (İstanbul: Metis Yayınları, 2017), 205.

¹²⁹ Ulu, Yavuz Sinan, “Emine Şenlikoğlu” (Türk edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2019).

¹³⁰ Şenlikoğlu, Emine -Mektup Dergisi Genel Yayın Yönetmeni-, “Dergideki Söylem Değişikliği”. konulu görüşme (İstanbul: 15 Ocak 2022)

¹³¹ Şenlikoğlu, Emine -Mektup Dergisi Genel Yayın Yönetmeni-, “Emine Şenlikoğlu İle Efsanevi Mektup Dergisinin Hikayesi... Mektup Yayın Hayatına Tekrar mı Dönüyor?” konulu görüşme, sn 26-87.(23 Eylül 2022), <https://www.youtube.com/watch?v=FGRpVjq8sSA>

¹³² Kadın ve Aile, “1987’de Kadın Dergileri” 34 (Ocak 1988), 29.

¹³³ Şenlikoğlu, Emine, “Bu Dergi Nasıl Çıktı?”, *Mektup* 4 (Mayıs 1985), 1-32.

... İslami sahada ne kadar neşriyat çıkarsa o nispette İslam'a daha faydalı olunur...

İkincisi: sadece hanımların çıkardığı bir İslami neşriyat yok. İslami mesuliyet taşıyan hanım kardeşlerimiz dini eğitim sahası bulamadıklarından ev köşelerinde çiçek işi, pasta işi ve nakış işleri ile zaman öldürmektedirler. İşte biz bu neşriyatla o kardeşlerimizi bu lüzumsuz işlerden kurtarıp Allah'ın nasıl bir "kul" istediğini öğrenmeye ve öğretmeye çalışacağız. Ayrıca okuyucuya İslami gözle etrafa bakma dikkati vermeye çalışacağız. Müslüman kendini tanıyor mu? Müslüman oluşundan gurur duyuyor mu? Müslümanlık ile tanışmış mı? Hem kendimize hem de kardeşlerimize bu gerçeği aşılayacağız biiznillah.

Üçüncüsü: Elhamdülillah, şu anda İslami yayın yapan birkaç tane dergi vardır... Fakat bunların hitap ettiği okuyucuların dışındaki insanlar ne olacak? ... Ayrıca hepimiz biliyoruz ki kadınların kültürü erkeklere nispetle çok düşük. İşte biz bunları göz önüne getirerek çok sade yazılan hatta okumasını çat pat bilen dahi okuyup anlayabileceği, sade bir dille, ayrıca okumak eline alan herkesin yazının başlığını okur okumaz farkına varmadan heyecanla okuyup bitireceği bir neşriyatı çıkarmayı düşündük...¹³⁴

Dergide öncelikle kadınlar olmakla beraber eğitim seviyesi ve kültür düzeyi düşük okuyucuya yönelmiş; yurt dışındaki işçi aileleri, şehir ve kasabaların çalışmayan kadınları tarafından büyük ilgi görmüştür. İslamcı kesim olarak yazılarında aileye mesaj verme, bakış açısı kazandırma üzerinden gönderme yapmışlardır.¹³⁵ Dergi "*Halk İslamı*"ndan gelen okuyucu kitlesine hitap etmiştir. Derginin "*Halk İslamı*"nın geleneklerine savaş açması ile okuyucu afallamış ama derginin sunduğu tavsiyelere çabuk uymuşlardır. Çünkü İslam'ın temel kaynaklarına ulaşması imkânsız olan bu kişilere Mektup "*Hakiki İslam*"ı sunmuştur.¹³⁶

Mektup dergisi, İslam kanunları ve ahlakı çerçevesinde kadınların yaşadığı problemlere çözüm bulmaya, doğru İslam ile tanışmalarına, pişmanlıklarına ve dergi yazarlarının İslam'ı tebliğ etme hususuna güncel hayattan örnekler vererek sıkça değinmiştir. Bu hususta özellikle "*Telefonla Röportaj*" bölümündeki ibret verici diyaloglar, vicdan azaplarının, pişmanlıkların anlatıldığı olaylar ilgi odağı olmuştur. Bu hususta derginin 67. Sayısında Nevin Kayacan'ın "*Feministlerle Söyleşi*"¹³⁷ isimli feminist kadın Zümbül Hanım ve Şevkiye Hanım söyleşileri ibret veren örnek olarak gösterilebilir. Yine aynı sayıda Zeliha Yavuz'un "*Mürşide Uysal ile Röportaj*"¹³⁸, "*Cihad Ehli Genç Kızla Bir Röportaj*"¹³⁹ söyleşileri iman ve tebliğ konularında örnek

¹³⁴ Mektup Dergisi, "Besmele,Hamdele ve Salveleden Sonra İlk Söz", 2.

¹³⁵ Torlak, Ömer, "Modernleşme Kurgusu Olarak Ailenin Türk romanına Yansıması", *Muhafazakar Düşünce Dergisi: Aile* 31 (2018), 137.

¹³⁶ Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan*, 207.

¹³⁷ Kayacan, Nevin, "Feministlerle Söyleşi", *Mektup* 67 (Ağustos 1990), 28-29.

¹³⁸ Yavuz, Zeliha, "Mürşide Uysal ile Röportaj", *Mektup* 67 (Ağustos 1990), 30-31.

¹³⁹ Yavuz, Zeliha, "Cihad Ehli Genç Kızla Bir Röportaj", *Mektup* 67 (Ağustos 1990), 32-33.

olarak gösterilebilir. Bu konuda erkeklerin dilinden de kadınlar ve dayak üzerine yapılan röportaj üzerinden kadınların yaşadığı sıkıntıları giderme, erkeklere öğüt verme diyalogları örnek gösterilebilir.¹⁴⁰

Dergi kadınların sorunlarına İslam ahlakı doğrultusunda çare bulma çabasına girmiş ve bu nevden konulara devamlı değinmiştir. Sürekli olarak toplumda hurafe İslam anlayışı olduğu ve bunun düzeltilmesi hususunda hak İslam'ı anlatma çabaları olmuştur. Bu konu hakkında 151. Sayıda şu ifade yer alır:

Bize göre kadın, hurafeden uzak olarak İslam'la kucaklaşırsa gerçek yerini alacaktır. ...Eğer, kadın hurafelerden temizlenmiş, ifrat ve tefritten arınmış İslam'ı bulup kendisini orada görmezse; birbirinden daha iyi olduğunu iddia eden ideolojiler kurt gibi oyarak kadının benliğine girecektir... Onu daima zayıf, iradesiz, güçsüz ve şahsiyetsiz bırakacaktır. Bunları bildiğimiz için çağrımızı her zaman “İslam’a gir kurtul” şeklinde yaptık ve yapmaya devam edeceğiz... Zira kadının bugünü dünün aynısı.¹⁴¹

Kadının yeri ve konumu ile alakalı derginin 69. sayısında Aysel Zeynep Tozduman, beşeri sistemlerde kadının ezilmiş olduğunu hatta kadın gibi erkeğin de ezildiğini dile getirmiş, bu durumun insanlığın ve sistemin genel sorunu olduğunu belirtmiştir. Güçlünün zayıfı ezdiği bu sistemde narin yapılı kadının iki kat ezildiğini ifade etmiştir. İnsanı gelişmiş maymun türü olarak gören bakışla Allah'ın emaneti olarak gören bakışın bir olmadığını, bu nedenle ahlaki tutum ve davranışların Müslüman kimseye ait bir vasıf olduğunu belirtmiştir. Yazının devamında konuyu şu ifade ile özetlemektedir:

İnsanların insanca yaşayabilmeleri için insanca bir inanışa ve dolayısı ile hayata ve insanlara insanca bir bakış açısıyla yaklaşmaya ihtiyaçları vardır. Bu husus da sahip oldukları dünya görüşü ve içinde yaşadıkları sistemle çok yakından ilgilidir. Kısacası kadının sorunu insanlığın sorunudur ve dolayısı ile içinde yaşanan sistemin bozukluğunun bir yansımasıdır.¹⁴²

Kadın imgesine vurgu yapan Mektup Dergisi, örtünme konusunda çarşaf, peçe, eldiveni tesettür olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda kadınla alakalı birçok noktaya değinen dergi kadının annelik konumuna hiç yer vermemiştir. 90'lardaki “*bacı*” konumuna gelene kadar kadının mücadele alanlarındaki varlığı, bedenini “*daha fazla muhafaza*” ile mümkün kılmıştır. Bunu dışında evin güzelleştirilmesi, yemeklerin

¹⁴⁰ Mektup Dergisi, “Hanımınızı Hiç Dövdünüz mü?”, *Mektup* 8 (Eylül 1985), 16-25.

¹⁴¹ Mektup Dergisi, “Önsöz: Kadının Öncesi”, 151, (Ağustos 1997).

¹⁴² Tozduman, Aysel Zeynep, “Kadınların Problemleri Erkeklerden Ayrı Düşünülemez”, *Mektup* 69 (Ekim 1990), 4-5.

güzel sunumu, temizlik esnasında bile kadının derli toplu hissedeceği biçimde giyinmesini de teferruat olarak ele almıştır.¹⁴³

Mektup dergisi, hiçbir gruba veya cemaatsel faktöre bağlı olmadığını belirtmiş, bütün dini grupların kardeş olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca ayrılığa düşmeleri ve çatışmaları bırakmaları gerektiğini derginin 13.sayısında şu sözlerle ifade etmiştir:

Hiç kimseyi Nurcu, Süleymancı, Işıkçı, tarikatlı, Ak-....cı, ül.....cü, falan Partili gibi isimlerle ayırt etmiyoruz. Ölçümüz kim olursa olsun değişmez. Bir insan Müslümansa ona, Müslüman ismi yeterlidir. Biz hiç kimseyi bağlı oldukları hocaların adıyla anamayız. Cı ve cu eklerini kabul etmiyoruz. Ölçümüz Akaid noktasında fire vermeyen herkes için geçerlidir. ...Biz hiç kimseyi sınıflara bölmüyoruz, bizi de bölmelerine izin vermeyeceğiz. Kur'an'a tabi olan herkes hatalı da olsa kardeşimizdir vesselam.¹⁴⁴

Herhangi bir gruba bağlı olmayan Mektup dergisi, bozuk dünya sistemi içinde Müslümanları bir arada tutarak necata ulaşmalarını hedeflemiş, insanlığın kurtuluşunun hakiki İslam'a ulaşabilmek ile Müslümanları bir arada tutarak tüm grupların ittihat etmesini belirtmiştir. Bu konuda sık sık tüm gruplara seslenmiş olsa da gruplar tarafından kabul edilmeyecek boyutta sert eleştirilere sahip olan ve İslamcı minvalde yol alan bir dergidir. Hatta derginin kapak fotoğraflarında kan, silah, Arapça afişler, kılıçların sergilendiği illistrasyonlara yer vermeyen hiçbir sayısı neredeyse yoktur.¹⁴⁵

Mektup dergisi 1985 yılında başladığı yayın serüvenine 2010 yılında nokta koymuş ve toplamda 247 sayı çıkarmıştır. Derginin yayın hayatına son vermesi ile ilgili nedenler üzerine Şenlikoğlu, şu ifadeleri kullanmıştır:

Bizim çalışmamızı istemeyenler bize çok büyük tuzaklar kurdular, bizi büyük bir şekilde dolandırdılar, hala o dolandırılmanın etkisi ile sendeliyoruz. Ayrıca yayınevine girip tüm bilgisayarlarımızı çaldılar, bütün okuyucularımızın adresleri gitti. O tarihten sonra biz çok sarsıldık, toparlanamadık. Moral bozucu olaylar çok yaşadık. Dedik ki biz biraz ara verelim. Bu arada 8 adet özel sayı çıkardık, sekizincisi hala gönderilemedi, göndereceğiz İnşallah. O moral bozukluğu, maddi sıkıntılar, adresler çalındığı için adreslerin olmaması, içten ummadığımız dostluklardan gördüğümüz ihanetler üst üste geldi. Birçok İslam düşmanı dergilerimizi alıp çöpe atıyordu. Çok kişiden çöpten çıkmış dergilerimiz geldi. Böyle çok aşırı saldırılara uğradık. Hepsi bir araya gelince dedik bir ara verelim.¹⁴⁶

¹⁴³ Bulut, Büşra, *Râyet'ten Evrensel Kadın'a İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti?*, 64-65.

¹⁴⁴ Mektup Dergisi, "Şu Şiarımız Bilinsin" 13 (Şubat 1986), 20-21.

¹⁴⁵ Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan*, 204.

¹⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=anfbH782aB0>

Tüm bu yaşananlara rağmen dergiyi yeniden çıkaracaklarını fakat derginin yeniden çıkması hakkında zaman veremediklerini dile getirmiş, yaşanan bazı problemlerin çözüm bulması halinde derginin tekrar yayım hayatında yer alabileceğini belirtmiştir.

Mektup dergisi incelendiğinde içerik olarak konular aşağıda yer alan tablodaki gibi işlenmiştir.¹⁴⁷

Mektup Dergisi'nde Ele Alınan Muhteviyatlar	Sayısı
İslam'da Erkek	5
Kadın- Erkek Münasebetleri, Eşitlik durumu	6
İslamiyet ve Müslüman Kimliği	38
Kadın, Müslüman Kadın Kimliği	13
Aile, Aile Hayatı, Boşanmalar, Kadınlara Özel Haller	11
Gençlik, Gençler Hakkında	7
İmani Meseleler/ İbadetler	12
Tesettür ve Moda	15
Fıkhi Meseleler/ Haramlar- Helaller	19
İslamcı Kesimin Hapis Hayatı, Emine Şenlikoğlu'nun Hapis Hayatı	12
Hidayete Erme Hikayeleri	15
Cihad	6
Şehitlik	5
Müslüman Ülkeler Üzerine	20
Batı Dünyası ve Yaptıkları, İslam Dünyası	16
Toplumsal Olaylar, Değişimler	9
Tebliğ	3
İslam ve İman Hakikatleri	15
Neslin korunması, Zina, Zina Evleri, Fuhşiyat, Cinsel Meseleler	8
Laiklik, Emperyalizm, Atatürk İnkılapları, Cumhuriyetin Getirdikleri, Çağdaşlık Problemi	31
Siyasi Meseleler	20
İrkçilik, Terör, PKK, Kürtçülük	8
Zararlı Alışkanlıklar	5
Yeni Dini Hareketler, Siyonizm	7

¹⁴⁷ Tabloda derginin 1985-1995 yılları arasında yayınlanan yirmi adet sayısı incelenmiştir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere dergi umum efkarı ilgilendiren konuları ele almış, diğer yayınlanan dergilerde de görüldüğü üzere, toplumda bir anlayış yelpazesi oluşturma gayretine girmiştir. Ele alınan konular İslamcı camianın tereddütlerini ve sıkıntılarını ortaya koyması açısından önemlidir. Günümüzde dahi tabloda yer alan mevzuları İslamcı camianın problem olarak ele alması ve çözüme kavuşturmak için gayrete girmesi; bu konuların Mektup dergisi yayın hayatında olduğu dönemden önce de sonra da toplumsal açıdan problem teşkil etmeye devam ettiğini göstermektedir.

3.3. Mektup Dergisi İçindeki Bölümleri

Derginin içeriğinde yazılan konu başlıkları dışında yer verilen “*Araştır, Bul ve Bil*” bölümünde dini konularla alakalı düşündürürken öğretmeyi amaçlayan sorulara yer verilmiş; “*Fıkıh Köşesi*” bölümünde amel ve ibadet meselelerinde toplumu aydınlatmaya yönelik konular yer almış; “*Telefonla Röportaj*” bölümünde belirlenen bir konu hakkında rastgele bir okuyucu ile telefon görüşmesi yöntemi ile soru-cevap yapılan yazılara yer verilmiş; “*Okuyucu Diyor ki*” bölümünde okuyucudan güncel meseleler hakkında gelen duygu ve düşünceler, eleştiriler gibi konular yer almış; “*Okuyucu Mektupları*” bölümünde okuyuculardan gelen ve merak edilen sorulara yanıtlar verilmiş; “*Sırrınız Sırrımızdır*”/ *Siz Sorun Biz Söyleyelim* bölümünde okuyuculardan gelen mahrem sorulara karşı öğüt niteliğinde cevaplar verilmiş; “*Mektubu Gelenler*” bölümünde yer olmadığı için yayınlanamayan mektup gönderenlerin listesi yayınlanmış; “*Güzel Sözler*” bölümünde hikmetli veciz ifadelerle yer verilmiş; bunların dışında “*Hukuk Köşesi*”, “*Mücahideye Notlar*” dergideki başlıca bölümlerdir. Ayrıca dergiye gönderilen yazı, şiir, mektup vb. gibi gönderiler de dergi içerisinde yer almış; dergide kitap tanıtımları, reklam gibi bölümler de yer almıştır. Bu ana bölümler dışında derginin içerisinde Afganistan’ın işgali, Siyonizm, Kürt meselesi, Kemalizm, Laiklik, Emperyalizm, güncel siyaset ve gündeme ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bununla beraber derginin ana teması perspektifinde kadına dair konuların geniş yer tuttuğu da görülmüştür. Kadına dair işlediği konularda kadının mücahide kimliği vurgusu üzerinden yazılar yazılmıştır. Bu başlıklara ve konulara ilaveten toplumsal meseleler, güncel olaylar hakkında yazılar, kadına, erkeğe ve aileye dair meseleler, Müslümanlığa, Müslüman toplumluma dair meseleler başlıklar halinde yazar kadrosu tarafından derginin aylık çıkan sayılarında ele alınan ana temalar olmuştur.

3.4. Mektup Dergisi Yazar Kadrosu

Derginin yazar kadrosunda yer alan isimler şunlardır: *Ahmet Erkol, Aişe Varlı, Ali Nar, Arzu Kaya, Asiye Eracun, Aişe Aslı Sancar, Ayşe İslamoğlu, Ayşegül Aktürk, Aysel Zeynep Tozduman, Ayşegül Arpacı, Aynur Kahramanoğlu, Azize Yıldız, Bakiye Marangoz, Berrin Gök, Büşra Erarslan, Büşra Müftüoğlu, Çiğdem Yılmaz, Esmâ Ürün, Esmâ Balaban, Emine Şenlikoğlu, Emine Altınbaş, Emine Kular Taştepe, Fatma Geldi, Furkan Er, Halis Aslan, Hatice Arpacı, Melahat Aktaş, Mevlude Uçar, Gülbahar Çoban, Mehmet Çoban, Mine İzgi, Z. Mümine Yüksel, Nurten Acar, Necla Günay, Ramazan Özkan, Recep Özkan, Sabiha Ünlü, Saadet Çoban, Sevim Asımgil, Sümeyye Özkan, Serap Yavuz, Sümeyya Betül Toy, Sümeyya Özay, Şefika Durak, Şerife Katırcı, Şerife Tortop, Şule Akbulut, Şükran Baytan, Şükran Apaydın, Uğur Türkel, Yusuf Kerimoğlu, Zehra Zikriye Dönmezer.*

3.4.1. Mevlüde Uçar

1970 yılında Elazığ Sivrice’de doğmuş olup Timurtaş Uçar’ın eşidir. Timurtaş Uçarla aynı köylülerdir. Evlilikleri ise ikisinin de hocası olan Abdullah Nazırlı aracılığı ile olmuştur. Mektup dergisinde şiir, deneme, eleştiri, açıklama, görüş, açıklama, inceleme, sohbet tarzında yazınlar yayınlamıştır.¹⁴⁸

3.4.2. Sabiha Ünlü

1955 yılında Ilgaz / Çankırı’da dünyaya gelmiştir. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Zooloji Bölümünü bitirdikten (1978) sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tecrübi Psikoloji Bölümünde öğrenim görmüştür. Vakıf Gureba Hastanesinde bir süre biyolog olarak çalıştı (1979-80). Daha sonra yazarlığı uğraşı ve hobi olarak edinmiştir. Yazıları aylık kadın dergisi *Mektup*’ta sürekli, başka dergilerde aralıklı olarak yayımlandı. Yazılarının bir bölümünü “*Dilek Taşları*” (1984) adlı kitapta toplamıştır.¹⁴⁹ Ayrıca yazarın “*Bizim Toprağın Dili*” adlı kitabı da mevcuttur. Yazar, Süreyya Yüksel ile birlikte Fatih’te İslami alanda kendini eğitmek isteyen kadınlar için bir okul, yardıma muhtaç kadınlar için de bir sığınma evi gibi açık olan Suffa’yı kurmuştur.

¹⁴⁸ İDP - İslamcı Dergiler Projesi, “Mevlüde Uçar” (Erişim 25 Mart 2023). Ayrıca bkz. <https://www.ifam.com.tr/mevlude-ucar-timurtas-hocamiz-zor-zamanlarin-hakki-haykiran-sesiydi/>

¹⁴⁹ Işık, İhsan, “Sabiha Ünlü”, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, (2009), 2259.

3.4.3. Yusuf Kerimoğlu

Asıl ismi Hüsnü Aktaş olan yazar, 1950 yılında Burdur'un Askeriye köyünde doğmuştur. Ankara Ü. DTCTF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde bir süre okumuş, AÜİF'nden mezun olmuştur. Ankara DİB'nda memurluk, Giresun müftülüğünde şeflik, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğünde Daire Başkanlığı, Adapazarı Akademisinde Kütüphane Müdürlüğü yapmıştır. Daha sonra görevinden istifa etmiş, resmi eğitim okulları yanı sıra özel öğretim görmüştür. Türkiye Din Görevlileri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi olarak yurt içinde ve Orta Doğu'da incelemelerde bulunmuştur. “*Kelimeler ve Kavramlar*” kitabıyla TYB 1983 fikir dalında ödüle layık görülmüştür. 1984'te hapse girmiş ve bir yıldan fazla hapis yatmıştır. 1985'te cezaevinden çıktıktan sonra çıkardığı Vahdet gazetesinde 3 yıl yazmış, daha sonra ‘Vahdet, Eğitim, Dostluk ve Yardımlaşma Vakfı’nı kurmuştur. 1997 Mayısında Eskişehir Cezaevindeki Aczimendilere 6 aydır yardım etme suçundan tutuklanmış, Ulucanlar Hapishanesine girmiştir. Halen “*Misak*” mecmuasını çıkarmaya ve “*Vahdet Vakfı*” YKB gibi görevleri yürütmeye devam etmektedir.

Bazı eserleri şunlardır: *Kelimeler, Kavramlar, İsyan Çiçekleri, Emanet Ve Ehliyet, Medeni Vahşet, Medeni Vahşet Davası, Şen Olasın Laiklik – Hikayeler, Devlet ve Siyaset Üzerine Notlar, Medeni Vahşet, Fedailer, Cenazeler Çağı, İslami Hareketin Mahiyeti, Mazlumlarla Sohbet, Türkiye'nin Siyasi ve İktisadi Manzarası, Şeytanın Düzeni, Sorulunca Söylenenler*

3.4.4. Bakiye Marangoz

1950 yılı Antalya doğumludur. 1962 yılında Fatih Akşemseddin İlkokulundan mezun olmuştur. Özel eğitim ve kurslarla kendini yetiştirmiş ve akademik hayatı olmamıştır. Daha çok Kur'ân kurslarında hocalık yapmıştır. Makale ve düşünce yazılarını “*İttihad*”, “*Yeni Nesil*”, “*Yeni Devir*”, “*Vahdet*” gazeteleri ile “*Mektup*” dergisinde yer almıştır.

Eserleri şunlardır: *Çocuğumuzu Nasıl Eğitim (1988), Ne Dediler? (A. Zeynep Tozduman ile, 1988), Geleneksellik ve Modernizm Kısacasında Kadın'ın Üç Rolü (2014), Geçmişten Günümüze Ailenin Öyküsü (2016).*

3.4.5. Aişe Aslı Sancar

1944 yılında Amerika'da doğmuş ve Ohio State Üniversitesinde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde tahsil görmüştür. İslamiyet'i benimsedikten sonra 1974 yılında

Türkiye'ye yerleşmiş, 1984 yılında Kadın ve Aile dergisinde yazı yazmaya başlamış ve daha sonra derginin editörü olmuştur. 1986 yılında “İslam'ın Işığında Uyanmak” kitabını yazmıştır. 1999 yılında “Osmanlı Toplumunda Kadın ve Aile” isimli kitabını yazmıştır. Yaptığı araştırmaların sonuçlarını Batı dünyası ile paylaşmak üzere çok daha kapsamlı içeriğe sahip olan *Ottoman Women: Myth and Reality (Osmanlı Kadını: Efsane ve Gerçek)* adlı kitabını yazmıştır. Bu kitap İngilizceden sonra İspanyolca, Fransızca, Arapça, Rusça ve Türkçe dillerine de çevrilerek daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Yazarın 2010 yılında roman türünde olan *Harem; Bir Aşk Yolculuğu* kitabı yayınlanmıştır. Kitap Türkçe'nin yanı sıra İngilizce, Arapça ve Azeri Türkçesi olarak da basılmıştır. Kitap çalışmalarının yanı sıra 20 seneyi aşkın bir süredir profesyonel çevirmenlik faaliyetlerine de yoğun bir şekilde devam eden yazar, Osmanlı kadını ve ailesi hakkında yurt içi ve yurt dışında birçok konferans ve toplantılarda da konuşmalar icra etmiştir. Ayrıca yazar üç çocuk ve dört torun sahibidir.¹⁵⁰

3.4.6. Aysel Zeynep Tozduman

1953 yılında Konya doğumludur. 1979 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olan yazar; özel, resmî okul ve kurslarda öğretmenlik yapmıştır. Çalışmalarını Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı bir Kur'an kursunda öğretmen olarak sürdürmüştür. “Allah Aşk” adlı ilk şiiri 1968 yılında *İslâm'ın İlk Emri Oku* dergisinde; diğer yazıları ise *Bugün Gazetesi* (İffet Zeynep takma adıyla) ile *Kadın ve Aile, Ribat, Vahdet* (1989–91), *Mektup* (1988) dergilerinde yer almıştır.

Yazarın eserleri şunlardır: *İslâm'da Kadın Hakları* (1986), *Yaşayan Cahiliye* (1987), *İslâm ve Batı Gözüyle İnsan* (1991), *Aile Bilinci* (1996), *Ne Dediler? (Bakiye Marangoz ile birlikte, 1988)*¹⁵¹

3.4.7. Emine Kılar Taştepe

1962 Yılında İstanbul'da doğmuştur. Edebiyata ilgisi, senarist olan abisi Ömer Lütfi Mete'ye askerde yazdığı mektuplarla başlamıştır. Lise tahsilinden sonra Mektup dergisinin hazırlanışında çok emek vermiştir. Okul harçlıklarıyla kitaplar dergiler olarak evde kocaman bir kütüphane doldurmuş ve gece gündüz okumayı hiç

¹⁵⁰ Kadın ve Aile Dergisi, “Sancar Ailesi ile Konuşma” 35 (Şubat 1988), 13-14. Ayrıca bkz. <https://kultursurasi.ktb.gov.tr/yazdir?17698D3ED23026F09762344B4E9EB63C>

¹⁵¹ İDP - İslamcı Dergiler Projesi, “Aysel Zeynep Tozduman” (Erişim 25 Mart 2023). Ayrıca bkz. <https://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/2027/Aysel-Zeynep-Tozduman.asp>

bırakmamıştır. Evlenip Kütahya'nın Tavşanlı ilçesine yerleştiklerinde yerel gazetede çalışmaya başlamıştır. Köşe yazarlığı onu doyurmamış, gençleri ve çocukları yazmaya teşvik etmek için editörlüğünü yaptığı “*Beyaz Fırtına*” edebiyat ve sanat sayfasında devam etmiştir Tavşanlı’da yazmak dışında ilk yerel radyoda ilk kadın programcı olarak hem hazırlamış hem sunmuştur. Daha sonra *Dost Kalpler Derneği* yönetiminde Basın Sözcüsü olarak çalışmıştır. Halen Eskişehir’de ikamet etmekte ve gazeteciliğe devam etmektedir.¹⁵²

3.4.8. Necla Günay

20 Ekim 1969 yılında Giresun-Çamoluk’ta doğmuştur. Başörtüsü sorunundan dolayı orta öğretimde okuldan ayrılmak zorunda kalmış, daha sonra Arapça ve İslami ilimler üzerine uzun yıllar özel dersler almıştır. Yazı hayatına ilkokul sıralarında katıldığı bir çocuk dergisinin şiir yarışmasında mansiyon ödülü almasıyla başlamıştır. O günden sonra yazmaya ve okumaya ağırlık veren yazar, çeşitli dergilerde aile ile ilgili makaleler yazmış ve konuşmalar yapmıştır. Muhtelif çocuk dergilerinde hikâye ve şiirleri yayınlamıştır. Halen bu çalışmalara devam ederken kültürel faaliyetler yapan bir dernekte Arapça dersleri vermektedir.¹⁵³

Bazı eserleri şunlardır: *Yıllar Yıpranmasın* (2002), *Dayan Kalbim* (2003), *Yeter Baba* (2004), *Biricik İbadetim Namaz* (2012)

3.4.9. Sevim Asımgil

10 Mart 1939 yılında Gümülcine/ Yunanistan’da dünyaya gelmiştir. Çocukluk yılları Avrupa’da geçen yazar, liseyi Bursa’da bitirmiş; yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi’nde tamamlamıştır. Uzun yıllar hekimlik yaptıktan sonra 1988 yılında muayenehanesini kapatarak mesaisini tamamen yazıya ve sohbetlere ayırmıştır. Sevim Asımgil, zaman zaman çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayınlanmış Türkiye içinde ve dışında seri olarak konferanslar vermiştir. İslami ilimleri araştırmaya yönelik kitaplarının yanı sıra toplumun iğdiş edilen değer yargılarını ön plana çıkarıcı edebi romanları da bulunmaktadır. Çalışmalarını İstanbul’da sürdüren yazar, 19 Ekim 2018’de İstanbul’da hayatını kaybetmiştir.¹⁵⁴

¹⁵² <https://edebiyatdunyamiz.com/index.php/mulakatlar/49-g%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz-m%C3%BClakatlar%C4%B1/1761-gazeteci-yazar-emi-ne-tastepe-i-le-bi-r-sohbet>

¹⁵³ <https://www.nesilyayinlari.com/necla-gunay>

¹⁵⁴ Işık, İhsan, “Sevim Asımgil”, *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (Ankara: Elvan Yayınları, 2007).

Yazarın bazı eserleri şunlardır: *Siyah Zambak ve Merve* (1985), *Sevda Geri Dön* (1992), *Dilara* (1993), *Meriç'in Gelini* (1995), *Düğünümde Ağlama* (1995), *Diana* (1994), *Ayrılan Kalpler* (1997), *Aşka Çıkış Yok* (1998), *İsmailağa Sokağı* (1999), *Yüreğim Nereye* (2000), *Terk Etme Beni* (2001). *Mutluluk Yolu* (1992), *İnsanın Varoluş Serüveni* (1996), *Ölüm Hiç Olmak mıdır* (1997), *Cennet Cehennem* (1997), *Allah'a Nasıl Dua Etmeliyiz* (1996), *İnsanlığa Işık Tutan Hayatlar ve Şiilik* (1997), *Gönül Bahçesine Giden Yol* (1998), *Burçlar* (1999), *Reenkarnasyon Var mı?* (1999), *İşte Hayat Bu* (2002), *Mübarek Namaz* (2002), *İnanç Dünyasına Tutulan Meşale* (2002), *Yaşamak Güzeldir* (2003), *Dua Adabı ve Hikmetli Dualar* (2003). *Şerefle Yaşanmış Hayatlar* (1997), *Muhteşem Hayatlar* (1997).

4. EMİNE ŞENLİKOĞLU'NUN ZİHNİYET DÜNYASI

4.1. Hayatı

Emine Şenlikoğlu, Giresun'a bağlı Dereli ilçesinin Ambaralan Köyü'nde 27 Mayıs 1953 (nüfusta ise 1950) tarihinde dünyaya gelmiştir. Henüz kundaktayken ailesi ile birlikte önce Adapazarı Sinanoğlu köyünde, sonra Karaçalı köyünde, daha sonra da Hoca Köyünde ikamet etmiştir. 11-12 yaşlarına geldiğinde ailesi ile beraber İstanbul'a yerleşmiştir. Babası tarafından yaşından büyük gösterdiği gerekçesi ile okula gönderilmemiştir. Kendi başına çiviye kalem, toprağı defter yaparak harfleri okula giden çocuklara sorup öğrenmiştir. Daha sonra araba plakalarındaki harfleri birleştirerek okumayı öğrenen Şenlikoğlu, yirmi yaşında ilkokulu ve kırk yaşından sonra İmam Hatip Lisesi'nin ortaokul ve lise kısmını dışarıdan okuyarak 1996 yılında mezun olmuştur. Üniversiteye ise elli yaşından sonra başlamış ve iki üniversiteyi yarım bırakmış daha sonra bir üniversite okumaya tekrar başlamış ve bitirmiştir. Eğitim hayatı boyunca İslami ilimlere merakı olmuş fakat kendi yoğunluğu nedeniyle istediği şekilde yürütememiştir. Bir dönem butikte çıraklık, kalfalık, Zeki Müren'in atölyesinde modelistlik işlerinde çalışmıştır.¹⁵⁵ Gerek eğitim hayatında gerekse dini yaşayışında birçok sıkıntı yaşamış, ikilemlerde kalmış ve ağır merhalelerde geçirmiştir. Eğitim hayatını ve İslam dinini benimseyişi hakkında bir söyleşisinde şu ifadeleri kullandığı görülmüştür:

Beni ilkokuldan sonra babam okutmadı ancak ben okumak istiyordum. Yıllar sonra ilk, orta ve lise öğrenimi dışarıdan tamamladım. Şuan üniversiteyi de okuyorum. Araştırmacı kişiliğimle ilk İncili okuyarak başladım. Kiliselere gittim

¹⁵⁵ https://www.youtube.com/watch?v=sq_yGX50wrc&t=10s

ancak Kuran'ı incelememle İslam dini bana hak yolunda ilerlemem için yol açtı. Ben İslam dinini tanımaya ve yaşamaya 23 yaşında başladım. Bize dinimizi doğru dürüst öğretmediler ancak, çok okuyarak ben bu kadar derin bilgilere ulaştım. Sizlerde mutlaka çok okuyun. İslam dininin ne kadar güzel din olduğunu gördüm. Ben de İslam dinini din kardeşlerime iyi anlatmak için Hak yolunda sürekli çalışmaktayım. Gençlerimize, dinimizi öğretilim.¹⁵⁶

Emine Şenlikoğlu, büyük bir çaba ve çalışma ile toplumun sesi olmaya gayret etmiştir. Bu konuda her türlü faaliyete katılmaya çalışan Şenlikoğlu, *Çevre Koruma ve İnsanlığa Hizmet Derneği*, *Yakınları Kaybolanlar Derneği*, *Beyaz Ay Derneği*, *İstanbul Belediyesi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ile Mazlum-Der* üyesidir.¹⁵⁷

Sürekli olarak toplumun hurafe bir İslam'ı benimsediğini, bu nedenle batıl ve hurafelerden kaçarak İslam'ın hakikatına ulaşmak gerektiğini savunan Şenlikoğlu, kendi inanç dünyasının oluşmasıyla ilgili bir dönem Allah'a inanıp ahirete inanmama dönemi geçirdiğini belirtmiştir. Aslında dini sevdiğini fakat etrafından, ailesinden öğrendiği dini meselelerden ötürü dinden nefret ettiğini, bu durumun onda farkındalıkla bir arayışa girmesine hatta henüz küçük yaşlardan itibaren hayatı sorgulamasına vesile olduğunu belirtmiştir. Çevresinde yaşanan ve anlatılan İslam anlayışı neticesi ile sürekli vurgulamış olduğu hurafe İslam, batıl inanışlar gibi vurguların nedeninin toplum inanışları ve yönlendirişleri olduğu açıktır. Toplumsal faktörler nedeni ile İslam'dan uzaklaşarak ilk önce Hristiyanlığı araştırmış, kiliselere gitmiş, İncil'i okuduğunu belirtmiştir. Bütün dinlerin kitaplarını okumuş, umduğu hiçbir şeyi bulamayınca İslam üzerine yoğunlaşmıştır. Daha sonra Kuran'ı okumaya başlamış ve 18 yaşından bu döneme, dindarlık dönemine, girmiştir. Bunun için çok fazla eser ve kitap okuyarak şu anki haline dönüşmüş ve gerçek İslam'ı öğrendikten sonra, yani 23 yaşından sonra, bilinci oluşmuştur. İslâmî eğitim için birçok kurs almış; Kur'an, Arapça, Fıkıh, Akaid gibi ilimlerle meşgul olmuştur. Şenlikoğlu, bunlara ilaveten Kahire'de El-Ehzer Üniversitesi'nde İslam üzerine araştırmalar yapmıştır. Kendini bu alanda yetiştirdikten sonra hatiplik, öğretmenlik gibi meslekler icra etmiş ve daha sonra yazarlığa başlamıştır.¹⁵⁸ Toplamda 100 kitap yazmış ve yazdığı kitaplardan üç tanesi devlet tarafından yasaklanmış (Ak Parti dönemi yasak kaldırılmış

¹⁵⁶ Yazar Emine Şenlikoğlu Artvin kadınlarıyla söyleşide bulundu. 2012 yılında katıldığı söyleşide Karadenizli Gürcü kökenli bir aileye mensup olduğunu, evli iki çocuk annesi olduğunu ifade etmiştir. <http://old.08haber.com/haberGoster.php?hid=8071> (24 Şubat 2023).

¹⁵⁷ Işık, İhsan, "Şenlikoğlu, Emine", *Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (Ankara: Elvan Yayınları, 2007), 3335-3336.

¹⁵⁸ Ulu, Yavuz Sinan, "Emine Şenlikoğlu", bkz. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlikoglu-emine>

ve bir eserini tekrar yayınlamış, diğer iki eserin dil sorunundan dolayı düzenlemeye vakit bulamamıştır.), üç tanesini de kendisi piyasadan kaldırmıştır. Kendisinin kaldırma nedeni ise yine dil ve üslup hatalarının çok fazla olması nedeniyledir.

İslam dinini kabul ettikten sonra tesettür olarak çarşafı tercih eden Şenlikoğlu; 23 yaşında çarşafa girdiğini, daha öncesinde başını bone tarzında kapattığını tesettüre riayet etmediğini, bu durumu kendi bilinçsizliğinden kaynaklı ve yaşayışına dikkat etmeyen Müslümanlardan ötürü dine mal ettiğini belirtmiştir. Babası ilk olarak 14 yaşındayken kızının başı bağlı olsun diye evlendirmiş; daha sonra kendi isteği ile Şenlikoğlu, boşanmıştır. Bu evlilikten şu an 39 yaşında bir kızı, 38 yaşında bir oğlu ve sekiz tane de torunu vardır. Şenlikoğlu, daha sonra Recep Özkan¹⁵⁹ ile tanışmış ve 1980 yılında evlenmiştir.¹⁶⁰

İslamcı kesim içerisinde eleştirel bir tavıra sahip olan Şenlikoğlu ve yayın yönetmenliğini üstlendiği Mektup dergisi birçok kez popüler sahada ve akademik camiada ele alınmış olsa da yapılan çalışmalarda Şenlikoğlu'nun zihin dünyası ve dini algı yapısı analiz edilmeyişi bir gerçektir. Özellikle kadınlar üzerinden ve başörtüsü hususunda başlattığı hareket ile Şule Yüksel Şenler'den sonra büyük yankı uyandıran isimlerden birisi olduğu hakikati yadsınamaz. İslamcı camiada batıl ve hurafelerin karıştığı Halk İslam'ı yerine Hak İslam'ı fikrini radikal biçimde savunmuş ve hususan

¹⁵⁹ Recep Özkan, Antalya'nın Akseki Kazasının Değirmenlik Köyünde 5/3/1956 tarihinde dünyaya gelmiştir. Bir ana babadan olma on kardeşten dördüncüsüdür. İlk okulu köyünde okumuş, 1967 de kayıt olduğu Konya İmam Hatip Okulunda üç sene okuduktan sonra kaydını İstanbul İmam Hatip Okuluna aldırarak 1974-1975 yılında İstanbul İmam Hatip Okulunu bitirmiş, Bursa Yüksek İslam Enstitüsünden 1980-1981 yılında mezun olmuştur.

Özkan, bir dönem güreşe ilgi duymuş, okullar arası Türkiye derecesi almış fakat güreş kıyafetlerini İslam'a uygun görmediği ve İslami ilimler öğrenme isteğinin daha çok olmasından dolayı güreşi bırakmıştır. Askerliğini 1982 İstanbul Tuzla'da piyade yedek subay olarak başlayıp 1983 de Adapazarı Taşkısığı'nda yedek subay olarak tamamlamıştır. Askerlik müddetince hafızlık yapmış ve askerden sonra eşi Şenlikoğlu'nun yaşadığı olumsuz hadisatlardan ötürü vakit ayıramamıştır. Askerden geldikten sonra devletten görev almayarak eşi Emine Şenlikoğlu ile Şubat 1985 tarihinde Mektup Dergisi'ni çıkarmış ve aynı zamanda Mektup Yayın evini açmıştır.

İlk yazı hayatına 1978 yılında Yılmaz Yalçın ve Selahaddin Eş'in önderliğinde çıkan haftalık Şura Dergisinde yazı işleri müdürlüğü yaparak başlamış, 1987 yılında Abdullah Büyük, Hüsnü Aktaş, Sami Şener, Bekir Sağlam, Ömer Küçükağa ve Ahmet Küçükağa ile beraber iki sene haftalık Vahdet Gazetesini çıkarmış, 1990-1992 yıllarında Akseki Toros Postası adında yöresel aylık gazeteyi çıkarmıştır. Özkan, Mektup Dergisi defalarca toplatılmış, dergide çıkan yazılardan ve yayınlanan kitaplardan dolayı defalarca yargılanmıştır. Vahdet Vakfı ve Mazlumder'in kurucuları arasında bulunmuş ve halen Mektup Yayınlarını yürütmektedir. Ayrıca bkz. <https://web.archive.org/web/20160422013922/http://www.eminesenlikoglu.org/biyografi.php>; https://web.archive.org/web/20160119034424/http://www.eminesenlikoglu.org/13884_Mektup-Dergisi-2.html

¹⁶⁰ <https://www.hurriyet.com.tr/amp/kelebek/kadin-istekliyse-teklif-edebilir-8523775> Recep Özkan ile evliliği hakkında Ayrıca bkz. Yeşil, Kamil, "Emine Şenlikoğlu (1953-)", (Ed.) Lüfi Sunar, "Bir Başka Hayata Karşı": 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler (İstanbul: İDP, 2019), 4/84.

feminen olmadığını her seferinde söyleyerek kadın imgesine vurgu yapmıştır. Özellikle siyasi noktada Atatürk inkılaplarına söylemleri, askeri muhtıra dönemlerinde eleştirel tavırla İslamcı yaklaşımları Şenlikoğlu'nun 163. Maddeden hüküm yemesine varacak boyuta ulaşmıştır. Yayımladığı Mektup Dergisi, çeşitli mekân ve illerde yaptığı konferansları, katıldığı haber bültenleri, çıktığı açık oturumları ve yayınladığı bildirileri incelendiğinde fikir dünyası ve din algısı analizi neticesinde İslamcı radikal bir kimliğinin varlığından söz etmek mümkündür.

4.2. Eserleri

Emine Şenlikoğlu'nun bazı eserleri şunlardır:

Deneme: Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar, İslâm'da Erkek, Ülkemi Arıyorum, İnsanlar Da Kayar, Önce Soru Sorarlar Ham İnsanı Koparırlar Dininden, Geçmişin İzleri, Geri Tepen Kurşunlar.

Araştırma-İnceleme: Biz Bu Vatanın Neyi Oluyoruz? Geri Tepen Kurşunlar, Kılavuz İslâm'ı Doğru Anlamak 1-2-3-4.

Roman: Bize Nasıl Kıydınız? Ne Olur İhanet Etme, Maria, İdamlık Genç, Ben Kimin Kurbanıyım? Sabıkalı ve Dul, Çingene, İmamın Manken Kızı , Çin İşkencesi, Kadınları Kadınlar Da Eziyor, Hristiyan Gülü.

Şiir: Mahkûm Duygular, Ruhumun Penceresi.

Anı: Burası Cezaevi.

Röportaj: Telefonla Röportaj, Radyo-Basın Röportajları, Televizyon Röportajları.

Gezi: Ağlatan Yollar, Kıbrıs Sular İçinde Bir Yetim, İnsanlığın Belgeseli, Uzaktaki Çılgınlıklar.

Hikaye: Kelepçeli Kalemimden, Vicdan Azabı, Depremin Ardından, Ağlayan Köpek. Anne Büyüklere Birşey Söyle, Şirin Köy, Küçük Kız, Küçük Kelebekler, Yılan Yavrusu, Kırmızı Elbiseli Kız, Satılık Çocuk, Topal Karınca, Küçük Kızın Umudu, Hayal Çocuk, Ali'nin Dünyası, Cıvciv Ailesini Tanıyalım, Cıvcivin Rüyası, Karşılık Beklemeyen Cıvciv, Özür Dileyen Cıvciv, Soru Soran Cıvciv.

1980 yıllarında ortaya çıkan hidayet romanı yazımlarında birçok İslamcı bu türden eserler ortaya koymuştur. Hidayet romanlarında genellikle kahraman arayış

içerisinde olur ve hidayete erme hikayeleri ele alınır. Hidayet romanlarının maksadı İslam'ı tebliğ olmuştur. Bu tür roman yazarlardan biri de Şenlikoğlu'dur. Şenlikoğlu, inanç ve düşüncelerini bir aydın hassasiyetiyle faaliyete geçirmiş, romanlar da bu minvalde topluma ulaşmada araç vazifesi görmüştür.¹⁶¹ Hidayet romanları yazarlarından olan Şenlikoğlu, modernizme karşı İslamcı kadın figürünün canlandırılmasına çalışmıştır. Bu amaçla modernizmin doğuş yeri olan Batı kültürüne karşı çıkmış ve Batılılaşmanın olumsuz etkilerini gözler önüne sermeye çalışmıştır.¹⁶²

Hidayet romancılığı döneminde İslami kesimin romana karşı mesafeli duruşu kırılmıştır. Roman yazmadaki gaye romanı bir tebliğ aracı olarak kullanmak olduğunu belirterek, hidayet romanlarının birer propaganda romanı olarak öne çıktıkları ve yayımlandıkları dönem içinde özellikle genç bir okuyucu kitlesi tarafından rağbet görüp bir furya halinde uzun süre varlık gösterdikleri söylenebilir.¹⁶³ Aynı zamanda Şenlikoğlu, yazıları ile bu dönem içinde en katı düşünceye sahip olmuş ve dönemin değerlerini katı şekilde de eleştirmiştir. Bu nedenle yazılarında edebi estetik kaygılar olmadan ele almıştır.¹⁶⁴

Şenlikoğlu'nun ayrıca diğer yazıları “*Gençlik*”¹⁶⁵, “*Sur*”¹⁶⁶, “*Ribat*”¹⁶⁷, “*Milli Gazete*”, “*Yeni Devir*”, “*Genç Marmara*”¹⁶⁸, “*Vahdet*”¹⁶⁹, “*Akıncı*” gibi gazete ve dergi gibi yayın organlarında yayınlanmıştır.¹⁷⁰ Şenlikoğlu 1984 tarihinde çıkardığı

¹⁶¹ Alev, Kadriye, “Hafızanın Yeniden Üretimi: 1980 Sonrası Türk Romanında İslamcı Aydın Kimliği”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 19 (2022), 209-245.

¹⁶² Veli Uğur, “Kadın Kimliği ve Modernizm Karşıtlığı: Hidayet Romanlarının İdeolojisi”, *Researcher Social Science Studies* 5/4 (01 Ocak 2017), 810-826.

¹⁶³ Türkmenoğlu, Sevgül, “A Populist Point Of Turkish Novel In Religious Perception: The Right Way Novels (Türk Romanının Din Algısında Popülist Bir Durak: Hidayet Romanları)”, *Germany, International Journal of Languages' Education and Teaching* 3/2 (Ağustos 2015), 261-274.

¹⁶⁴ Danış, Zeynep Kevser Şerefioğlu, “Ses Duyabilmek”, *Kadem, Kadın Araştırmaları Dergisi* 2(1) (ts.), 127-140.

¹⁶⁵ 1993-1996 yılları arasında yayınlanmış olup 55 sayı çıkarmıştır. Sahibi Nevzat Laleli, yazı işleri müdürü Hasan Demir'dir. Bkz. “Gençlik - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”.

¹⁶⁶ Üç Aylık İlmî, Edebi Kültür ve Sanat Dergisi olarak 1976- 2013 yıllarında 445 sayı olarak TURDAV tarafından çıkarılmıştır. Bkz. “Sur - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts.

¹⁶⁷ Ribat dergisi 1982-2016 yılları arasında yayımlanmıştır. Konya'da yayımlanmaya başlayan dergi Abdullah Büyük'ün önderliğinde çıkmıştır. Derginin sloganı “Aylık İslami Dergi” şeklindedir. Dergide yayımlanan sayı adedi 408'tir. Derginin yayımcısı/dergi sahibi Halis Nükte'dir. Yazı işleri müdürü Hanifi Arslan'dır. Ribat dergisi, 12 Eylül sonrasında İslami camiada ilk kıpırdanışı başlatan yayın organı olmakla İslami yayımcılık içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bkz. “Ribat - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts.

¹⁶⁸ 1990 yılında çıkmaya başlayan Genç Marmara dergisi, Şakir Okutan'ın sahipliğinde öğrenci dergisi olarak dört sayı çıkmıştır. Dergi “Her Şey Hak İçin” alt başlığıyla yayınlanmıştır. Bkz. “Genç Marmara - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts.

¹⁶⁹ Aylık dergi olarak 1996-2000 yılları arasında 48 sayı olarak çıkmıştır. Sahibi Recep Çelik, yazı işleri müdürü Ahmet Varol idi. Bkz. “Vahdet - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts.

¹⁷⁰ Ulu, Yavuz Sinan, “Emine Şenlikoğlu”, Bkz. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlikoglu-emine>

“Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar” isimli ilk kitabıyla 163. Maddeden hüküm giymiş, mahkemece verilen ceza sekiz buçuk yıldan iyi hal indirimiyle iki buçuk yıla düşmüş ve o dönem *Turgut Özal*¹⁷¹ yardımı ile beş ay kadar hapis yatmış, sonra beraat etmiştir.¹⁷² Bu dönem devletin laik yapısını değiştirmeye yönelik her türlü girişim yasaklanmış, birçok İslami mezhep mensubu ve dini aktivist bu kanun kapsamında hüküm giymiş ve hapis cezalarına çarptırılmıştır.¹⁷³ Bunun yanı sıra basılan ilk kitabı “Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar” isimli ilk kitabıdır. Fakat yazdığı ilk kitap ise “Mezarlıkta Randevu” isimli kitabıdır.¹⁷⁴ *Mezarlıkta Randevu* kitabını henüz yayınlamamış yüzüncü kitabı olarak bu kitabını çıkarma düşüncesi vardır.¹⁷⁵ Ayrıca yazar eserlerinin genelinde *Hatice Kuyumcu*, *Mümine Mahkûm*, *Mehmet Çizgi* imzalarını kullanmıştır.¹⁷⁶

4.2.1. İslam’da Erkek

1990’lı yıllardan itibaren Müslüman kadın perspektifinde gelenek, modernlik, popüler kültür çalışmalara konu olmuş; değişim, tüketim, popüler kültüre ayak uydurma gibi çalışmalar çoğunlukla Müslüman dindar kadın üzerinden okunmuştur. Bu dönemlerde yapılan çalışmalarda erkek boyutu büyük oranda ihmal edilmiştir. Bu anlamda ilk kez Emine Şenlikoğlu’nun 1988 yılında “İslam’da Erkek” kitabı erkeğe dair yazmış ve önemli bir yere sahip olmuştur.¹⁷⁷ İslam’da yer alan erkek profilinin bilinmediğini ve erkekliğin bu nedenle üstünlük olarak değindiğini, ilimsizlikten kaynaklı bu hataya düşüldüğünü kitaptaki şu ifadeleri ortaya koymaktadır:

Kimine göre erkeklik kadını konuşturmamaktır. Kimine göre çok içki içip, sarhoş olmamaktır. Kimine göre, kumarda kazanmaktır. Kimine göre, çok çocuk sahibi olmaktır. Kimine göre çok kadınla ilişki kurmak, kimine göre de kabadayı olmaktır.... Görüşler böylece cehaletin doruk noktasına ulaşır, çünkü bu toplum İslam’da erkeğin nasıl olduğunu bilmiyor.

...

Bugün, bazı erkeklerin kendisini ilah gibi görmesinin en büyük sebebi şüphe yok ki ilimsizliktir. İslami kültürü, batı kültürü tarafından gasp edilmiş bir milletiz

¹⁷¹ Demiray, Muhittin, “Turgut Özal”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* 34 (2007), 105-106.

¹⁷² https://www.youtube.com/watch?v=sq_yGX50wrc&t=10s

¹⁷³ Senlikoğlu, Emine, “Turkey: Emine Senlikoglu (Ozkan)”, *Index on Censorship* 14/6 (01 Aralık 1985), 54-54.

¹⁷⁴ https://www.youtube.com/watch?v=sq_yGX50wrc&t=10s

¹⁷⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=anfbH782aB0>

¹⁷⁶ Yalçın, Murat (ed.), *Şenlikoğlu, Emine, Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010), 955.

¹⁷⁷ Tunç, Harun, “Türkiye’de Kadın ve Din Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma1 A Research on Women and Religion Studies in Turkey”, *Education* 93 (2014), 203.

biz. Asırlardır çok değerlerimizi kaybetmişiz! Bunların en başında gelenlerinden biri de şüphe yok ki ilimdir.¹⁷⁸

İslam'da Erkek kitabında Şenlikoğlu, İslamcı toplumda kadın ve kadının yeri hakkında birçok eserin ve bilgi zenginliğinin olduğunu, fakat erkek hakkında bu durumun söz konusu olmadığını kitapta şu pasajla aktarmıştır:

Kitapçıda bir genç kız soruyor:

-Affedersiniz siz de İslam'da erkek adlı bir kitap var mı?

-Hayır hanımefendi öyle bir kitap henüz çıkmadı.

-Genç kız üzgün bir halde soruyor?

-Sizce böylesine önemli bir konuda neden bir kitap yazılmamış?

Kitapçı düşünceli cevap veriyor:

-Bilemiyorum?

-Hayret İslam'da kadın adlı yüzlerce kitap var da neden İslam'da erkek adlı bir kitap yok? Halbuki kadın da erkek de kendisi hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır.

Kitapçılarda aradığını bulamayan genç kız kitapçıdan çıkıp bir cami imamına gidiyor. Derdini bu defa imama söylüyor:

-Hocam ben nişanlıma İslam'da erkek adlı bir kitap hediye etmek istiyorum. Nerede bulabilirim bana bir kitapçı ismi verebilir misiniz?

-Böyle bir kitap ismi hiç duymadım siz nereden duydunuz?

-Duymadım. Nişanım bana İslam'da kadın adlı bir kitap hediye edince ben de ona İslam'da erkek adlı kitap hediye etmek istedim.

-Siz bu işi yazarlara söyleyiniz, onlar yazmıyorlar ki biz size tavsiye edelim. Yazarlar İslam'da erkekten bahsetmemekte büyük bir hata yapıyorlar.

-Çok haklısınız hocam. Bu kadar önemli bir meseleyi gündeme getirmek şart olsa gerek. Kim bilir, siz vaazlarınızda ne kadar çok bahsetmişsinizdir, İslam'da erkek konusundan. Üstelik sizin muhataplarımız her zaman erkeklerdir.

İmam mahcup tavrıyla cevap verdi:

-Şey... benim de hiç aklıma gelmedi.

-Yaa... demek, bu konuyu, yazarlar gibi siz de unutmuşsunuz... Unutmanın iki sebebi var. Birini söylemeyeceğim, ötekisi ise, kadınların neler çektiğini galiba bilmiyorsunuz...¹⁷⁹

Kadın ve erkeğe aynı kefedenden bakan yazar kitabında bu duruma sıklıkla vurgu yapmış olup yazısının devamında erkeğinde aynı durumdan muzdaripliği üzerinde durmuştur. Bu durum şu kitaptaki şu pasaj ile daha açıktır:

Öte yandan, yakında evleneceği halde evlilik hakkında bir şey bilmediğine inanan genç kızın nişanlısı arkadaşla sohbet etmektedir.

-Canım çok sıkılıyor Ahmet.

-Hayrola, neyin var?

-Bir ay sonra düğünüm var. Bir genç kıyı yirmi yıllık yuvasından ayıracağım. Ben Müslüman bir gencim. İslam'da erkek nasıl olur bilmiyorum. Babama bakıyorum, annemi dövmeyle erkeklik zannediyor. Ben, İslam'da erkeğin nasıl olması gerektiğini, acaba nereden öğrenebilirim?

Arkadaşı cevap veriyor:

-Canım, sen de kitabımı al oku.

-Yok ki...

-Olamaz böyle bir şey. Bu kadar önemli konu hakkında kitap yazılmaması mümkün değil. Elalem kurbağalar hakkında bir de kitap yazıyor...

¹⁷⁸ Şenlikoğlu, Emine, *İslamda Erkek* (Mektup Yayınları, 1988), 10-14.

¹⁷⁹ Şenlikoğlu, Emine, *İslamda Erkek* (Mektup Yayınları, 1988), 14-16.

-Haklısın... hem de çok haklı... evet, ihmal edilmiş bir konu... Ama yarın, Ahmetler, Mehmetler suçlanırken herkes ahkam kesecek...
Genç kız başka bir kitapçıda.
-Afedersiniz bir kitap bakacaktım.
-Nasıl bir kitap kızım? Belki vardır söyle bakalım.
-İslam'da erkek adlı bir kitap.
-Böyle bir kitap ismi duymadım... Aman kızım yıllardır kadın hakkında kitap yazıldı da ne oldu? Kadınlarımız düzeldi mi? Gene dırdır, gene dırdır.
-Acaba bir kadın veya erkek durup dururken mi dırdır ediyor? İnsanlık onurunun nasıl kazanıldığını bilmeyen birçok erkek, hırsını hanımını döverek alıyor, kendi hakkını almasını bilmeyen, çaresiz kalan kadın da sizin deyiminizle dırdır ediyor. Canı yandığından bırakın kadın da söylensin. Şunu biliniz ki, ne tek başına kadın düzelir, ne de erkek. Sizler her şey kadın düzeltsin, hiç sesi çıkmasın istiyorsunuz. O da bir insandır nihayetinde, her şeyi kadından beklemek olur mu?
-Şair ne demiş, "Alçalırsa kadın alçalır beşer."
-Erkek alçalırsa, beşer yükselir diye bir kayıt var mı? Kadın- erkek biri olursa, yetişir çocuk. Çocuk yetişirse işte o zaman yükselir beşer.¹⁸⁰

4.2.2. Hıristiyan Gülü

Hidayet romanlarında doğru yolu arayan kişiler İslam'a uzak ve sefahata dalmış kişilerdir. "*Hıristiyan Gülü*"¹⁸¹, "*İmamın Manken Kızı*" gibi romanlarında bunların en net örneklerini ortaya koymuştur. *Hıristiyan Gülü* romanı, baş kahraman olan Cemile'nin ailesinden uzakta İstanbul'da okurken Yehova Şahitleri ile tanışması ile başlar. Onların hoşgörülerine, yardımseverliklerine, nazik oluşlarına, yaşayışlarına hayranlığı ile bir müddet sonra Cemile'de Yehova Şahidi olur. Okul bittikten sonra ailesinin yanına dönen Cemile kardeşi Uğur'a da her şeyi öğretir ve aşılar. Cemile'nin komşuları Tarkan ve Leyla da Yehova Şahidi'dir. Cemile'nin karşı komşuları olan Gülderen ise Cemile'ye çok üzülür ve İslam'a dönmesi için çaba sarf eder. Gülderen bir gün Filiz isimdeki hocayı Yehova Şahitleri'nin toplantısına getirir. Filiz hocanın büyük çabası ile Cemile Kur'an'a ve İslam'a yönelir. Cemile'nin İslam'a dönmesine Gülderen ve mahalleden Deli İsmet lakaplı kişi çok sevinir. Deli İsmet, sürekli Cemile ile uğraşıp değişiklik hikayeler anlatırdı. Hatta Hıristiyan Gülü lakabını Cemile'ye o takmıştır. Cemile daha sonraları Deli İsmet'in amcası olduğunu anlayacaktır. Deli İsmet dedesi tarafından evlatlık verilmiş biridir. Annesini aramış, bulmuş fakat annesi üzülmeyin diye kendini belli etmemiştir. Cemile Müslüman olunca Deli İsmet çok sevinir. Aradan üç yıl geçtikten sonra da Deli İsmet vefat eder. Cemile'nin komşusu Tarkan da İslamiyet'i kabul etmiş ve hakikati bulmuştur. Bir gün Tarkan Cemile'ye mektup gönderir ve evlenme teklifi eder. Evlenip iki çocuklu mutlu bir aile olurlar.

¹⁸⁰ Şenlikoğlu, Emine, *İslamda Erkek*, 14-16.

¹⁸¹ Şenlikoğlu, Emine, *Hıristiyan Gülü* (İstanbul: Mektup Yayınları, 2000).

Kitap içerik olarak toplumun dinlere, inanç sistemlerine, var olan her şeye karşı ön yargılarını ele almıştır. Aynı inanç ve düşünceden olmadığında ötekileştirmenin veya onun yanlış olduğunu düşünmenin yanlış bir tutum olduğunu vurgulamıştır. Kitapta bu hususla alakalı şu ifadeler ile ele alınmıştır:

Vera'yla dertleştik birgün, rahmetli anacığının cenazesinde dedemin yaptığı kabalığı konuşuyorduk.

Leyla koltukta oturmuş kitap okuyordu. Başını bize doğru çevirip konuştu:

—Müslümanlar'ın hepsi öyledir. Kabalıklarının üzerine yoktur. Ben de onayladım:

—Haklısın kardeşim, hem de çok haklısın. Leyla sözümü tastiklercesine konuştu:

—Tabii haklıyım. Vera verdi cevabı:

—Hayır! Bu doğru değil. Ben, çok asil Müslümanların asil gençlerini tanıdım. Asla sizin söylediğiniz gibi değiller. Fakat yobazları çok yobaz. Tıpkı bizim yobazlara benziyorlar. Aslında Allah'ı sevmeyenler, sevselerdi biraz sevgi dolu olurlardı. Kendileri gibi inananlara merhaba bile demezler. Sanmayasın ki sadece senin deden öyledir. Aynı şekilde bir olay da bizde görmüştüm. Bir adam Müslüman mıydı, Yahudi miydi hatırlamıyorum. Komşumuzun cenazesine gelmişti. Adamı yaka paça kovdular. Ben hep söylemez miyim, Tanrı'nın katında hangisi üstün bilemem fakat Müslümanlar'ın yobazlarıyla Hristiyan yobazları birbirlerine benziyorlar. Şeriatları ayrı olsa da üslupları bir.

Vera zekice konuşmasına devam etti:

—Sizler, sanki her zaman hoş görünmek için ayarlanmışsınız. Tıpkı bir saat gibi. Fakat unutmayın ki her teşkilat önceleri düzenli yürür sonra çözülme başlar.

Ben itiraz ettim:

—Asla! Bizde çözülme olmaz. Vera da bana itiraz etti:

—insanın olduğu yerde mutlaka çözülme olur canım. Çözülmeseydi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ndeki komünistler arasında çözülme olmazdı. Adamlar tek tip olmalarına rağmen çözüldüler.

Günlük tartışmalarımız her zaman din idi.

Benim kafama, bir sözüm takılmıştı. Leyla "Bütün Müslümanlar kabadır" deyince ben neden "Bence de" demiştim? Halbuki ben, Gülderen gibi asil birisini tanımıştım. O da Müslüman'dı ve asla yobaz değildi. Fakat şartlanmışlığım onu görmeyi engellemiş, üç beş Müslüman'da gördüğüm kabalığın etkisini bir Müslüman benden giderememişti.¹⁸²

Hidayet roman yazarları, Batılılaşma ifadesini olumsuzluk ve sefahate dalma anlamı ile almıştır. Emine Şenlikoğlu'nun Hristiyan Gülü romanında bunun en net örneğini şu ifadeler ile görülmektedir: Cemile, Gülderen adlı arkadaşıyla konuşurken *"neredeyse kötü kadın olmanın eşiğine"* geldiğini dedikten sonra şunları söyler: *"Çağdaş ve ilerici geçinenlerin iç yüzünü, şehvetlerini tatmin için, rahatlıkla bir genç kızı harcadıklarını ve ikiyüzlülüğü görünce Deli İsmet'in dürüstlüğüne özledim."*¹⁸³

¹⁸² Şenlikoğlu, Emine, *Hristiyan Gülü*, 53-56.

¹⁸³ Şenlikoğlu, Emine, *Hristiyan Gülü*, 43.

4.2.3 İmamın Manken Kızı

Hidayet romanlarının karakteristik bir özelliği olan moderniteye tepki ve Batılılaşma ile yozlaşmayı eş değer görme diğer eserlerinde de kendini göstermektedir. Hatta “*İmamın Manken Kızı*”¹⁸⁴ nda TV kanallarını İslami olan/ isyanı olan biçiminde ayırır. ¹⁸⁵ “*İmamın Manken Kızı*” isimli kitabını Melbourne (Avustralya) konferansı dönüşü kaldığı otele geldiğinde ziyaretine gelen kızlardan birinin hayatı olduğunu ve kızın zamanında Türkiye’de manken olduğunu sonra İslam’ı benimsediğini anlatan Şenlikoğlu, hikayesini şu şekilde anlatmıştır:

Bir Hristiyanla evlenmiş. Evlendikten sonra “Eyvah! Çocuğumuz olunca adını Hristiyan adı mı koyacağız!” Eşimin mutlaka Müslüman olması gerekir, demiş. Dînî kitaplar almış. eşine okuyormuş. Bu arada kendisi bir çok ülkeye gitmiş eşine İslâm’ı anlatmaya çalışırken kendisi mankenliğe devam etmekteymiş. Haftalarca kitap okumuş eşine. Okuduğu kitap da İngilizceymiş. Çince’ye çeviri yaparak anlatıyormuş. Eşine okudukça, bir de bakmış ki, kendisi meğer Müslüman değilmiş ama kendisini Müslüman sanıyormuş. Feci çarpılmış genç kız. Birden bire kendine doğru yürümeye başlamış. Hani “Allah’ı arayan kendine doğru gitsin.” tavsiyesi var ya... Ve genç kız dindarlaşmış. Sonra neler olmuş neler. Özlem Süsler’in hayatında. Tamamen romanı onun hayatıyla ilgili yazacaktım. Gazete resimlerini ve çeşitli dökümanları aldım. Annesinin hayatı da bir kitaplıktı onu da dinledim. Derken Türkiye’ye döndük. İstanbul’a döndükten sonra bir genç kızla tanıştım. İmamın manken kızı Fatma’ydı bu. Fatma’nın hayatını dinleyince, değiştirdik romanın kurgusunu. Gençlik yıllarımda, İslâmî ilimlere başladığım dönemde, İstanbul’un Draman semtine doğru iniyordum. Bir baktım bir gazetede tam bir sayfa boyunda bir manken. O mankene baktım... Baktım... O kadar duygulandım ki, benim kardeşimi sırf, gazetenin satışı fazla olsun diye boydan boya ve mayoyla neşrediyorlardı. Kendime hakim olamadım. Oldum olası kadının böyle kullanılmasına dayanamıyorum. Ayrıca malum evlerde paraya çevrilmesine dayanamayan ruh dünyam sarsılmıştı. O zamanlar, çıplaklık rezaleti bugünkü kadar rezillik boyutunda her yerde görünmüyordu. O genç kıza hem ağladım hem çok dua ettim. Çünkü duruşunda bile dejenere olmamışlığın belgesi vardı. Zaten “Utangaç manken.” diye dalga geçenlerde vardı bu mankenle. Aradan aşağı yukarı onüç on dört yıl geçtikten sonra o gazete Özlem Süsler tarafından Avusturalya’da elime verilince çok ama çok duygulandım. Ben onun için göz yaşı dökmüştüm ve o şuurlu bir genç kadın olarak (26-27 yaş olabilir) karşımdaydı. Hep merak ederdim acaba benim duamın rolü olmuş olabilir mi diye...¹⁸⁶

İmamın Manken Kızı kitabının hikayesinde de doğru yolu arayan ve hidayete kavuşan tiplere ele alınmıştır. Kitap basit ve yalın anlatımı ile her yaş okur kitlesine hitap etmiştir. Yaptığı tahliller ve çıkarımlarla ergenlik dönemi psikolojisi üzerinde örneklem oluşturmuştur. Kitabın neticesinde aşikâr olarak kahraman muhafazakâr ve sefahat ortamlarını kendisi deneyimlemiş ve hakikati en sonunda bulmuştur.

¹⁸⁴ Şenlikoğlu, Emine, *İmamın Manken Kızı* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1997)

¹⁸⁵ Uğur, Veli, *1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman* (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 394.

¹⁸⁶ <https://web.archive.org/web/20160213082805/http://eminesenlikoglu.org/eserleri.php>

Kitapta Fatma isimli şahıs popüler hayata özenen ve dini yaşam doğrultusunda zorlamalara tabi olmuş genç bir kadındır. Babası imam olan Fatma yaşadığı hayat tarzından oldukça rahatsızdır. Küçük yaşlardan itibaren babasının imamlık görevi gereği ile yaşadığı olumsuzluklardan ötürü kendisi de imamın kızı diye dışlanmış biridir. Yaşadığı bu olumsuz halin suçlusu olarak da babasını görmüştür. Fatma dönemin siyasi problemi olan başörtüsünden dolayı eğitim hayatına devam edememiş, açıktan ortaokulu bitirmiştir. Burnu havada bir genç kız olduğu için pek arkadaşı olmayan Fatma mahalleden Betüş isimli kadın ile arkadaşır. Betüş, kadın pazarlayan biridir. Ailesi bu duruma pek razı olmasa da kızlarını kırmamak adına üzerine gitmemişlerdir. Fakat Betüş, Fatma'yı lüks hayatı sunma tekliflerinde bulunarak yoldan saptırmaya çalışmıştır. Betüş'ün telkin ve yönlendirmeleri ile Fatma, ailesini zorla ikna eder ve sadece kadınların çalıştığı bir konfeksiyonda çalışmaya başlar ve bu süreçte de gizlice mankenlik ajansına kayıt olur. Mankenlik ajansından sürekli geç geldiği için ailesi konfeksiyon saatleri hakkında işyeri ile görüşmeye gider. Fakat işyeri kızlarının uzun süredir işi bıraktığını belirtir. Baba Yakup Efendi ertesi gün kızını gizlice takip eder. Yakup Efendi, kızının yolda kıyafetlerini değiştirip başını açarak mankenlik ajansına gittiğini ve ajansta ismini Çiçek olarak değiştirdiğini öğrenir. Fakat Yakup Efendi kızının bu vaziyetinden utandığı için eşine ve kimseye açamamıştır. Bir gün Yakup Efendi kızının günlüğünü bulur. Günlükte Fatma'nın uyuşturucu kullandığı, ailesinden nefret ettiği ifadelerini yazdığını görür. Bunu fark eden Fatma Betüş'ün evine sığınır. Betüş kendisine onu burada bulabileceklerini ve verdiği adrese gittiği takdirde kimsenin onu bulamayacağını söyler. Gittiği evde Figo ve Berna isimli iki bayanla yaşamaya başlar. Mankenlik ajansı da babası tarafından öğrenildiği için oradan da istifa eder. Betüş'ün bulduğu bir moda evinde çalışmaya başlar. Moda evinde patronu tarafından rahatsız edilince ayrılmak zorunda kalır ve başka bir ajansa geçer orada da yeni arkadaşlar bulmuştur. Bir gün derin düşüncelere dalar ve hayatının gitgide batağa saplandığını fark eder ve keşke ailemin yanına dönüp onlarla huzur içinde yaşayabilsem diye düşünür. Bunun üzerine işi ve arkadaşlarını bırakıp evine dönme kararı alır. Mahallesine geldiğinde caminin önünde bir kalabalık görür. Musalla taşının üzerinde bir cenaze vardır. Fatma babasının yakın dostu Ahmet efendiyi görünce ağlayarak babam nerede diye sorar. Ahmet efendi Fatma'yı denemek için baban öldü der. Fatma duydukları üzerine yıkılır. Bu duruma daha fazla

dayanamayan Ahmet Efendi baban ölmedi işte orada der. Fatma babasına koşup sarılır ve af diler. Fatma koşarak babasına sarılır babası tarafından affedilir.¹⁸⁷

Şenlikoğlu, İmamın Manken kızında Batılı yaşam tarzını, modern hayatı ve çağdaşlığı sürekli ortaya koyarken eleştirel şekilde yoldan çıkmışlık, İslam'ın özüne aykırı olan bir perspektifle sunmuştur. Kitapta Fatma'nın defileye açık saçık bir kıyafet ile çıkmasını isteyen patronu Güngör Bey'e itirazını ve Fatma'nın uyanışını şu şekilde aktarmıştır:

-Ne demek bu sen burayı manastır mı zannettin? Sen nesin ha? Mankenlik öğretenler sana bunları anlatmadı mı? Bize yobaz lazım değil kızım. Bize çağdaş manken lazım.

...

-Çağdaş olmak için her tarafımızı göstermek zorunda mıyız?

...

-Sen mini etek giyerek ne yaptığını sanıyorsun, kuş beyinli kız. Çağdaş ol, çağdaş. Fatma merdivenleri çıkarken kendi kendisine söyleniyordu.

- Şimdi anladım çağdaş olmanın sınırını. Demek mini etek bile bunların çağdaş olma sınırı değilmiş.¹⁸⁸

4.2.4. Maria

Şenlikoğlu, Batılı yaşam tarzına karşı tepkisini sürekli dile getirmiş; bu yaşam tarzının Türkiye'ye yerleşmesinin sorumlusu olarak Atatürk ve inkılaplarını görmüştür. Batılılaşma sadece bir yaşam tarzı değil, aynı zamanda Hristiyan Avrupa'nın Türkiye'yi ele geçirme yöntemi olmuştur. Nitekim yazarın "*Maria*"¹⁸⁹ isimli eseri, bu tepkisinin en belirgin örneğidir.¹⁹⁰ Şenlikoğlu bu kitabında 1900'lü yıllarda batı kültür dünyasına özentiyi ve toplumda gittikçe yer edinen Ateistliği anlatırken dünya toplumunda yapısal değişimleri ele alarak analiz etmiştir. Hristiyan bir genç kız olan Maria isimli kahramanın Müslüman bir gençle tanışıp İslam'ı tanınması ve kabul etmesi hikayesini anlatmıştır. *Maria* eserinde bu düşüncesini karakterlerin konuşmalarındaki şu ifadelerle ortaya koyduğu görülür:

- Kızım... Canım yavrum. Bak çok güzel bir kızsın. Mustafa Kemal seni görünce bayılacak. Hayatında birçok kadın, kız var. Bir de sen girdin mi hayatına, ona sadece Müslüman kadının mayo giymesini sağlasan yeter. Ah bir de onunla evlensen... Türkiye yarından sonra bizim olacaksa, o zaman yarın bizim olur.¹⁹¹

Maria romanının kaleme alınma hikayesini Şenlikoğlu şu ifadelerle aktarmıştır:

¹⁸⁷ Şenlikoğlu, Emine, *İmamın Manken Kızı*, 87-90.

¹⁸⁸ Şenlikoğlu, Emine, *İmamın Manken Kızı*, 87-88.

¹⁸⁹ Şenlikoğlu, Emine, *Maria* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1992).

¹⁹⁰ Uğur, Veli, *1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman*, 395.

¹⁹¹ Şenlikoğlu, Emine, *Maria*, 52.

Maria'nın yazılış hikayesiyle bir kitap olur aslında. 1992 yılında Almanya'da tanıştım romanın kahramanıyla. Çok yaşlıydı ve orta derecede Türkçe biliyordu. Bana Mustafa Kemal'in beraber yaşadığı Fikriye'nin arkadaşı olduğunu, verem olduğu için Mustafa Kemal tarafından Almanya'ya gönderildiğini, Fikri'ye tedavi götürken Mustafa Kemal'in evlendiğini, Fikriye'nin Almanya'da gazetede okuyunca dayanamayıp Türkiye'ye geldiğini ve sonrasını anlattı. Babasının ve Mısırlı sevdiğiyle arasındaki dizi dizi olayları da. İnanamadım. Notlarımı almayı da ihmal etmedim. Uzun zaman geçti aradan. Ben bu olayı unutmuştum. Bir gün eski eserler müzesinde bir konuda araştırma yapıyordum, birde baktım 1930'ların 40'ların gazetelerinde Fikriye. İnanılır gibi değildi. Türkiye'de hiç yazılmamış, televizyona çıkarılmamış bir olay. Ve Maria'nın anlattıkları tamamen doğru. Hemen romanı yazdım. Benden yıllar sonra Can Dündar Fikriye'nin belgeselini yaptı. Reklamında Türkiye'de ilk kez medyada yayınlandığını daha önce bu konuyu hiç kimsenin yazmadığını söylüyordu. Tabi yıllar önce Maria'yı okuyanlar bu ifadeye şaşırmışlardır. 2006'da da bir başka medya organı aynı şeyi yaptı. Fakat hâlâ kimse farkında değil Fikriye olayını detaylarıyla romanlaştıran ilk kalem benim kalemimdir. Maria'da çok ilginç olaylarda var. Böylece romanlaştı. Dönemin Fatih Cumhuriyet savcısı ifademi aldı. Fakat benim hiç bir şey uydurmadığımı, delillerimi devlet kütüphanesinden elde ettiğimi ispat ettim. O yıllar, bizim, Mustafa Kemal'e hakaret ettiğimiz iddia ediliyordu. Bu roman çok tutuldu. Hâlâ baskıya devam ediliyor. Maria'nın şahsiyeti okuyucuyu çok etkiledi. Önce beni etkilemişti, yazarken çok zevkle ve heyecan duyarak yazdım. Yalnız bir hata yapmışım, Maria'nın anlattıklarına sadık kalmak adına hep kötü Hristiyanlar yer aldı Maria'da. Yıllar sonra bu hatamı farkedip aynı kitabın girişinde Müslümanlara düşmanlık yapmayan Hristiyanlardan özür diledim. Ötekilerden ise ölümüne özür dilemem. Velhasılı Maria'nın yazılış hikayesi Maria ile tanışmamızla başladı. Bana bu olayı anlatırken, ikide bir vayy demek yıllar sonra bir Türklerle karşılaşmak ve hayatımı, anlatmak varmış kaderimde.” derdi. Bir Türk gencine âşık olan Maria'nın Türkiye'ye gelip Türk genci arayışıyla renklenmiş romanı özellikle gençler çok sevdi ve Müslümanlar üzerine kurulan tuzaklardan azda olsa haberdar oldu.¹⁹²

4.2.5. Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar

Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar kitabı İslam'a yönelik saldırılara cevap vermek amacıyla kaleme almış ve eser yazarın “*Gençliğe Hatıramdır*” serisinin ilk kitabıdır. Şenlikoğlu, kitabın ilk sayfalarında yazma sebebi ve içindekilerle ilgili şu ifadeleri okuyucu ile paylaşmıştır:

1974lü yıllardan hatırlıyorum; “Allah yok” demek modaydı, Allaha inanan gençlerin gerici olduğu vurgulanıyordu. Türkiyede o yıllarda (1974-84); gündemde olan soruları bir bir tespit ettim. Bazı yazarlara götürdüm bu soruları. “Ben, güzel yazamam, sizler güzel yazarsınız. Şu sorulara cevap verin” dedim, kabul etmediler. Ben de yarım yamalak Tükçem ile, “Tesiri Allah'tan” diye kalemi sıvadım ve yazdım. Allah'ın lütfü ile bu kitap çok tuttu... Evlilik işlerini de ihmal etmeyen kitabım, Allah'ın varlığından, ahirete imana, Yehova Şahidliği'nden özel hallere kadar ortalama beşyüz konuyu kapsıyor.¹⁹³

Şenlikoğlunun kendisi tarafından yayınlanmış olan bir yazısında kitabının çıkışı ile ilgili şunları yazmıştır:

¹⁹² <https://www.turkkitap.de/maria/id/1534>

¹⁹³ Şenlikoğlu, Emine, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1993)

Yıl 1978 ... Konferans vermeye başladım. Bazen günde üç konferans ... Bazen yirmidört saatin on sekiz saati konuşmakla geçerdi. Bende bir dava aşkı, yorulmak, yığılmak nedir hiç bilmiyorum. Bazen hakaretlere, nezaretlere de uğruyoruz tabi. İslamî bilgim ne kadarsa o kadar anlatıyorum. Ama dikkatimi bir şey çekiyor; her gittiğim yerde gençlerin sorduğu sorular hemen hemen aynı sorular. Soruları şunlardı: Allah neden görünmüyor? Öteki dünyaya kim gitmiş de gelmiş? Alinyazısını Allah mı yazar? Hz. Âdem'in çocukları birbirleriyle evlendi mi? Kadın erkek eşit midir? Allah gerçekten var mı? İslam'da kölelik var mı? Yehova Şahitleri kimdir? ve bunlar gibi onlarca soru. Nasıl oluyordu da Türkiye'nin her yerinde basma kalıp hep aynı sorular soruluyor ve ben verdiğim cevaplarla soranları ikna ediyordum! Bana teklifler gelmeye başlamıştı yavaş yavaş. Siz bu soruları kitap yapsanız olmaz mı, diyorlardı. Ben de kitap yazamam, diyordum. Birgün Bursa'da Uzunoğlu konferans salonunda konferans verdim. Konferansın bitiminden sonra, birkaç genç kız biraraya gelmiş beni çağırdılar. Salonun pencere tarafına geçtik. Genç kızlardan biri ağlıyordu. Neden ağladığını sordum, arkadaşı cevap verdi; "Arkadaşımız yıllardır bunalımdaydı. Kaza-kader yüzünden tam olarak iman edemiyordu, bu günkü konuşmanızdan sonra şüphesi gitmiş o yüzden ağlıyor, biz sizden rica ediyoruz, ne olur bir kitap yazın." dediler. O yıllarda bugün olduğu gibi çok kitap yoktu. Var olanların çoğu da günün promlemleriyle ilgili değildi. İlgilenen on-onbeş civarı kitaptan da gençlik haberdar edilemiyordu. İşte bu tür olaylar beni tetiklemeye başladı. Fakat ben değilde, bir yazara yazdırmaktı niyetim. Sadece soruları ben toparlayacağım, kendi bulduğum cevapları o yazara söyleyeceğim, belki kullanır belki kullanmazdı ama niyetim buydu. İstanbul'a gelince sevdiğim üç yazara teklif götürdüm. Üçü de kendi çalışmaları olduğu için o tür bir kitap yazmaya zamanları olmadığını belirtti.

... Recep Bey'in babasının o zamanlar Kasımpaşa'da bir dairesi vardı, biz orada kalıyorduk. Evimize girdikten kısa süre sonra ezan okundu, ben gözyaşları içinde ezanı dinledim. Namazı kıldıktan sonra kalemi elime aldım. "Yarabbi! Benim Türkçem çok zayıf ama sen istersen tesirini verirsin." şeklinde dualar ettim ve "Bismillah" diyerek kitabı yazmaya başladım.¹⁹⁴

O dönem İslam'dan yüz çevirip Yehova Şahidi olan ailelerle tanıştığı, insanları İslam'dan uzaklaştırmak için çok uğraştığı, giyiminden ötürü gördüğü hakaretler, dönemin siyasi liderlerinin takındıkları karalamacı ve dışlayıcı tavırlardan dolayı çok dolu olan Şenlikoğlu, bu zeminde kitabını yazmaya başlamıştır. Kitabı yazdıktan sonraki süreç ile ilgili şunları ifade etmiştir:

Kitap piyasaya çıktı. Kaçak yazmamıştım. Ama (yıllar sonra öğrendim) Lütfiye adında bir kadın (imani olan hiç kimse, bir kitap yazdı diye Müslümanı ihbar edemez, Kur'an kursunu da) beni ihbar etmiş, polisleri de alıp Kur'an kursuma getirmişti. Kendisi kursu gösterip gitmiş. Bu kitap mahkemeye verildi ve ben 8 yıl 4 ay hapis cezası aldım. 2,5 yıl hapis yattıktan sonra, çıkan infaz yasasından faydalandım... Ve Gençliğin İmanı Sorularla Çaldılar kitabı çok tutuldu. Bu kitap çok kişinin hidayetine vesile oldu...¹⁹⁵

Hatta o dönem hapiste de yazmaktan vazgeçmeyen Şenlikoğlu yayınladığı bir şiirinde duygularını şu şekilde dile getirmiştir:

Eyy Mel'un!... Zanneder misin sen beni
Cezalandırdın da şimdi öveceğim seni

¹⁹⁴ <https://web.archive.org/web/20160213082805/http://eminesenlikoglu.org/eserleri.php>

¹⁹⁵ <https://web.archive.org/web/20160213082805/http://eminesenlikoglu.org/eserleri.php>

Ey zalim!... Şunu bilesin ki sen,
Beni ipe versen de boyun eğmem ben.
Beynimi hapsedemezsin bunu bil
Vakit kaybetme kütüğünden beni sil,
Ne senden bana yar olur ne benden sana
Sana yar eder miyim? Sen bana baksana
Sen münafık iyi yüzlü emperyalist
Ben dürüst, ve anlı ak gezen yiğit
Aramızda dağlar var bunu artık anla
Senden hesap soracağım, fakat zamanla¹⁹⁶

İslamcı anlatımlarda ideal Müslümanlığı ortaya koyarken aynı zamanda gelenekçi İslam anlayışına da karşı olmuştur. Bu noktada gelenekçilik karşıtı olanlar başörtüsü imgesine de çokça yer vermiştir. Emine Şenlikoğlu'nun da içlerinde olduğu bu görüşü benimseyenler başörtünün İslami anlayışa ait bir duruş olduğunu düşünmüşlerdir. Şenlikoğlu'nun karşı olduğu diğer bir durum ise İslamı yaşayanların yanlış uygulamaları, hurafeler ve görüşler olmuştur. Bu konuda yazmış olduğu "*Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar*" kitabında şu ifadeler yer almaktadır:

—... Bakın, burada dikkatimi çeken bir durum var. İslâm'ın yanlış anlatıldığını, İslâm'ı ben de bilirim diyenlerin, aslında İslâm'dan hiçbir şey bilmediğini gözlemleyebiliyoruz bu olayda. Seni hakkıyla anlatamadık, dinini tanıtamadık, bizleri affet Allah'ım. Şimdi ne yapmak lâzım? İslâm'ı güzelce öğrenip amel etmek, sonra da İslâm'ı tebliğ etmek lazım. Üstadımdan duymuştum: "İnsanı eğitmek, hayvanı eğitmekten zordur" diyordu.

...

—Neden İslâm'dan nefret ediyorsun? Ne yaptı sana İslam?...

— Ne yapacak... Görmüyor musunuz, bizi ne kadar geri bıraktı? Avrupa aya giderken, biz hâlâ yaya gidiyoruz. — İslâmiyet'in ne suçu var bunda?

— Onun için geri kaldık.

— Biz İslâm'ın emrine göre mi yaşıyoruz? Yani biz İslâmiyet'in, Allah'ın emirlerini dinleyen bir ülke olduk da, İslâm; "Durun ilerlemeyin" emrini mi verdi? Biz de onu dinledik te sonra mı geri kaldık?

— Biz, İslâm'ın, namaz, oruç, hac gibi ibadet emirlerini yaptık. Fakat ilimle ilgili ibadet emrini yapmadık. Zaten kafirler, bu yalanı söylerken bilmişler senin hemen inanacağını. İslâmiyeti araştırmadan, niçin onun hakkında kötü hükümler veriyorsunuz?

— Nereden biliyorsunuz araştırmadığımı?

— Konuşmanızdan belli oluyor. İslâm'ı terkedeli beri Batı'nın kölesi olduk. Siz de, terketmediğimiz için geri kaldık diyorsunuz. Neyi kaldı İslam'ın, sadece nüfus kağıtlarında İslâm yazıyor. Siz, onu da silip yerine başka din yazsanız ne fark eder ki... Zaten devlet olarak da öyle, güya İslâm ülkesi, Türkiye İslâm devletiymiş... Tamamen yanlış. Çünkü; İslâm ülkesi demek, anayasası Kur'an olan ülke demektir. Yani o ülkenin temel kanunları yalnız Allah'a (c.c) aittir. Allah'ın sözü geçer. Halbuki, Türkiye'de kanunları insanlar yapar, insanların sözü geçer. Hatta 1928 yılında İsmet İnönü ve yüzyirmi arkadaşının imzası ile meclise yapılan 'tadil teklifi' kabul edilmiş ve anayasanın bazı maddeleri değiştirilmiştir. Böylece 1924 anayasasının ikinci maddesinden "Devletin resmi dini İslâm'dır" kaydı silinmiş ve 24. maddesinden meclisin vazifeleri arasında sayılan "Ahkâm-ı şeriyyenin tenfizi" ibaresi kaldırılmıştır. Türkiye'nin, sadece şehir girişlerinde bol bol minareler var. Maalesef onların da içlerinde birkaç saf cemaat var. Bana şunu söyleyebilir

¹⁹⁶ Şenlikoğlu, Emine, "Mahkum Duygular", *Ribat Dergisi* 46 (Ekim 1986), 94.

misiniz, İslâm adına şu ana kadar yaptığınız ne var? Ya da şöyle diyelim, İslâm adına ne yaptınız?

...

—Kardeşim, Türkiye’de dini, İslâm’ı bilmeyen insanların anlattığı gibi zannediyorlar. Bir masal, bir cinayet anlatıp, İslâm budur deniliyor. Karşıdaki şahıs İslâm’ı bilmediğinden hemen inanıyor. Okulda öğretmenler, sadece namazda kılınacak dualardan birkaçını, belletirler bir de sadece 32 farzı madde madde öğretip teferruatına asla girmezler. Çünkü, 32 farzın biri de, kitaplara inanmaktır. Yüz suhûf dört tane kitap vardır. Bunlardan yüz tanesi küçük suhûflar (yani sayfalar) halinde, dört tanesi büyük kitaplar halindedir. Bunlardan biri de Kur’an-ı Kerim’dir. Öğretmen, Kur’an-ı Kerim’in içindekilerini anlatsa devlete, yani laikliğe karşı gelmiş olacaktır. Çünkü Kur’an’da din işleri ile devlet işleri birbirinden katıyyen ayrılmaz. Kim ayırırsa İslâm’dan çıkmış olduğunu bildirir. Kur’an-ı Kerim, bir hayat nizamıdır. Şimdi, öğretmenler bunları nasıl anlatacak? Katıyyen anlatamazlar, eğer anlatmaya kalkarlarsa öğretmenlikten atılmaları yetmiyormuş gibi mahkemeye çıkarılır, hapse atılırlar... Zaten öğretmenlerin çoğu bunu bilmez, bilenler de yasak olduğu için anlatmazlar. Öğretmeninizin size de anlatmadığı belli oluyor.¹⁹⁷

4.2.6. Bize Nasıl Kıydınız

Şenlikoğlu, eserlerinde günlük yaşam konusunda da çizgiler çizmiştir. İnsanlara İslam toplumu fikri yerleştirmekle beraber günlük hayatta kadın ve erkek her Müslüman’ın yapması veya yapmaması gerekenler hususunda rehberlik eder. Bu konuda kaleme aldığı “*Bize Nasıl Kıydınız*” kitabı önemli bir yere sahip olmuştur. Şenlikoğlu’nun bu kitabı mazlumluk söylemi aracılığıyla İslami filmlerin temalarının merkezinde yer almıştır.¹⁹⁸ Bu yönüyle büyük bir yankı uyandıran bu roman *Esra Filmcilik* tarafından sinema filmi yapılmıştır.¹⁹⁹ “*Bize Nasıl Kıydınız*”²⁰⁰ eserinin içeriğine bakıldığında günlük yaşam konuları şu ifadelerle bu hususa eğildiği görülmüştür:

İslama göre hem günah, hem de kızların zinaya alışmasının en büyük sebebi. Batılılarda önce öyle başlamış. Şimdi de beş altı erkekten az kişi ile gezmiş kıyı makbul saymıyorlar... Biz de onlar gibi yavaş yavaş dejenere olmuşuz. İşte kendin kendine örneksin en az dört erkekle gezdin... Hepsi de seni aldattı. Hepsi de senden yavaş yavaş bir şeyler götürdü. Dinini bir tarafa bırak, her zaman aldatılmanın bunahımlarını geçirdin. Binlerce kız psikiyatri kliniklerinde yatmış hala bana flörtü övüyorsun. Binlerce genç kız flört kurbanı değil mi? Ne dehşet verici olay. Düşün bizde benzedik onlara.²⁰¹

¹⁹⁷ Şenlikoğlu, Emine, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar*, 4-10.

¹⁹⁸ Özlem Savaş, “The Muslim ‘Crying Boy’ in Turkey: Aestheticization and Politicization of Suffering in Islamic Imagination”, *Visual Culture in the Modern Middle East: Rhetoric of the Image*, (2013), 103-126.

¹⁹⁹ Ulu, Yavuz Sinan, “Emine Şenlikoğlu”, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlikoglu-emine>

²⁰⁰ Şenlikoğlu, Emine, *Bize Nasıl Kıydınız* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1988).

²⁰¹ Şenlikoğlu, Emine, *Bize Nasıl Kıydınız*, 114.

Günlük yaşam konusunda yeni bir çizgi çizen ve rehberlik eden yazılarından biri olan “*Bize Nasıl Kıydınız*” kitabının hikayesini Şenlikoğlu şu şekilde anlatmıştır:

Çocuk yuvasındaki “Benim annem olur musun?” diyen o yavrunun etkisi. (O yavru büyüdü askere gitti ve yıllar sonra intihar etti) çocuk yurdunda o beni çok etkilemişti. O etkiyi de anlatabilmem mümkün değil. Aynı yıl, Rize’de bir teyzeyle orta camiye doğru yürüyorduk. Kadıncağz bir yere geldiğimizde çakıldı kaldı. Sonra gözyaşları sel oldu. Israrla ne olduğunu sordum. Hikâyesini anlattı. “Ben çocukken iki jandarma geldi, imam olan babamı götürdü. “Akşam gelir” dediler. Akşam oldu. Bekle bekle yok. Annem telaşlı... Ben o kadar aklım ermediğinden sakınım. Ertesi günü akşama doğru babamı aramak için Rize’nin içine doğru gidiyorduk. İşte tam buraya geldiğimde bir de baktım şu ağaçta insanlar asılı. Şok halinde bakarken birinde babamın pantolonunu gördüm, sonra da babam olduğunu ... İşte babamın asılı olduğu yer burasıydı” dedi. Çok iyi bir imammış asılan imam. Burada da gözlerimden yaşlar aktı. Acaba ben babamı öyle asılmış görsem ne yapardım. Herhalde imkanım olsa çocukluğumda bin kez canlı bomba olurdum. O gün düşündükçe bugün canlı bomba olan gençlerin psikolojisini öyle derinden anlıyorum ki hak vereyim veya vermeyeyim onları anlıyorum. Bir çocuk bir genç anne-babasını veya bir yakını öldürülmüş kanlar içinde gördüğü zaman onun akli başından gider. Ben bu duyguyu da daha sekiz yaşımdayken yaşamış ve eli silahlı insanların içinden babamı çekip almayı (ağlayarak yalvararak) elimden ne gelirse yaparak başarmıştım. Sonra *Bize Nasıl Kıydınız* romanının kahramanı Rabia’nın hayatı çıktı karşıma. Rabia’nın hayatına birazda kendi ruhumdan ve yaşadıklarımından -özellikle Hüseyin’le olan tartışmalarında- da serpiştirdim. Üç olayın acısını hissettiğim dönemde başladım *Bize Nasıl Kıydınız*’ı yazmaya. Kitabı iki cilt yapacaktım, yuvadaki o masum yavruları da yazacaktım fakat hapse gönderildim. Roman Rabia’nın hayatıyla son bulmak zorunda kaldı.²⁰²

Eserde Rabia’nın hikayesi üzerinden Müslümanca duruş ve tavrını aktarmaya çalışmış ve İslam’ın hakikati üzerine durmuştur. Bu konuda kitapta yer alan şu bölüm hem kitabın kahramanı olan Rabia’nın öyküsünü aktarmış hem de İslam ve Müslüman hakkında önemli bir tespitte bulunmuştur:

Hanımfendi burası Taksim.
- Biliyorum efendim.
Bildiğiniz halde Taksim’de Kur’an kitabının bulunmayacağını bilmeniz gerek.
- Niçin bulunmazmış? Bulundurduğunuz kitaplar Kur’an’dan daha mı üstün?
Yine şaşkın bakışlar başlar. Soruya cevap veremeyeceklerini anlayınca biri aynı tavırla devam eder:
İsterseniz İncil var vereyim efendim.
- Neden İncil oluyor da Kur’an olmuyor, anlıyamadım.
- İncil modern kitapta onun için hanımfendi.
Bu arada biraz ötede kitapların kapaklarını inceleyen genç biri Rabia’nın cevap veremeyeceğini anlayınca araya girmek mecburiyetinde kaldı:
-Af edersiniz, konuşmalarınıza istemeyerek kulak misafiri oldum. Cevabı ben vermek istiyorum. Müsade eder misiniz. Onların "buyrun" davetinden sonra devam eden adam:
- İncil’in modern olduğunu söylediniz. Modern den kastınız en son çıkan demekse Kur’anı Kerim, İncil’den beşyüz sene sonra gelmiştir. Modern den maksadınız yenilikse Kur’an daha yenidir. Dile kolay beşyüz yıl var arada. Yok maksadınız fen ve teknikten bahis ise İncil’de astronomiden, biyolojiden, zoolojiden, fenden, teknikten bahseden bir ayet bulamazsınız.
Size sorabilir miyim, İncil’in hangi yönü Kur’andan daha modern? Şunu da söyleyeyim, İncil Hz.İsa’dan yıllar sonra yazıldığından, insanların içine çok şey

²⁰² <https://web.archive.org/web/20160213082805/http://eminesenlikoglu.org/eserleri.php>

kattığından belki Kur'andan bir farkı, insanların kendi görüşünü kamufle etmeleridir. Öyle ya insan fıtrati eğlence ister, içki ister, onu da kendi kendilerine İncil'e "içilebilir" hükmünü koydular. Bugün batıda medeniyet içki ile başladığından belki bu açıdan İncil modern olabilir. Tezgahtarlarda, Rabia'da şaşırmışlardı. Tezgahtar ne diyeceğini bilemiyordu. Birisi sordu:

-Afedersiniz din adamı mısınız?

- O da ne demek. İslâm'da öyle din adamı yoktur, Müslüman vardır.

Ve de her müslüman dininin askeri ve sorumlusudur Hristiyanlıkla karıştırmayın İslâm'ı. İslâm her müslümanın bilmesi gereken bir din (ALLAH) kanunudur. Mesleğimi sorarsanız kapıcıyım.

- Demek sen kapıcısın.

-Kapıcıyım ya. Biraz önce bana "siz" diye hitap ettiniz. Kapıcı olduğu mu öğrenince "sen" demeye başladınız. Farkındasınız değil mi? İnsanlığa göre değer vermiyorsunuz, mesleğe göre değer veriyorsunuz. Bunun sebebi de İslâm'ı bilmemeniz. Yanlış anlamayın sizi değil, sizden gerçeği gizleyenleri kınıyorum.

Rabia konuşmalardan memnundu fakat işbaşı saati geçiyordu. Tezgahtar genç:

-Bakın biz Hristiyanız... dedi.

-Yaaa... olabilir. Demek onun için İncil satıyor, Kur'an satmıyorsunuz.

- Biz inancımıza aykırı ve İslâm dinine hizmet olan hiçbir şey satmayız efendim.

-Doğru, aslında öyle olmak lazım. Her fert inancı doğrultusunda iş yapmalı.

-Fakat sizde bu yoktur, para kazanmak için sizden bir kitapçıya veya gazete satıcısı veya bir kitap evi İslam dinine hakaret eden kitaplar gazeteler satar ve basar. Biz asla yapmayız bunu. Hiçbir Hristiyanın İslâm dinini öven gazete sattığını göremezsiniz. Fakat her müslümanın hristiyanlığı öven gazetelere hayran kaldığını görürsünüz.

Rabia ve adam başını eğerek "doğru" demek zorunda kalırlar. Tam kapıdan çıkarken genç sordu:

-Bize darılmadınız değil mi efendim?

Adam kalbinden vurulmuş gibi yorgun bir sesle:

-Hayır, size darılmadım. Sizi böyle konuşturanlara darıldım, onlara gücendim. Onlara kahrettim. Sen doğru söyledin. Sana birşey demeye hakkım yokki... Ah müslüman... Kendi eli ile kendi dinine balta vuran müslüman... Ahh... Ahhh...

Ve ikisi dükkândan boynu bükük çıktılar. Rabia doğruca işyerine geldi. Artık Rabia'da bir uyanma faslı başlamıştı. Gerçekleri görmeye başlayan Rabia'nın aklı fikri aynı yerde birleşiyordu.

Tam bu arada, "Neden bir hristiyan müslümanın hiç bir şeyini satmıyor sevmiyor da müslüman hristiyanın her şeyini satıyor ve seviyor?... Veya yahudinin diyordu. Hemen aklına geldi. "ya ben... Ya ben.. Tamamen hristiyana benzemiyor muyum? Hüseyin ağabeyin dediği gibi beni yolda gören bir müslümanda tanımayacak, müslüman olduğumu, bir hristiyanda... Bu düşünceler içinde işinin başına oturur. Sağdan soldan "niçin geç kaldın?" diyenlere "hiic diye cevap veriyordu. Rabia çok dertliydi. Kafasında inkılâplar ve devrimler vardı... Rabia Hüseyin'e utancından bakamıyordu. Cemil de de "Ne oldu Kur'an?" der gibi Rabia'ya bakıyordu. Anlamıştı Rabia... Yüksek sesle:

-Cemil ağabey Kur'an aradım, bulamadım. İncil ise istemediğim kadar vardı...

Cemil :

- Zahmet etme, ben senden delil istemiyorum. Bu gidişle başımıza hoca ke-sileceksin.

Hüseyin hocalardan bile öte gidecek. Şimdi hoca olmak zor değil ki. 32 farzı bile istersen de bilme. Güzel Kur'an oku. Güzel mevlut oku, oldun hoca. Rabia,hoca değil, dinini yaşatan ve yaşayan müslüman olacak. İnşallah sen de olursun Cemil kardeş... Nasıl olsa dinimize saygın var. Bir de içine girdin mi iş tamam.

Her fırsatta Hüseyin İslâmı anlatıyordu. O günde bitmişti. Ertesi gün Rabia başına bere örtmüş birazda uzun etek giymişti. Hüseyin'in gözünden kaçmamıştı, buna sevinmişti. Demekki ektiğini biçebileceğim, diyordu. Erkeklerden epeyce genci çevirmişti. Kızlardan ise sadece Rabia önem veriyordu, dini konulara... Hüseyin "Oooo Rabia tebrik ederim" diyecekti. Sonra kadın erkek bu kadar sık konuşmanın yersiz olduğunu düşündü. Aslında hiç konuşmak istemiyordu Rabia

ile fakat onu kurtarmak istiyordu. O yüzden de yüzüne bakmadan ona vaazlar veriyordu.²⁰³

4.2.7. Burası da Cezaevi

Eserlerinde yer alan diğer bir konu ise Şenlikoğlu'nun cezaevi anıları, cezaevinde yaşadığı sıkıntı ve problemler, ceza veren dönemin zihniyeti ve yaşanan mağduriyetleri Şenlikoğlu, sık sık dile getirmiştir.

Hapishaneye girmemem için aynı millet, aynı inanç ve azimle İslam yoluna devam etmesi gerekirdi. Fakat millette batıdan korkunç bir fırtına esti. Fırtına da ne demek, tayfun esti. Milletimin çoğunu kendine çekti. Nerede o tarih yazan millet?.. Onlar gittiler. Fakat aynı millet ruhu ile yeniden tarih yazacak şuurda, İslam sıfatına geçenler var Elhamdulillah. İşte ben Tarih yazan Millet'in evladı olduğumdan hapishanedeyim?... Suçum Dinime sansür çekmedim, Dinde reformu kabullenecek kadar bunak, zavallı ve de kafir olmadım Elhamdulillah. Karşıma Müslümanları cezalandıran kocaman zannettikleri 163. Maddeyi çıkardılar. Halbuki 163 Milyon kere geçilir. Kim bilir belki bir gün aynı madde ile yargılanır.

...Bir fert gerçekten öldükten sonra dirileceğine inanıyorsa, bütün çarpık sistem ve kanunlar onun gözündeki sinek kadar bile değildir. Kendi gücüne göre karşı koyar ve koymalıdır da. Ben şahsen belki amel yönünden eksikim fakat buna rağmen bir milyon başım olsa birini dahi Tagut'un karşısında eğimem.

Soru: Şimdi hapishanede iken ne düşünüyorsunuz?

Cevap: Çok daha güzel şeyler, yani çok çalışmak ve kendimle ilgilenmek, yani İslami bilgilerimi kuvvetlendirerek tavizsiz amel etmek. Ayrıca elimden geldiği kadar birşeyler yazmaya çalışacağım. Burada da yazmaya çalışıyorum. Allah nasip eder çıkarsam daha planlı şekilde çalışacağım.²⁰⁴

Şenlikoğlu'nun cezaevi yılları ve yaşadığı olaylar kendisi açısından çokça sıkıntı yaşadığı ve sarsıntılı dönemler olmuştur. Bu dönem cezaevi yıllarını anlattığı ve şahit olduğu olaylardan bahsettiği *Burası Cezaevi* isimli kitabını kaleme almıştır. Bu kitabının yasaklanması üzerine *Burası da Cezaevi* kitabını daha sonradan kaleme almıştır. *Burası Cezaevi* kitabında *Sağmalcılar* ve *Çanakkale* cezaevlerinde kalırken tutmuş olduğu günlüklerden anı-romanını oluşturmuştur. Cezaevinde kalırken özgürce yazamadığını belirtmiştir. Ayrıca yasaklanan bu kitabında ve *Burası da Cezaevinde* kitabında cezaevinde yaşadığı sıkıntılar ve gördüğü hakaretleri anlatırken insanların dinden bihaber olduklarını ve dönemin zihin yapısını da ortaya koymuştur.

Çünkü bazen cezaevinde öyle durumlar oluyordu ki, tavşan korkusu idi belki ama, korkudan her şey yazamıyordum. Ya arama olursa! Yazdıklarımı binbaşı veya savcı duyarsa!²⁰⁵

Bu arada gardiyan Zeynep'e soruyorum

²⁰³ Şenlikoğlu, Emine, *Bize Nasıl Kıydınız*, 254.

²⁰⁴ "Hikmetiyanın Şenlikoğluyla Yapmış Olduğu Mektubla Röportajı", *Mektup* 14 (Mart 1986), 16-17.

²⁰⁵ Şenlikoğlu, Emine, *Burası Cezaevi*, 11.

-Savcı Müslüman biri mi acaba?
-Aa gavur savcı da mı varmış? Bunlar Türk. Gavur olurlar mı?
-Türklerden gavur yok mu? Dün din tanı mıyorum diyen kızı görmedin mi?
-O gavur değil ki... Türk...Türk... Sen de Türk'le gavuru ayırt edemiyorsun... Seni nasıl yazar yapmışlar bilmiyorum?²⁰⁶

Burası da Cezaevi adlı kitabının önsözünde Şenlikoğlu şu ifadelerle kitabı hakkında açıklamada bulunmuştur:

Değerli okuyucularım,

Elinizdeki *Burası da Cezaevi* isimli kitabımın, bazı bölümleri *Burası Cezaevi* isimli kitabımla konu olarak aynıdır, okuyunca şaşırma yın. Fakat diğer konuların tahminen %90'ı daha önce yazmadıklarımdır.

Neden ayrı?

Çünkü elinizdeki kitabın 15.04.2005 tarihinde bitirdim. Bu tarihe kadar hayatımda cezaevine bir kez girmiştim. Bu yüzden mecburen cezaevine giriş ilişkin bilgiler aynı olacak. Gerçi, istenirse, aynı giriş psikolojik boyuttan bakılarak yazılabilirdi ama, o zaman da ağlayan bir mahkûm sanılabilirdim. Bir de *Burası Cezaevi* kitabımda yazdığım beş altı olayı bu kitaba aldım, bunun sebebi de eşimin ısrarlıdır. “O olaylar çok önemli *Burası Cezaevi* kitabım yasaklandığına göre, o önemli hususlar artık yeni neslin eline geçmeyecek. Hiç olmazsa o konular bu kitapta yer alsın” dedi. Hak verdim. Bir tek başörtümü açmaya çalışmaları konusunu yeniden yazdım. Hoşgörünüze güveniyorum. Selam ile...²⁰⁷

4.2.8. Kelepçeli Kalemimden

Şenlikoğlu'nun cezaevi yıllarıyla alakalı ele aldığı kitaplarından biri de *Kelepçeli Kalemimden* isimli eseridir. Kitabın çıkış hikayesini Şenlikoğlu şu şekilde özetlemiştir:

Bu kitabın hikâyesi oldukça derin ve de hüznölüdür.

Cezaevindeydim. Öyle bir cezaevi idi ki, Allah'tan dinden konuşmak mümkün değildi, çünkü kocaman cezaevinde sadece ben Müslümandım. Diğer mahkûmlar (pardon bir kişi hariç) dinsiz (ateist) idiler.

Bir mahkûm vardı, onunla aynı koğuştaydık. Bir sol örgüt militanıydı. Çokta zeki bir kızdı. Ona direk dinden bahsetsem olamazdı çünkü asla dinlemezdi. Kendi kendime çareler aramaya başladım. Allah vardı vardı vardı işte. Ona inanmak o kadar kolaydı ki, azıcık inanmak için beyni düşünmeye yönlendirmek, tabiattaki matamatiksel dengenin varlığının tesadüfen olamayacağını düşünmek yeterli olacaktı.

Ya da...

Ya da, aynaya baktığında şunları düşünmesi...

Dişlerimiz neden kulağımızda değil? Gözlerimiz niçin ayak altında oluşmamış? Neden elimiz kolumuz var da, tavuklar gibi kanadımız yok. Bizim kollarımız ellerimiz onlara onlarınki bize neden isabet etmemiş. Tesadüfe, tesadüf edilemeyen âlemde her şey Yaratıcı gösterirken, böyle bir zeki kız nasıl olurdu da

²⁰⁶ Şenlikoğlu, Emine, *Burası da Cezaevi*, ts., 68.

²⁰⁷ Şenlikoğlu, Emine, *Burası da Cezaevi*, 7.

inanmazdı?! Ona İslâm'ı anlatmanın yolunu bulmuştum. Okuyanların bazılarınca ilginç yöntem olarak kabul edilen yöntemim şuydu: Ona söylemek istediğim her şeyi yazdım. Kendisinden yazımı temize çekmesin rica ettim. Cezaevinin zor şartlarında, imkanların çok sınırlı olduğu yerde bulduğum çözümdür kelepçeli kalemim.²⁰⁸

Şenlikoğlu, Kelepçeli Kalemimden adlı kitabının girişinde yazdığı “*Kelepçeli Kalemimle yazarken, kalemimin ucunda ruhum da vardı.*”²⁰⁹ sözü ile haleti ruhiyesini yansıtırken yine giriş sayfasında yazdığı şiirle hem kendi de haleti ruhiyesini ortaya koymuş hem kitabın bilinç yapısını yansıtmıştır:

Olur
Bazen bir umut dünyası kurarsın
Birden yıldırım düşer, onu yıkarsın.
Olsun der, yeniden kalkarsın.
Bazen zarar, bazen kar olur.
Bilir misin bu girdabın ismi nedir?
İki ayak birbirinin üstündedir.
Ağlayıp güldüğün olur ikide bir.
Bazen sonbahar, bazen yaz olur.
Boşver başarının yarısı hayalle gelir.
Ademoğlu yavaş yavaş yükselir.
İnsana hayatın kendisi yük gelir.
Bazen derya, bazen dağ olur.
Yılmak fiilini çıkarıp at.
Dağ delmeyi kolaylaştırdı Ferhat.
Çıkarsın göklere kaaat kat.
Bazen hayal, bazen inkılap olur!²¹⁰

Şenlikoğlu'nun takındığı tavır ve kullandığı sözler daha önce başka yazar, imam, siyasetçi vb. tarafından çokça dile getirilmesine rağmen Şenlikoğlu'nu önemli kılan nokta, zor bir dönem içerisinde ve bir kadın yazar olarak bunların ilk kez dile getirilmiş olmasıdır.²¹¹ Aynı zamanda yazarın tesettürlü bir kadın olarak çıkarmış olduğu Mektup Dergisi'nde genel yayın yönetmeni oluşu, yazdığı farklı tür eserleri; katıldığı konferanslar ve televizyon programları, tartışmaları onun insanlar nezdinde popülaritesini artırmıştır.

4.3. Emine Şenlikoğlu'nun Zihniyet Dünyasında Öne Çıkan Temalar

4.3.1. Evliliğe Bakışı

Sürekli halk İslam'ına vurgu yapan ve bundan etkilendiği görülen Şenlikoğlu, İslam'ın evlilik ve flört ilişkilerine sıcak bakmadığını açıklamış, kendi döneminde de bir kızın bir erkekle görüşmesini kötü yola düşme ile eşdeğer görüldüğünü belirtmiştir.

²⁰⁸ https://web.archive.org/web/20160424082934/http://www.eminesenlikoglu.org/13765_KELEPCE_LI-KALEMIMDEN.html

²⁰⁹ Şenlikoğlu, Emine, *Kelepçeli Kalemim*, ts, 9.

²¹⁰ Şenlikoğlu, Emine, *Kelepçeli Kalemim*, 8.

²¹¹ Yeşil, Kamil, “EmineŞenlikoğlu (1953-)”, 4/84.

Ayrıca kişilerin nişanlı dahi olsalar gezip tozmalarının evliliğin heyecanını bitirip evliliklerinde sonra birbirlerinden erken soğumasına neden olduğunu belirtmiştir.²¹² Evlilik manifestosunun bir süreç olduğunu, bu konuda ailelerin bulduğu biri ile görüşmeden yapılan evliliğin doğru olmadığını belirtmiştir. Ancak kültürel öğeleri yadsımayan Şenlikoğlu, aileleri diskalifiye etmeyen bir yaklaşım ile duruma bakmış; evliliğin aileler tarafından yapılan araştırmalardan sonra gençlerin birbirini görmesinin doğru olduğunu belirterek, evlenecek kişilerin konuşup uyum dengelerine bakmasının ardından karar verilmesini doğru bulduğunu söylemiştir. Bu durum için birbirlerine dokunmaları gerekmediğini, meşru şekilde kişilerin görüşmesi gerektiğini belirtmiştir.²¹³ Bu yaklaşımıyla modernitenin ortaya koymuş olduğu hayat stiline uzak olmuş olsa da İslami bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Bu tür konularda radikal bir tavır sergileyen ve yönlendirmeci bir üslup takınan Şenlikoğlu, dört evlilik için kadın, evlenirken “*Sen benim üstüme evlenemezsin*” diye şart koşarsa kocanın evlenemeyeceğini söylemiş ve her kadının bunu yapmasını da tavsiye etmiştir. Şenlikoğlu’nun bu yaklaşımı, İslamcı kimliğe sahip olarak batı modernitesine benzeyen bir görüş benimsediğini ortaya koymaktadır. Bu radikalliğinin yanı sıra kendisinin otuz yıllık evliliğinin ilk dört yılında düşünce yapısından kaynaklı olarak sadece dini nikah kıydığını belirten Şenlikoğlu, o dönemde birçok kişinin bu görüşte olduğunu altını çizerek kendisinin ve içinde bulunduğu sosyal ortamın aynı radikal yaklaşımda olduğunu ortaya koymuştur. Evliliğindeki ilk dört yılı için resmi nikaha karşı çıkarak sadece imam nikahı kıydırmasıyla İslamcılık fikrine aslında tabanda zıt düştüğü görülür.

Modern toplum hayatı içerisinde pratiğe döktüğü radikal İslamcı tavır ile Şenlikoğlu, modelistlik yaptığı dönemde aynı iş yerine muhasebeci olarak giren eşi Recep Özkan ile tanışmış, görüşmeye başladıktan sonra flört durumlarının olmadığını ve gezdiklerinde de sadece camileri gezdiklerini; yanlarında ise üçüncü kişinin olduğunu belirtmiştir. Hatta eşinin göz rengini dahi nikahta öğrendiğini söylemiştir.²¹⁴ Bu tavrı ile İslamcı kimliğinin ve flört ilişkilerine bakışının yansımaları ortaya koymuştur. Toplum içindeki flört etme ve evlenme davranışlarıyla alakalı Şenlikoğlu net bir tutuma sahip olmuş, yasaların değişmesi taraftarı olarak bu konuda kadın

²¹² <https://www.hurriyet.com.tr/amp/kelebek/kadin-istekliyse-teklif-edebilir-8523775>

²¹³ <https://www.hurriyet.com.tr/amp/kelebek/kadin-istekliyse-teklif-edebilir-8523775>

²¹⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/amp/kelebek/kadin-istekliyse-teklif-edebilir-8523775>

savunucusu olan kuruluşlara da hep tepkili olmuştur. Bu konudaki tavrı ile toplumda sosyokültürel bir değişim taraftarı olduğunu şu ifadeleriyle göstermiştir:

Genç evliler evlenmesin, ama flört etsin diyenlerin, aileleri paramparça etmek için uğraşanların gayesi farklı. Böyle bir şey olabilir mi? 18 yaşına girmeden evlilik yasak, ama flört etmek serbest. Öyle mi? Böyle bir yasa olamaz. Bu yasanın acilen değişmesi lazım... Kadın dernekleri şu anda İslam'a inat ederek eylemlerde bulunuyor. 18 yaşın altında, ailelerinin rızalarıyla evlenen kadınların eşlerine ceza verilmesini istiyorlar. Ama 18 yaşın altında, evlenmeden flört etme hatta hamile kalma olaylarına bile sessiz kalıyorlar.²¹⁵

Kadın haklarını savunduklarını söyleyen *Mor Çatı* gibi dernek ve kuruluşlara da ağır eleştiriler getirmiş ve bu kuruluşların doğru şekilde ilerlemediğini vurgulamıştır. Bu konuda Şenlikoğlu şu ifadelerle onların yanlışlıklarını, kadına değer vermediklerini belirtmiştir:

İslam neye evet demişse onlar sürekli hayır demiştir. Bu devamlı böyledir. Kadın dernekleri şu anda İslam'a inat ederek eylemlerde bulunuyor. 18 yaşın altında, ailelerinin rızalarıyla evlenen kadınların eşlerine ceza verilmesini istiyorlar. Ama 18 yaşın altında, evlenmeden flört etme hatta hamile kalma olaylarına bile sessiz kalıyorlar. Ben bu kadar cevapla yetinmek istiyorum. Her şey, İslam dininin aleyhine. Hak da batıl da ortada.²¹⁶

Şenlikoğlu, kapitalist ortamda çıkardığı Mektup Dergisi'nde "*Kadınların Kaleminden*" vurgusu ile kadınlığın durumu, İslam'ın kadına bakışı, örtünme ve kamusal alanda kadının yeri gibi konular ile meşgul olarak onun değişen dünya sistemi içerisinde kadın kimliğine statü olarak bir teşhis ve tedavi ortaya koymaya çalışmıştır. Bu konularda radikal bir tutum sergileyen Şenlikoğlu, İslam kadınının öncelikle iyi bir evlat, iyi bir anne, iyi bir eş daha sonra ise mücahide kadın rolünde olması fikrini savunmuştur ki bu durum İslamcı söylemin belirttiği Selef itikadı ve metodolojisinin Şenlikoğlu özelindeki yansımasını göstermektedir. Bu söylemleri ile beraber derginin ilk sayısındaki "*İslami mesuliyet taşıyan hanım kardeşlerimiz dini eğitim sahası bulamadıklarından ev köşelerinde çiçek işi, pasta işi ve nakış işleri ile zaman öldürmektedirler. İşte biz bu neşriyatla o kardeşlerimizi bu lüzumsuz işlerden kurtarıp Allah'ın nasıl bir "kul" istediğini öğrenmeye ve öğretmeye çalışacağız.*"²¹⁷ söylemleri arasında kadın imgesi ve kadının toplumsal statüsü hakkındaki çelişik fikir dünyasının yanılsamasını göstermekle beraber modernitenin getirmiş olduğu bilinçten

²¹⁵ <https://www.yeniakit.com.tr/haber/senlikoglundan-sozde-kadin-savunucularina-tepki-islam-neye-evet-diyorsa-onlar-hayir-diyor-1008043.html>

²¹⁶ <https://www.yeniakit.com.tr/haber/senlikoglundan-sozde-kadin-savunucularina-tepki-islam-neye-evet-diyorsa-onlar-hayir-diyor-1008043.html>

²¹⁷ Mektup Dergisi, "Besmele, Hamdele ve Salveleden Sonra İlk Söz" 1 (Şubat 1985), 2.

de etkilendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca evlilik, kadın hakları, İslam’a entegre edilmiş hurafe inanışlar, kadın erkek ilişkileri, boşanma gibi konulara eğilmiş ve bu konuları birçok kez konferanslarında dinleyicilerine aktarmıştır. Şenlikoğlu’nun eğildiği bu konular İslamcı kesimin üzerinde sürekli tartışageldiği elzem konular olmuştur. *Ribat Dergisi*²¹⁸’nde yayınlamış olduğu *4 Kadın Meselesi* adlı şiiri ile de çok evliliğe karşı olan bakış açısını ortaya koymuştur:

İslam’ı beğenmezmiş, beyfendi soruyor,
(Bir erkeğe dört kadın, bunu aklım almıyor.)

Nüfus sayımına göre, bugünkü Almanya,
Kadınları daha fazla, anlıyorsun ya,

Bir ülkede kadınla erkek eşitse sayı,
Hangi erkeğe düşer, iki eş alma payı.

Dört kadına bu kadar, kafayı takan, sen,
Sen değil misin, nikahsız onunu birden mahveden,

İslam’ın müsadese, illa alınız değil,
Mecburiyet olursa haa, bunu iyice bil.

(Kadında dört evlensin eşit olsun) diyorsun,
Sen söylersin kafandan çıkanı, bilmiyorsun.

Bu soruyu bir gün sordular azam imama,
O da dedi ki (Yarın süt getirin bana.

Ertesi gün de geldi, hepsinden taze süt,
Koydu İmamı Azam sütle doldu koca küp.

Sonra dedi, (Vazgeçtim herkes alsın sütünü,
Ayırsın birbirinden, koyun, inek bütününü)

(Olur mu? Ayrılır mı?) birbirinden dediler.
Sonunda Azamın sözlerine geldiler.

(İşte böyledir) dedi. (Kadın çok evlenemez,
Bir çocuk yapmış olsa, babası bilinemez.)

Hemen çıkıp ortaya, demet tıp neyi bilmez.
Beş milyar tıbbı gitse, kimseye sıra gelmez.²¹⁹

İslamcı kesim tarafından ilk günden beridir tanı konulmuş ve tedavi için uğraşılan İslam içindeki batıllar ve hurafeler konusuna Şenlikoğlu da aynı fikri benimseyerek birçok konferansta bu konuya eğilmiştir. Katıldığı bir konferansta İslam’a entegre edilen ve İslam’ın özünü bozan hurafelerin olduğunu ataerkil bir İslam

²¹⁸ <https://www.ribatdergisi.com.tr/kurumsal>

²¹⁹ Şenlikoğlu, Emine, “4 Kadın Meselesi”, *Ribat Dergisi* 38 (Şubat 1986), 26.

kültürünün bulunduğunu; kadınına ve kadın imgesine gayri İslami bir bakış olduğunu konuşmasında şöyle aktarmıştır:

Fark ettim ki iki türlü İslam var biri bizim dünyamızda biri Allah'ın gönderdiği İslam, hurafelerin sarmış olduğu İslam. Bakın ne diyor “kadının saçını uzun aklı kısadır” diyor. “Kadın kocasının vücudu yara bere içinde olsa kadın dili ile o yarayı yalasa yine de kocasının hakkını ödeyemez” böyle bir şey var mı dinimizde? Duydunuz mu “kadın kocasından habersiz bir yere gidemez.” Tamam ben de buna böyle inanıyorum. Ben kocamdan izinsiz komşuma gitmem. Ama şu da olabilir mi arkadaşlar “kadın kocasından izinsiz sağ tarafından soluna dönemez, “kadın kocasını arkasını döner yatarsa sabaha kadar melekler lanet edermiş.” Peki kadın kocasına arkasını dönerse melekler lanet eder diye bir şey duyduk mu? Duymadık... Yani ne anlatıyordum size kadını devamlı ezen erkeğin lehine bir din gösterdiler.²²⁰

İslam'ın özünün değiştirildiği, hurafelerin her yandan İslam'a dahil edildiği düşüncesinde radikal bir tavır sergileyerek İslamcı düşünceyle aynı kanıları taşıyan Şenlikoğlu, toplumun en küçük yapı birimini teşkil eden aile kurumunda da hurafelerin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca toplumun bir gerçeği olan evlilik kadar boşanma konusunda da yanlış düşünce ve inanın olduğunu belirterek boşanmanın şartlarını söylemiş ve teorik olarak çok kolay olmadığını anlatmıştır. Eleştirel bir şekilde olaya bakan Şenlikoğlu, şu ifadeler ile görüşünü belirtmiştir:

“Üçten beşe şart olsun dediğinde kadın boşanır.” Böyle bir boşanma tarzı yok ben bunun temelini bulamadım çünkü yok böyle bir şey. Boşanmayı düşünüyorsan neden boşadığını açıklayacak, şikayetlerini bir bilirkişi kadın tarafından, bir bilirkişi erkek tarafından getirilecek, kadınsa ayrılmak isteyen kadın anlatacak derdini, erkekse ayrılmak isteyen erkek anlatacak derdini. Sonra üç ay müddetince ayrı ayrı odalarda aynı çatı altında olacaklar. Hatta erkeğin başka eşi de olsa gidemez. Yani üç ay boyu beraber olacaklar, üç ay boyu beraber olduğu halde ayrılmak isteyen o kişinin odasına gitmezse ondan sonra ayrılık gündeme gelebilir. Bakın ne kadar zor sonra evlenirken ve o kadar dikkat edilmeyen huzursuz ayrılırken mutlaka boşandığına dair şahitler olması istenmektedir.²²¹

Bu durumla beraber evlilik, boşanma ve aile kurumuna karşı vazifeler sorunsalına teşhiste bulunup çarelerini de İslamcı fikir ile aynı doğrultuda vermiştir. Bu konuda;

O zaman biz ne yapacağız bir sıfır noktasından başlayıp dinimizin medeniyetini ortaya koyacağız. Bunu söylerken erkeği dinlemeyin anlamında değil, medeni kadınlar kocalarını dinlerler ama nerede dinlemeyeceklerini bilirler. Kardeşler, geçmişte devamlı surette kadınlar aşağılanmıştı. Şimdi erkekler aşağılanıyor, yuvalar yıkılsın diye yapıyor, Müslümanda yuva kalmasın diye devamlı surette kadınlara erkekler aşağılatılıyor. Devamlı surette erkekten kadın soğusun diye ellerinden gelen her şeyi yapılmaktadır Buna da çok dikkat

²²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=5kwYKqNm7zI>

²²¹ <https://www.youtube.com/watch?v=5kwYKqNm7zI>

etmeliyiz. Biz, hakkını bilen, hak edene hakkını veren olmalıyız. Hem kocamızın hakkını vermeliyiz hem de kendi hakkımızı verdirmeliyiz.²²²

İfadeleri Şenlikoğlu'nun yaşanan yüzyıldaki İslamcı fikri aynı şekilde taşıdığını gösterir.

Şenlikoğlu boşanmanın kolay olmayacağı ve boşanmanın şartlarını ortaya koyması söylemleri üzerine başka bir konuşmasında yer alan, ayette kadının dövülmesi şeklinde geçen meallerde yanlış aktarıldığını, ayetteki ifadenin “*dövmek*” değil “*salıverilmesi*” olarak kullanıldığı düşüncesi analitik olarak bakıldığında boşanmanın kolay olmadığını ısrarla savunan Şenlikoğlu'nun “*kadının salıverilmesi*” ifadesi ile boşanmaya çok kolay şekilde yaklaştığını göstermiştir. Bu durum itibariyle konuşmalarında düşünsel olarak çelişki yaşadığını da göstermiştir. Şenlikoğlu'ndaki bu çelişik söylem, yaşanan yüzyılda modernitenin etkisinin düşünsel olarak Şenlikoğlu'nda yansımaları ortaya koyması açısından şaşırtıcı değildir.

Evlilik için Şenlikoğlu; kadın ve erkeğin aynı olmadığını bununla birlikte kadının da varlığını ve kıymetini sürekli vurgulamıştır. Erken yaşta evliliği yanlış bularak cahiliye Araplarının adeti olarak görmüştür. Şenlikoğlu'nda var olan bu tavrın onun İslamcı tüm kesimle aynı fikri paylaştığını ortaya koymuştur. Verdiği röportajda şu ifadeleri kullandığı görülmüştür:

“Bir kız çocuğu, akıl baliğ olunca evlendirilir.” şeklindeki inanç rüşte ermekle hiç ilgisi olmayan bir inançtır. Akıl baliğ -regli olmak- ile rüşte ermek karıştırılarak üç mezhebe de “Çocuklarla nikâh olur.” inancını, mezhep imamlarından sonra sokuşturmuşlardır. Meallerin çoğu hatalıdır. Rüşte ermek, bilgi ve kişisel olgunlukla ilgilidir. Kimi on yedisinde rüşte erer kimi yirmi beşinde eremez. Rüşte ermek; aileyi çekip çevirmek, parayı kullanmasını bilme vb. olgunluğunda olma halidir. Bu konular ve yüzlercesi Araplar'ın cahiliye örfünden kalma olduğu çok açıktır.²²³

Görüldüğü üzere evlilik ve flört ilişkilerinde İslami bir nazar ile olaya yaklaşırken yer yer kültürel öğelerin kalıntılarının da bulunması söz konusu olmakla beraber kadının toplumsal statüsü hakkında çelişik fikirlerin varlığı da mevcuttur. Her ne kadar bu görüşlerine katılan ve aynı fikirde olan dönemdaşları mevcut olsa da İslamcı bir kimliğe sahip olan ve zaman zaman ifadelerinde feminizm öğeleri bulunduran, kimi zaman feminizme karşı çıkarak İslamcılıkta olan, Asrı Saadet fikrini savunan Şenlikoğlu'nun çelişik ifadelerde bulunduğu da açıktır.

²²² <https://www.youtube.com/watch?v=5kwYKqNm7zI>

²²³ <https://www.dirilispostasi.com/makale/6181954/emine-senlikoglu/kuran-meallerine-cahiliye-araplarinin-orfu-sizmis>

4.3.2. Kadının Konumuna Bakışı

Modern dünyada İslami hayatın imkânı sorununu ele alan Şenlikoğlu, bu durumu kadınlar üzerinden ele almıştır. Kadının Cumhuriyet ve yapılan devrimler neticesinde hür oldukları fikrine şiddetle karşı çıkmış, bu duruma “*Maria*” isimli eserinde geniş bir şekilde değinmiştir. Eserinde Maria ve Fikriye Hanım’ın diyalogları üzerinden inkılapların kadını hürleştirmedeği düşüncesi vermiştir. “*Ankara’da, Çankaya Köşkü’nde oturuyorum,*” diyen Fikriye Hanım’a Maria, “*Atatürk’ün karısı mısınız?*” diye soru yönelttiğinde “*Hayır ama olacağım, benimle evlenecek.*” diye yanıtlar. Maria, “*Ya sizi almazsa?*” diye tekrar sorar. Fikriye Hanım, Maria’ya “*Onunla yatağımı paylaşıyorum. Kadın haklarını koruyan adam beni aldatır mı? Buna imkân yok. Düşünsenize kadını korumak için, karısının üzerine bir kadın daha almak isteyenlere bunu yasakladı. Neden? Kadın ağlamasın, üzülmesin diye. Ben de bir kadını. Beni hiç ağlatmaz.*”²²⁴ Şenlikoğlu’nun modern dünyada teorik hayat ile pratik hayatta İslamcı kadınların çelişkilerini ortaya koyduğunu gösterir. Aynı zamanda Batı’nın getirdiği modern düşünce tarzına karşın İslamcıların Kuran ve sünnet eksenli yeni bir hayat tarzı söylemleri ile aynı paralelliği yakaladığını ortaya koymuştur.

Kadın ve erkek arasındaki münasebetler için sınırlamalar uygulayan ve haremlik-selamlık düşüncesinde bulunan Şenlikoğlu, eğitim kurumlarında da varyasyon fikrini dile getirerek kız ve erkeklerin farklı ortamlarda okutulması gerektiğini savunmuştur. Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar eserinde “*Niçin kadınlara ve erkeklere özel okullar açmıyoruz? Para mı yok? Hayır...*”²²⁵ ifadeleri ile bu durumun ekonomik kaygıyla olmadığını, batılı anlayışın toplumun her kesiminde olduğu gibi bu alanda da yetkinleştiğini ortaya koymuştur. Haremlik selamlık fikrini savunan Şenlikoğlu’nun erkeklerin de bulunduğu birçok haber kanalına ve televizyon programına çıkması kadına verdiği mücahide konumundan kaynaklı olduğu açıktır. Müslümanlığın sadece ibadetleri yerine getirmek, haramlardan beri durmak olmadığını, aynı zamanda tebliğde de bulunması gerektiğini kadına verdiği mücahide rolü ile ilişkilendirmiştir. Mücahide rolü ile kadına yüklediği anlam, kadının asli vazifesi olarak öne sürülürken kadının sosyal hayatta işe girmesine ve çalışmasına katı tavrı sergileyip sınırlandırma koymuştur. Kadının çalışmasını elzem bir durum söz

²²⁴ Şenlikoğlu, Emine, *Maria*, 112-113.

²²⁵ Şenlikoğlu, Emine, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1993.), 387.

konusu olmadıkça gerekli görmemiş, kadının ilk önce annelik vazifesinin olduğunu savunmuştur. Bu konuyu bir röportajında şu ifadeler ile açıklamıştır:

Peygamberin eşlerinden ve sahabenin de hanımlarından, kızlarından edindiğim bilgiye göre yorum yapacağım. Bir kadın lazımsa toplumun her yerinde olabilir. Kaymakamlıkta, millet meclisinde, hastanede, hapishanede, tımarhanede, hastalara bakan her yerde olabilir ihtiyaç varsa. Şimdi erkekler içeri hanımlar siz gelin iş başı yapın olmaz. Önce erkekler iş yapacak kadın daha çok çocuğuyla baş başa kalacak. Çocuğu dört beş yaşına gelene kadar anne tamamen çocuğudur, ayrılamaz. Ondan sonra kadına ihtiyaç varsa gidilmeli. Yoksa toplumun bu düzeni bozulur. Şu andaki gidişatın bazı noktalarını eleştiriyorum. Çok fazla yerde kadın görmek isteyip de erkeği perde arkasına atmak ya da evine göndermek söz konusu. O olmaz bunun düzeltilmesi lazım.²²⁶

Şenlikoğlu'nun kadının çalışması konusunda takındığı bu sınırlandırmacı tavrının altında toplumda kadına ve erkeğe düşen rollerin kökten sarsılacağı ve düzenin bozulacağı düşüncesi yatmaktadır. Bize Nasıl Kıydınız adlı eserinde işi bırakmak isteyen bir kadının patronuna verdiği cevapta: *“İşsiz milyonlarca evli erkeğin kadrosunu kadınlar dolduruyormuş. Sonra da o ailelerde yıkım başlıyor. Ben de bir vatandaşa bir kadro boşaltıyorum.”*²²⁷ ifadeleri ile kadının çalışmasının düzen bozacağı fikrini desteklediği görülmüştür.

Şenlikoğlu kadın ve erkeğin fitrat olarak eşit olmadığını ve insanların fitratına uygun olarak hareket etmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca kadın ve erkeğin birbirine bir üstünlüğü olmadığını *“İslamda ne kadın erkekten üstündür ve ne de erkek kadından üstündür.”* şeklinde takva vurgusuyla belirtmiştir. Eşitlikten ziyade kadın erkek arasındaki konum ve ilişkide adalet vurgusunu ön planda tutmuştur. Bu konuda *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* romanında *“Bir defa erkek, erkek olarak, kadın da kadın olarak yaratılmıştır. Her yaratılmışı yaradılış özelliği ile baş başa bırakmak gerekir. Şimdi kalkıp da kavak ağacına gülün vazifesini yaptıramazsın. Balığı sudan çıkarıp karada yaşatamazsın. Bülbülün konduğu dala fili konduramazsın”*²²⁸ ifadeleri ile desteklediği görülmüştür.

Şenlikoğlu, İslamcı camiada birçokları tarafından feminist olarak nitelendirilmiştir. Bu noktada gerek yayınlanan dergilerde gerek ise kendi roman ve yaptığı röportajlarda Şenlikoğlu'nun feministlere karşı hoşlanarak bakmadığı ve onları Batı menşe'li bir kültür olarak görmüştür. Bu nedenle Şenlikoğlu kadınları Batı'nın inşa ettiği feminizm dalgası ile değil İslam'ın ihya edeceğini vurgulayarak İslamcı

²²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=4jLNKPRKnNs>

²²⁷ Şenlikoğlu, Emine, *Bize Nasıl Kıydınız*, 176.

²²⁸ Şenlikoğlu, Emine, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1993.), 354.

kesim ile aynı çizgide olduğunu ortaya koymuştur. Feminizm ile alakalı Şenlikoğlu *Kadınlar da Kadınları Eziyor*²²⁹ romanında “Her şeyden önce feminizmin kökü dışarıda, ne gaye ile ülkemize girdi hiç belli değil”²³⁰ sözleri ile onun Batıya ait bir öge olduğunu vurgulayarak İslamcı camiada var olan görüşlerle aynı fikri paylaştığını göstermiştir.

İslamcılık kavram ve düşünce dünyasında yer alan Selef metodolojisi ve itikadı yolunda reformist bir yaşam tarzı fikrinin varlığı gerek o dönemin İslamcı kesimi tarafından gerekse Şenlikoğlu tarafından aynı şekilde benimsendiği görülmüştür. Kadının konumu noktasında mücahide kimliği ve tebliğ vazifesi vermesinden sonra kadının çalışması, sosyal hayata karışması, annelik vazifesi hususunda “Çocuğu dört beş yaşına gelene kadar anne tamamen çocuğudur, ayırlamaz. Ondan sonra kadına ihtiyaç varsa gidilmeli.”²³¹ ifadelerinin temeldeki muhalefeti şaşırtıcı bir durumdur. Oysaki bu konuda gayet radikal olan Şenlikoğlu çıkardıkları Mektup dergisinin ilk sayısında “... ev köşelerinde çiçek işi, pasta işi ve nakış işleri ile zaman öldürmektedirler”²³² ifadeleri ile kadına sınırlandırmacı yaklaşmadığı ve kadının aktif bir rol almasında gayet modern yaklaşımı olduğu da açıktır.

Şenlikoğlu’nun kadına atfettiği konum açısından söylemlerinde bir çatışma söz konusudur. Şenlikoğlu’nun söylemlerinde kadını ev hayatının köleleştirdiği, kadının pasifize olduğu, kadının sosyal hayata dahil olması gerektiği vurgusunu yaptığı ortadadır. Bunun yanı sıra kadına iyi bir evlat, iyi bir eş, iyi bir anne vb. gibi vasıfları da verdiği açıktır. Bu nedenle kadını mücahide figürü bağlamında değerlendiren zihniyetin aynı zamanda kadını ev işlerine veya aile yapısına yönlendirmesi kendi içinde tutarsız olduğunu ortaya koyar.

4.3.3. Tesettüre Bakışı

Örtünme konusunda İslamcıların sürekli dile getirdiği fikirlerden farklı bir niteliğe bürünmediği görülmüştür. Örtünmenin Allah’ın emri olduğunu, değişen dünya sisteminde nefsi arzulara göre hareket edilmemesi gereken bir konu olduğunu savunmuştur. Şenlikoğlu için tesettür konusu kırmızı çizgi niteliğindedir. Bu konuya çok önem verdiğini sürekli yineleyen Şenlikoğlu, birçok konuşmasında önemli olanın

²²⁹ Şenlikoğlu, Emine, *Kadınlar da Kadınları Eziyor* (Mektup Yayınları, 1997).

²³⁰ Şenlikoğlu, Emine, *Kadınlar da Kadınları Eziyor*, 187.

²³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=4jLNKPRKnNs>

²³² Mektup Dergisi, “Besmele, Hamdele ve Salveleden Sonra İlk Söz”, 2.

niyet olduğunu da vurgulamış, bunun gösteriş için değil Allah için samimiyetle yapılması gerektiğini belirtmiştir. Örtünme konusuna da birçok kez değinen ve Batı zihniyetine sahip modernizm fikrine sahip kesimin tepkisine neden olan Şenlikoğlu şu sözleri ile kendi algısını açıklamıştır:

Allah belirli model vermiyor, şuurlu kapanıştan bahsediyor. Kırılan kadın, sırttan kadın olmayacaksınız ya da erkek de olmayacak. Burada erkeklere de örtü vardır. O konu üzerinde hiç durulmuyor, hep kadının örtüsü üzerinde duruluyor erkeklerde tesettürsüz. Allah ayetinde ne diyor “Size bedeninizi örtecek elbiseler verdik” Tesettürlü belirli bir model yoktur. Tesettürde Allah Elinizi yüzünüzü örtün ya da eller yüzden müstesna demiyor, ziynetlerinizi kapatın deyince bazı grup ne diyor kadının bütün bedeni ziynettir deyip yüzünü de kapattırıyor. Fakat o kişi gönüllü kapanıyor. Allah hiçbir model vermemiş her model olabilir; çarşaf, ferace, pardösü, başörtü, atkı şal...binlerce model olabilir. Ama bence tesettürün kraliçesi çarşaftır. Her türlü model bolsa uzunsu içi göstermiyorsa ve meşrep kadın havası vererek kadın yürümüyorsa işte tavırları falan ona göre değilse bunların hepsi tesettür²³³

Tesettür bir disiplinin adıdır. Ayrıca bir makamın adıdır. Kapalı olmak başka, tesettürlü olmak başkadır. Kadın kapalıdır ama tesettürlü değildir. Bu ayrımı çok ince, hassas noktalarıyla yapmak gerekiyor. Bazıları çok aşırıya gidiyor. Mesela kendi çarşaf giyiyorsa, pardösü başörtüyle kapanan adam yerine koymuyor, tesettürlü değil gibi görüyor. Bu yanlıştır. Bazı kadınlar veya erkekler sık bir kıyafete girmiş, çarşafın aleyhine konuşuyor bu da yanlış. O zaman herkes Allah rızası için bakmalıdır... Tesettürün bir de erkek boyutu vardır. Kadınlar eleştiriliyor dandik tesettür oldu diye. İyi de erkeklerde dandik tesettür de yok! Erkekler, tesettürün hiç farkında değil, istisna erkekleri kastetmiyor, geneli kast ediyoruz. Müslüman erkeğin de tesettürü olması lazım. Tesettür şartı, kadınlarla aynı değil, ama neyse onu bilmesi lazım. Birçok Müslüman erkek onu bile bilmiyor.²³⁴

Tesettürü bir model ve şekilden ziyade vücudu örtmesi, belli etmemesi bağlamında ele alışı ile İslamcı bakışın ötesinde olmadığı açıktır. Bununla beraber İslamcı kesim arasında tartışılabilen örtünme ayetinin yanlış algılandığı vurgusu Şenlikoğlu’nda da mevcuttur. Örtünme olarak çarşafı asıl gören Şenlikoğlu, tavır ve hareketlerin de tesettüre uygun olması gerektiğini belirterek iki yönü mezcetmiştir.

Başörtüsü konusu 1980 sonrası siyasi olaylar neticesinde başörtülü kadınların da siyasal olarak gündemde olduğu dönemdir Bu konuda Türkiye’de büyük mücadele veren isimlerden biri de nitekim Şenlikoğlu’dur. Şenlikoğlu gerçek tesettürün de şu an günümüzde uygulanmadığını vurgulamış ve bu konuda tesettürlüyüm diyenlerin birçoğunu ağır şekilde eleştirdiği görülmüştür. Bu konuda Şenlikoğlu ekranlarda görülen tesettürlülerin de doğru şekilde setrolmadığını olmadığını ve ekranlara

²³³ <https://www.youtube.com/watch?v=m1XFAiYhvXI>

²³⁴ <https://dogruhaber.com.tr/haber/267247-tesettur-hem-kadinlar-hem-de-erkekler-icin-gecerlidir/>

tesettüre riayet eden kişilerin çıkartılmadığını vurgulamıştır. Hatta bu konuda İslami medyayı da eleştirdiği şu ifadeleri ile görülmektedir:

Birçok Müslüman gizli şirk ehlidir. Görünürde Müslümandır, ama asla Allah'ın istediği tesettürden hoşlanmaz. Bazıları da şık giyinmeyi 'tesettür' gibi görmüyor, bu da yanlış. Tesettür için rüküş giyinmesi mi lazım? Tesettürde renk olmaz diyenlere karşı çıkmak için çarşaf giydim. "İslam"da her renk vardır... Moda olmuş bir kumaşı veya rengi alır giyerim.²³⁵

İslamcı erkekler için tespitte bulunarak erkeklerin de artık tam anlamı ile tesettürlü kadınlarla evlenmediğini, bu nedenle erkeklerin kadınları nefsi şekilde olan tesettüre yönlendirdiğini şu ifadelerle tespit etmiştir:

Erkekler tam tesettürlü kızlara talip olmuyor. Gidiyor nerede süslü püslü tam işvesi ve cilvesi, makyajı ve estetiği yerinde kız varsa ona talip oluyor. Tam tesettürlü kızlara talip olan erkekler gözümde kahraman artık... Erkekler kadınları dandik tesettüre itiyor.²³⁶

Bu tespiti ile Şenlikoğlu İslamcı erkeklerin modernite karşısındaki değişimi noktasında analizde bulunmuş ve erkeklerin de tesettür konusunda kadınları etkilediği vurgusunda bulunmuştur.

Tesettür ve başörtüsü mevzuu Şenlikoğlu'nun sık işlediği konulardan biri olmuştur. Tesettürlü olmayı ele aldığı eserlerinde bariz şekilde işlemiştir. Kitaplarında Müslüman kadın kimliği hep tesettürlü kadın imajı üzerinden verilmiştir. Özellikle de kitaplarında bahsettiği hidayete erme hikayelerinde doğru yolu bulan, İslam'ı benimseyen kadınların tesettüre girdikleri yansıtılmıştır. Bu durum tesettürün Müslüman kimliğinin kadındaki göstergesi mesajını vermiştir. *Bize Nasıl Kıydınız* romanında başkarakter kendisi ile konuşarak "Tamamen dinsize benzemiyor muyum? Hüseyin ağabeyim gördüğü gibi beni yolda gören bir Müslüman, Müslüman diye tanıyabilir mi?"²³⁷ ifadeleri Müslüman kadının örtünmesini ve inananla inanmayan arasındaki farkı göstermesi açısından önemli çizgi olduğunu ortaya koymuştur.

Şenlikoğlu tesettürün moda aracı olarak değil düzgün şekilde olması gerektiğini de sürekli hatırlatmada bulunmuştur. Telkin ve uyarıları ile bu şekilde İslam kadını figürünü oturtmayı hedeflediği görülmüştür. Hatta üniversitelerde başörtüsü ile girişe izin verilmediği dönemde başını açarak okula gidenleri de doğru bulmamış, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* kitabında yazar "Nasıl olur da Allah'ın kesin emri olan

²³⁵ <https://islamianaliz.com/amp/haber/7424064/emine-senlikoglu-islami-kesim-bile-tam-tesetturden-hoslanmiyor>

²³⁶ <https://islamianaliz.com/amp/haber/7424064/emine-senlikoglu-islami-kesim-bile-tam-tesetturden-hoslanmiyor>

²³⁷ Şenlikoğlu, Emine, *Bize Nasıl Kıydınız*, 104.

kapanmayı bırakıp, başını, bacaklarını açıp erkeklerin içinde okuyarak, İslâm'a hizmet edeceğim denilir”²³⁸ ifadeleri tebliğ ve temsil ögelerinin Müslüman birinde olması hususunda İslamcılarla aynı fikir doğrultusunda düşündüğü görülmüştür.

Şenlikoğlu, örtünme konusundaki görüşlerinde farklılıklar olduğu görülür. Tesettürün Allah’ın emri, farz, olduğu fikrini savunmuş ve tesettürü en iyi çarşaf sağladığı algısını ortaya koymuştur. Fakat analiz edilen diğer söylemlerinde ise kimi yerde olayı niyete bağladığı da görünür. Tesettürü moda aracı olarak görenlere eleştirilerde bulunurken çarşafında modaya uygun renkleri tercih ettiği söylemleri onun aynı zamanda moderniteden etkilendiği yönünü ortaya koyar. Bu mülahazaların dışında tesettürün farz olması, tesettür ve davranış ilişkisi açısın İslamcı düşünce yapısıyla aynı doğrultuda olduğu da ortadadır.

4.3.4. Diğer Dini Akım ve İnançlara Bakışı

Şenlikoğlu, gelenekselciliğin hakim olduğu ve modernite karşısında geleneksel İslam düşüncesinin popüleritesini kaybederek insanları cezbetmediği düşüncesinde olmuştur. Modernitenin toplum nazarındaki popüleritesinin de etkisi ile toplumsal bozulmayı hedefleyenlerin birçok yönden hücum ettiğini ve ifsat hareketlerinin toplum düzeyindeki inanç sistemini yıkmak için farklı isimlere bürünerek varlığını sürdürdüğünü dile getirmiştir. Ortaya çıkan bu farklı inanç ve akımların akıl dışı olduğunu dile getirmiş, Ateizm’in mantıksız olduğunu ve artık revaçta olmadığını, bunun yerine toplumu bozmak için Deizm’in çıkarıldığını, buna da dinsiz demek yerine bu ismin verildiğini belirtmiştir.²³⁹ Dinsizlik kavramı halk arasında kabul görmediğinden, gençlere Deistlik ifadesi güzelleme yapılarak hoş gösterildiğini ileri sürmüştür.²⁴⁰

Deizm ve Ateizm inanç sistemine eleştirilerde bulunarak İslam inanç sisteminin insanı doğruya ilettiğine değinmeye çalıştığı görülmüştür. Deizm’i eleştirdiği noktalardan birisi *“bir adamın kıızıyla evlenmesinde hiçbir sakınca olmadığını, ensest ilişkinin yasak olmadığını, inançlarının buna karşı olumlu baktığını”²⁴¹* belirterek Deizmin ve Ateizmin inanç olarak bozuk olduğunu belirtmiştir. Bu örneklendirme

²³⁸ Şenlikoğlu, Emine, *Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar* (İstanbul: Mektup Yayınları, 1993.), 386.

²³⁹ <https://www.yeniakit.com.tr/haber/emine-senlikoglu-ateizm-olunce-deizmi-hortlattilar-gencleri-urkutmemek-icin-dinsizlik-de-demiyorlar-1589001.html>

²⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=9t-mzmN2rHY>

²⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=yMR9xp4VZtI&t=2s>

üzerinden “*Deizm ve Ateizm inancının hayvanlık alemi gibi bir alem*”²⁴² olduğunu söylemiştir. Avrupa’nın inanç zemininde Deizm ve Ateizm olduğunu, ahlaki yoksunluklarının ve toplumsal bozukluklarının sebebinin inanç sebepli olduğunu belirterek modernitenin yaşandığı, aydınlanmanın olduğu Avrupa’nın aslında inanç bakımından çöktüğünü analiz etmiştir. Avrupa’da devlet erkani bu bozuklukları, çökmüş ahlaki ortamı düzeltme girişimlerine başladığını; Türkiye’de ise aksi bir durumun başladığını, ahlaki bir çöküş eğilim olduğunu²⁴³ belirterek halk İslam’ının revaçta olduğu Türkiye’de hak İslam’a dönülmediği müddetçe ahlaki yozlaşmanın kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur. Bu düşünce ve tavrı ile çağdaşı olan İslamcı düşünürlerle aynı minvalde fikir beyan ettiği görülmüştür. Şenlikoğlu, katıldığı birçok programda bu konuya değinerek insanları bilinçlendirmeye ve aydınlatmaya çalışmış, Deizm ve Ateizmle alakalı inanç yapılarının bozukluğunu anlatmıştır. Katıldığı bir programda şu ifadeleri söylemiştir:

Türkiye’de enteresan bir döngü var. Deizm 40 yıl önce daha revaçtaydı ama isimlendirmesi yoktu. Deizm hayvanlık alemi gibidir. Deyimlerinde hayali bir tanrı var. Tanrı kiminle zina yaparsa karışmıyor, kim içerse karışmıyor, kim evladiyla evlensin karışmıyor, kardeş kardeşle evlensin hiçbirine bir müdahale yoktur. Ateizm de böyledir Deizm de. Hayvanlık alemi eşittir Deizm ve Ateizm. Deizm sanıldığı kadar günümüzde revaçta değildir²⁴⁴

Şenlikoğlu, İslamcı nazariyat ile toplumun bir araya gelip bir öze dönüşün başlatılması ve bunun çağın problemlerine karşı çözüm üretmesi gerektiğini belirtmiş, bununla beraber toplum yapısını ifsada uğratan Ateizm ve Deizm’in rezil bir ideoloji olduğunun anlatılması gerektiği üzerinde durmuştur. Bu konuda İslam toplumunun dönüşümünü savunduğu görülen Şenlikoğlu, Allah’ın varlığı ve yaratmasındaki hikmet ve sebepleri düşünerek hakikatı ortaya koymak gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca günümüz toplumunun bozulması hakkında Şenlikoğlu; dizilerin, moda yarışmalarının toplumun dokusunu bozduğunu, bunun bir psikolojik savaş olduğunu ve buna karşı çok okuyup bilinçlenilmesi, akide olarak güçlenilmesi gerektiğini belirterek konferansında sarf ettiği “*Bakın dizilerde moda yarışmalarında bunu göreceksiniz. Bunların amacı halkın dokusunu bozmak. Bilinçli olunursa bozulmaz. Bilinçli olmak içinde okumak gerekiyor. Ne yapıp edip çok okumalıyız*”²⁴⁵ sözleri

²⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=yMR9xp4VZtI&t=2s>

²⁴³ <https://www.youtube.com/watch?v=Ae-cTzhJ4KA>

²⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=9t-mzmN2rHY>

²⁴⁵ <https://www.haberler.com/guncel/emine-senlikoglu-islami-kesim-psikolojik-savas-11448503-haberi/>

Şenlikoğlu'nun İslamcı bakış açısı toplumsal dönüşümü savunur ve Şenlikoğlu'na göre bu dönüşüm ancak toplumsal bilinçlenmeyle olacaktır. Şenlikoğlu'nun ileri sürmüş olduğu bu fikir ve düşünce yapısı ile yirminci yüzyılda İslamcı söylemde ortaya konulan görüşlerin aynı paralelde olduğu görülür.

Şenlikoğlu'nun diğer dini akımlara yaklaşımı söz konusu olduğunda genel İslamcılık düşüncesine paralel görüşlere sahip olduğu söylenebilir. Bu hususta şiddetli bir tavır sergileyen Şenlikoğlu, bu tür akımlara karşı durmanın çaresi olarak İslam'a yönelmeyi, çok okuyup amel etmeyi sunmuştur.

4.3.5. Gelenek ve Moderniteye Bakışı

Toplumda hurafe bir inanç yapısının olduğunu, Ehli Sünnet içerisinde önemli bir hurafe yayılmasının olduğu ileri sürmüş ve toplumda inanılmaz derecede halk İslam'ının uygulamaya konulduğu tezini savunmuştur. Dinin içine bidatlerin doldurulduğunu, bunun dine zarar verdiğini belirterek röportajında şu ifadeleri kullanmıştır:

Hazreti Hasan 300 defa evlendi. Yalan! Efendim İslam'da kadın erkeğin iki adım gerisinden gidecek. Hayır efendim İslam'da böyle bir şey yok. Adamın birisi söylemiş cahil Müslümanlar veya bilinçsiz Müslümanlar da bu adamın sözünü ayet gibi almışlar. Ne münasebet Müslüman kadın arkadan gidecek. Yani ne kadar kadını küçültücü olaylar varsa hepsi hurafe kökenlidir, uydurmadır, yalandır. Gençlerimiz aldanmasın.²⁴⁶

İfadelerinde de görüldüğü gibi İslamcıların sürekli dile getirdiği yaşanan İslam'ı Asrı Saadet dönemi haline getirirken akıl dışı uygulama ve inançları, bidatleri dinin özünden ayırtmak gerektiğini ileri sürmüştür.

Bidat ve hurafelerin İslam'ın içinden temizlenmesi gerektiğini “Benim kadar yüreği büyük olan insan azdır. Ben bunu ölümü göze alarak söyledim. İslam dünyasına manevi bir tufan lazım, hurafeleri kökten temizleyecek. Namaz kılmayan öldürülürmüş. İslam'da böyle bir şey yok. Zorlama dinde yoktur.”²⁴⁷ ifadeleri ile dile getirirken eleştirel bir tavır içerisinde olduğu çok nettir.

İslama dahil edilen bidat ve hurafelerin sebeplerinden biri olarak meallerin bozuk çevirileri nedeni ile algılayış ve yaşayıp bozukluklara mahal verdiğini hurafeleri dayattığını ileri sürerek bu konuda necatı çok okuyup, araştırıp hareket

²⁴⁶ <https://www.haberler.com/emine-senlikoglu/>

²⁴⁷ <https://www.ankaramasasi.com/haber/1081034/emine-senlikoglu-islam-dunyasinda-manevi-tufan-lazim>

etmeye bağlamıştır. Hurafelerden uzaklaşmayı ve necatı İslam hakkında çok okuyup araştırma ile olacağı düşüncesi İslamcı söylem ile aynı minvalde olduğu gözlemlenmektedir. Bidat ve hurafe konusunda İslamcı fikri savunan diğer düşünürler gibi köktenci bir değişimi savunmuş, günümüzde İslami yaşayışı doğru bulmadığını, İslam'ın arınarak saf haline dönmesi gerektiğini vurgulamıştır. Meallerde verilen yanlış anlam ve bozuk ifadeler nedeni ile insanları yanlış yönlendirdiği, İslam'ın özünde olmayan ifadelerin eklendiği kanısı ile;

Kur'an'da dövmek var dendi halbuki o dövmek değilmiş, güzelce salıverin ayet "Darebe" kökünden geldiği için ki "Darabe" elli sekiz anlamı var orada dövmek zannederek ilk müfessiri bir kadını hafifçe dövabilirsin yapmış. Halbuki güzelce salıverirsin cümlesi imiş aslı. Bunu hafifçe dövüverirsin deyince allamışlar pullamışlar ve İslam'dan uzak bize bir din sunmuşlar.²⁴⁸

İfadelerini kullanarak İslam'ın evlilik ve boşanma hususunda öze aykırılığını İslamcı düşünce yapısı ile aynı fikirde olarak ortaya koymuştur.

İslam'ın Hak İslam'dan ziyade Halk İslam'ına evrildiğini belirterek ataerkil bir sistemle topluma dayatıldığını savunmuştur. Kadın ve erkek ilişkilerinde, evlilikte, sosyal hayata dair birçok noktada İslam'ın özünde olmayan fakat hurafe ve bidat olarak içimize sokulan meselelerin varlığından bahsetmiştir. Kadın ile erkeğin eşit olmadığını savunan Şenlikoğlu'nun gözlemlenen farklı konuşmalarında bu konuda eşitlikçi yaklaştığını göstermiştir. Toplum olarak hurafeler ile uyutulduğumuzu düşünen Şenlikoğlu kadın erkek ilişkileri hakkında var olan hurafeler için röportajında *"Güya bir kadın kocasına sırtını dönerse, melekler ona sabaha kadar lanet edermiş. Peki erkek sırtını dönerse ne oluyor duydunuz mu? Niye kadın sırtını dönünce ona lanet var da erkeğe yok?"*²⁴⁹ ifadeleri ile ataerkil İslamiyet hurafesini eleştirmiştir. Bu hurafelerin sadece yaşayışta değil düşünce dünyamızda da var olduğunu ve kader anlayışımızın hurafe ile dolu olduğunu söyleyen Şenlikoğlu'nun İslamcı fikir dünyasına zıt olmadığı, aynı paydada birleştiği görülmüştür. Kendi hayatından anlattığı anekdotta toplumun kaderci bir yaklaşımda olduğunu ve bunun hurafe bir anlayış olduğunu; *"Çocuğum o zamanlar.10-11 yaşlarındayım. Annemle birlikte, kızı kötü yola düşmüş bir anneyi ziyarete gitmişiz. Kadıncağıza "Ağlama bacım ağlama" diyorlar. "Senin kızını kötü yola düşeceğini Allah kaderine yazmış." Ben böyle bir diyalog karşısın da çocuk halimle itiraz ettim. "Allah böyle bir yazı yazar mı? Allah kuluna zulmeder mi? Öyle şey olmaz" dedim. Bana "Sus bacak kadar boyunla kaderi*

²⁴⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=5kwYKqNm7zI>

²⁴⁹ <https://www.sanliurfaolay.com/haber/senlikoglu-hurafeleri-anlatti-30672>

mi inkâr ediyorsun, dediler.” ifadeleri ile ortaya koyan Şenlikoğlu’nun dini düşünce yapısında büyük bir tecdid, Rönesans ve büyük bir inkılabın varlığını savunduğu ve İslamcı fikriyat ile aynı düşünmesi şaşırtıcı bir durum değildir.

Modernizme tepki ile yaklaşan ve modernizmi dinsizlik olarak tanımlayan Şenlikoğlu, “*Modernizm kelimesini çok zarif bir kılıfa sokarak anlatıyorlar. ‘Ben modern bir insanım’ diyen bir kişi, aslında ‘Allah, din, kitap tanıımıyorum’ diyen bir kişidir. Modernizm sanıldığı gibi teknolojiyi kabul eden falan değil, bunların Modernist dediği din kabul etmeyen kişidir*”²⁵⁰ söylemlerinin İslamcı camianın fikirleri ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

4.3.6. Tasavvuf ve Tarikatlere Bakışı

İslamcılık fikrinin geri kalmışlık karşısında gelenekselciliğe bakışının net olduğu görülür. Bu konuda Şenlikoğlu’nun yirminci yüzyılda İslamcı fikriyat içerisinde farklı hareket ettiği görülmüştür. Tasavvuf ve tarikata muhalif düşünmediği bir dönem tarikat önderi Mahmut Ustaoğlu’na şeyhim demesi ve ona bağlı olması üzerinden görülmektedir. Bir dönem tarikata bağlı olduğunu, daha sonra şeyhinden izin alarak tarikattan çıktığını belirten Şenlikoğlu tarikatların da akideye aykırı birkaç şeyin olduğunu, bunların giderilmesi ile tarikatların güzel bir yol olduğunu dile getirdiği görülmüştür. Tarikatlarda müridin şeyhe taparcasına yaklaştığını, bu yaklaşımın şirk olduğunu ve bunun temizlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Kendisinin de yirmi yıl kadar tarikat içerisinde yer aldığını ve faydalarını da zararlarını da gördüğünü dile getirmiştir. Daha önce üyesi olduğu tarikatta hocası Mahmut Ustaoğlu bir şeyler dediğinde itiraz ettiği zaman başkaları tarafından eleştirildiğini ve sevilmediğini fakat Hocası Ustaoğlu’nun ise tevazu ile onun itirazlarını dinlediğini ve doğruyu araştırdığını dile getirmiştir. Tarikatların yöntemsel olarak doğru olduğunu fakat kurallarını sevmediğini, inanç olarak yanlışlıklar olduğunu, ataerkil inanış yapılarının olduğunu, bununla beraber bu yaklaşımların zıddı olan tarikatların da var olduğunu belirtmiştir.²⁵¹

Şenlikoğlu uzun yıllar tarikatın içerisinde bulunmuş ve daha sonra hocasından izin alarak tarikattan ayrılmıştır. Bu ayrılışı üzerine İslamcı birçok kesimden eleştiriler aldığını ve hakaretlere maruz kaldığını belirtmiştir. Bu konuda eleştirenlere karşı bir

²⁵⁰ <https://haber.sakarya.edu.tr/cagimizin-hastaligi-modernizm-h78422.html>

²⁵¹ <https://ihvanforum.org/konu/senlikoglundan-tarikat-aciklamasi.88335/>

röportajında “Ben, dinden değil ha, tarikattan ayrıldım, yoksa siz ikisini aynı şey mi görüyorsunuz”²⁵² ifadeleri ile karşılık vermiş ve tarikattan ayrılışın dinden ayrılış olmadığını vurgulamıştır. Tarikattan ayrılış nedeni ile alakalı “Allah'tır bizi hesaba çekecek, özellikle, kişinin başına bir iş geldiğinde; "şeyhim himmet!" diye çağırmasına, bağırmasına ısınmadım, inanmadım. Bence ancak Allah'a çağrılır!”²⁵³ ifadeleri ile kendi görüşünü ortaya koymuştur. Yirmi yıl kaldığı ve müridi olduğu tarikattan ayrılışını şu ifadeler ile açıklamıştır:

İnsan inanmadığı yerde kalırsa münafıklık yapmış olmaz mı? Ben bağlı olduğum şeyhe "Tarikattan çıksam kafır olur muyum?" diye sordum. Hala çok sevdiğim zat "olmazsın ama çıkmazsan iyi edersin" dedi. Elimde değil, inanmıyorum, İnanmaya inanmaya olur mu diye sordum, haliyle, tanıdığım en mütevazı insanlardan biri olan efendi hazretleri; "Olmaz haklısın, inanmadan olmaz, bizde aslında o şekil çağırmayı pek uygulamayız ama tarikatımızda var" dedi. Büyük bir asalet, harika bir incelikle. Sonra "Bari zikrini aksatma" dedi. Bende "İnşallah" deyip ağlayarak oradan ayrıldım. Kolay değildi, bir insanın yirmi yıllık bağlı olduğu yerden ayrılması.²⁵⁴

Şenlikoğlu tarikattan çıktıktan sonra bağlı olduğu Mahmut Efendi'nin talebelerinden Ahmet Mahmut Ünlü tarafından eleştirilere maruz kalmış, Ahmet Mahmut Ünlü'nün yaşanan tutuklanma olaylarında kendisine iftiralar attığını belirterek Ahmet Mahmut Ünlü'nün açıklamaları ve konuşmaları yüzünden sapık damgası yediğini belirtmiş ve mahkemelik olmuşlardır.²⁵⁵ Şenlikoğlu'nun tarikattan çıkışı ile alakalı da Cübbeli Ahmet'in kendisine iftira attığını belirtmiş, Mahmut Efendi'nin Şenlikoğlu'nu tarikattan kovduğunu belirtmiştir. Bu durumu bir röportajında şu şekilde açıklamıştır:

Sen, benim gibi bir insana, canı ile başı ile çalışan birine efendi hazretleri kovdu demişsin. Efendi hazretleri beni kovmadı, ben ayrıldım. Evi yaniyor kadının, ‘Ya şeyhim himmet, efendi hazretleri himmet’ diyor. Niye diyorsun dedim. Allah'ım yardım desene. Bilmiyordum 20 yıl sonra öğrendim bizim tarikatımızda da böyle bir şey varmış. Ben bunları sordum efendi hazretlerine ve anlattım; ‘Efendi hazretleri, böyle inancın olduğu yerde ben duramam, benim olduğum yerde de bu düşünceler duramaz. Sen yine benim müşidim olarak kalman şartıyla tarikattan ayrılabilir miyim?’ Çok ısrar etti ama sonra ‘tamam kabul ediyorum’ dedi. Ben, efendi hazretleriyle helalleşerek tarikattan ayrıldım.²⁵⁶

²⁵² <https://ihvanforum.org/konu/senlikoglundan-tarikat-aciklamasi.88335/>

²⁵³ <https://ihvanforum.org/konu/senlikoglundan-tarikat-aciklamasi.88335/>

²⁵⁴ <https://ihvanforum.org/konu/senlikoglundan-tarikat-aciklamasi.88335/>

²⁵⁵ https://www.konhaber.com/guncel/emine_senlikoglu_kontv_den_seslendi_ey_cubbeli_alnima_su_rdugun_lekeyi_temizle-1635401h

²⁵⁶ https://www.konhaber.com/guncel/emine_senlikoglu_kontv_den_seslendi_ey_cubbeli_alnima_su_rdugun_lekeyi_temizle-1635401h

Dini anlam ve yaşayış bağlamında bir öze dönüş fikrini savunan ve bu bağlamda İslamcılık fikrini paylaşılanlarla aynı minvalde olan Şenlikoğlu'nun mezhepsel olarak bir karşı duruşunun da varlığından söz etmek mümkündür. Bu konudaki yaklaşıma şu ifadeleri açıklık getirmektedir:

Kulum. Kararlıyım. Kerbela'da Hz. Hüseyin'den yanayım. Mezhep olarak değil, daha İslami kavramla konuşursak müçtehid olarak İmam-ı Azam'ı çok severim. Tarikatım İslam. İslam âlimlerinin samimi olanlarını hatasız görmemek şartıyla çok severim. Hiçbir âlimi, tarikatı, mezhebi kâinata yaratılmış ne varsa, hiçbir şeyi hatasız görmem. Tek hatasız Allah'tır. Aykırı iman eden şirktedir.²⁵⁷

Emine Şenlikoğlu hakkında reddiyede bulunan kesimler de var olmuştur. Reddiyede bulunanlar özellikle bir dönem bağlı olduğu tarikatındaki hocalardan olmuştur. Reddiyelerde, Ehli Sünnet düşmanı olduğunu, Kuran'ın emirlerine muhalif görüşlerde bulunduğunu, Kuran'ı doğru okumayıp yanlış manalar çıkardığını, mütevatir hadisleri kabul edip diğer hadisleri reddettiğini, Mezhep imamlarına muhalif fikirler beyan ettiğini belirtmişlerdir.²⁵⁸ Onun radikal İslamcı, feminist olduğunu söyleyip çarşafı ile medyada boy gösterdiğini, doğru yoldan saptığını ifade edenler olmuştur. Bununla beraber Şenlikoğlu'nun bir dönem Mustafa İslamoğlu'na birlikte katıldığı bir programda hayran şekilde ifadeleri olduğunu, İslamoğlu'nu “*yaşayan efsane*” olarak tanımladığını belirtmişlerdir. Şenlikoğlu'nun sosyal medya üzerinden paylaşımında bulunduğu “*Ayasofya'nın bir yanı cami bir yanı kilise olsa ne güzel olurdu, aynı anda müze görevi de yapar. Böylece bilinçsizce, Ayasofya yaygarası kopmaz*” ifadesi ile büyük tepki görmüştür. Şenlikoğlu bu düşüncelere karşı sürekli itirazda bulunarak doğru yolda olduğunu, Ehli Sünnete asla ters düşmediğini, gece gündüz hakikat için çalıştığını, Müslümanları yanlışlardan uyandırmak için hak olanı anlattığını, kendisine iftiralar atıldığını ifade etmiştir.²⁵⁹ Emine Şenlikoğlu'na ağır eleştirilerde bulunanlardan biriside İbrahim Sarı'dır. Sarı, “*Mustafa İslamoğlu'nun fikren talebesidir. Şia sempatizanıdır. Cemaate bağlılığı saçmalık olarak görür. Aklını önde tutanlardandır. Yeterli İslami tahsile sahip değildir.*”²⁶⁰ ifadelerini kullanarak Şenlikoğlu hakkında eleştirel açıklamalarda bulunmuştur. Bunun yanı sıra Şenlikoğlu hakkında olumlu fikir beyan edenlerin de varlığından söz etmek mümkündür. Kamil

²⁵⁷ <https://www.istiklal.com.tr/kose-yazisi/senlikoglu-sudan-cikmis-balik-bizim-kadar-saskina-donemez/283873>

²⁵⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=ps-kXG0gtWw>

²⁵⁹ <http://www.reddiyeler.com/detay.asp?haberID=171>

²⁶⁰ Sarı, İbrahim, *Alimlerin Bile Bile İnkarı: İnkarcıların Sıfatları, İcraatları...* (noktaekitap, 2016), 108.

Yeşil, İslamcı kesimde kadın yazar olarak Şule Yüksel Şenler'den²⁶¹ sonra muhakkak akla gelen ve bayrağı devralan ismin Emine Şenlikoğlu olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Şenlikoğlu'nun toplumda revaçta oluşunu istibdat döneminde dahi İslam'a ait değerleri korkusuzca ortaya koyması olduğunu orta koymuştur.²⁶²

Şenlikoğlu'nun moderniteye ağır eleştiride bulunduğu gibi çoğu kez gelenekselciliğe de ağır eleştirilerde bulunduğunu görülür. Fakat gelenekselciliğe aşırı tepkili olan Şenlikoğlu'nun İsmailağa cemaatine mensup oluşu, Ahmet Mahmut Ustaoglu'na bağlılığının manen devam ettiği vurgusu onun bu konuda da çelişki yaşadığını gösterir. Bunun yanı sıra Mustafa İslamoğlu'na övücü ifadeleri Şenlikoğlu'nun eklektik düşüncesinin bir göstergesi olarak okunabilir.

4.3.7. Siyasete Bakışı

Şenlikoğlu'nun rahatsız olduğu ve sıkıntı yaşadığı bir konu da 28 Şubat dönemi ve zihniyeti olmuştur. Bu dönem tıpkı Şenlikoğlu gibi İslamcı tüm kesimin de rahatsız olduğu bir dönem olmuştur. Post-modern darbe olarak nitelendirilen 28 Şubat dönemi 12 Eylül muhtırası gibi silahlı ve saldırgan tavırla başlamamış, medya ve yayın organlarının gücü etkin olarak kullanılmıştır.²⁶³ Günümüzde 28 Şubat süreci zihniyetinin sinsi olmak kaydıyla devam ettiğini ama istedikleri kadar rahat olmadıklarını, istedikleri kişiyi eskisi kadar rahat hapse attıramadıklarını, imam hatipleri tahakküm altına alamadıklarını ama yine de bütün sinsiliklerini kullanarak entrikalarını aynı şekilde sürdürdüklerini belirtmiştir. Fakat bu sefer daha sinsi, daha gizli olduğunu ve şimdiki sürecin daha tehlikeli olduğunu belirtmiştir. “28 Şubat bin yıl sürecek.” söyleminin fiili bir devamı olmadığını belirten Şenlikoğlu, bunun zihniyet olarak devam ettiğini belirtmiştir²⁶⁴ 28 Şubat süreci sonrası şu an o dönemin aktörleriyle gerçek bir hesaplaşma yapılmadığını da ifade eden Şenlikoğlu, şu değerlendirmede bulunmuştur:

²⁶¹ Şule Yüksel Şenler, aslen Kıbrıslıdır. 1938 yılında Kayseri'de dünyaya gelmiştir. Yelpaze dergisi ile yayın hayatına başlamıştır. 1960'lı yıllarda yazı ve konferansları ile ses getirmiştir. 1971 yılında dönemin Cumhurbaşkanı'na yazdığı mektupla hakaret suçundan tutuklanmış ve 8 ay hapiste kalmıştır. Hapis sonrası konferanslarına ve yazılarına devam etmiştir. Özellikle Müslüman kadınların örtünmesi ve dindar kesimin sesinin çıkmasında önyak olmuştur. Bkz. Özer, Gülşen, “Şule Yüksel ve Biz”, *Ümran Dergisi*, (Eylül 2019), 8.

²⁶² Yeşil, Kamil, “Emine Şenlikoğlu (1953-)”, 4/84.

²⁶³ Akın, Şeyma, “Darbeler ve Batı Medyası: 28 Şubat Darbesi Üzerinden Bir Analiz”, *Liberal Düşünce Dergisi* 84 (2021), 35-56.

²⁶⁴ <https://m.yeniakit.com.tr/amp/haber/1092653/yazar-emine-senlikoglu-hukumet-bize-zulmeden-tarafa-hicbir-zaman-zulmetmedi>

Neden yapılmadı? Hükümet çok barışçıl yaklaşmak istiyor ama bunlara barış sökmez. Ben bunu şimdi daha iyi idrak ediyorum. Bir gazeteci hanım televizyonda bizim taklidimizi yaparak, “*Bize şimdi zulmediliyor, iktidara gelirse onlara zulmedeceğiz.*” diyor. Ya sizin yapmadığınız zulüm kalmadı, biz ne yaptık? Kaç öğretmeni görevden aldık, kaç kişiyi sürgüne gönderdik, kaç kişiyi hapishaneye attırdık, kaç yazara, politikacıya iftira ettik? Böyle bir şey yok... Biz de zulüm yok bir defa. varsa göstersonlar. Ama gösterip gösterip FETÖ davasından hapse girenleri yazarlığı için girdi derlerse, kusura bakmasınlar bunu da yemezler.²⁶⁵

28 Şubat döneminde birçok zorlukla karşılaşan, dönemin getirdiği siyasi ağırlığı aynı zamanda o dönemin siyasi aktörlerini İslamcılık adına analiz eden Şenlikoğlu şu ifadelerde bulunmuştur:

28 Şubat, şeytanların birleştiği şubattır. Aslında 28 Şubat'ın adı değişti. Menderes'i asanlar da aynı kişilerdi. Abdulhamit'i sürenler ve “Kızıl Sultan” diyenler de aynı kişilerdi. 28 Şubat, hiç değişmedi, isimleri değişti ve onlar da sadece tesettüre vurdular. Çok fazla namaz kılan ve sakalı olan Müslüman erkeklere de vurdular ama daha çok tesettüre... Çünkü cahiller, ama dinsizler ve kinleri vardı. O kinlerinden dolayı ellerine bir delil gerekiyordu. Ellerine geçen o delile vurmaları gerekiyordu. Bunun için de Müslüman'ı ve tesettürü seçtiler.²⁶⁶

28 Şubat döneminde İslamcı kesime yapıldığı gibi ona da sürekli sıkıntı yaşatılmış ve üzerine gelinmiştir. Gözaltına alınmış, nezaretlere atılmış, evinden baskın yapılarak alınmış, psikolojik olarak şiddete maruz kalmıştır. Yaşadığı maddi ve manevi baskı hakkında şunları anlatmıştır:

Bir subay vardı, şimdi o hapishanede. Beni gördüğü her yerde "Seni bu cezaevinden delirtmeden çıkartmayacağız" diyordu. O subay sayımlarda yanıma bir asker göndertir, "Komutanım dedi ki, onu delirtmeden buradan çıkartmayacağız. Bu gece seni falakaya yatıracak" dedirtirdi. Bu bekleyişin nasıl bir şey olduğunu tahmin edebiliyor musunuz? Çanakkale Cezaevi'ne gönderdiler. Orada Allah'a ve İslam'a tam inanan bir mahkum yoktu. Oradaki insanları tanıyınca kadar, gelip beni öldürürler diye geceleri hiç uyumadım. Ayağıma pranga vuruyorlardı, ellerime kelepçe takıyorlardı ve iki erkeğin arasında götürüyorlardı götürcekleri yere... Kin ve nefretleri İslam'a, kitap bahane oldu. Bir gün dosyayı gördüm. "Çok tehlikeli, terörist" yazıyor. Nasıl terörist olabilirim. Yazdıklarımda terörizmi destekleyen bir cümle yok. O zaman gencim. "Bir terörist olayım da, terörist görsün gözleri" dedim ama sonra İslami bilimler benim o deli dolu halimi benden aldı. Cezaevinde delirmemek için yöntemler aradım. Farsça, İngilizce çalıştım. Öğrendiğimi hızla unuttum. Yedi kitap yazdım. 300 kitap okudum. Yazılarıma el koyuyorlardı. Bu da yakalanırsa diye sonra tamamlamak üzere yarım yamalak yazardım. Kelepçeli halimle merdiven altlarında yazdım cezaevinde. ²⁶⁷

12 Eylül öncesinde de Müslümanlara karşı bir tahakkümün olduğunu, başörtülülerin hastanelerde, askeriyede, üniversitelerde, tüm kamu kuruluşlarında rahatsız olduklarını ve dışlandıklarını, erkeklerin namaz kılmak için gizli yerler

²⁶⁵ <https://m.yeniakit.com.tr/amp/haber/1092653/yazar-emine-senlikoglu-hukumet-bize-zulmeden-tarafa-hicbir-zaman-zulmetmedi>

²⁶⁶ <https://dogruhaber.com.tr/haber/267247-tesettur-hem-kadinlar-hem-de-erkekler-icin-gecerlidir/>

²⁶⁷ <https://t24.com.tr/haber/bazi-muslumanlar-28-subatta-12-eylulde-cuvaladilar-dokulduler,200792>

aradıklarını belirtmiştir. Bu durumun sözde aydınlar ve Cumhuriyetçiler tarafından sürekli bir şekilde uygulandığını ve 12 Eylül gelince bu durumun alenileştiğini ve resmiyet kazandığını belirtmiştir. İslami mücadelenin başörtüsünden ibaret olmadığını, İslami mücadele içinde bir simge olduğunu ve başörtüden hınç aldıklarını belirtmiş ve başörtüsü, inanan kesimin temsili olduğu için ağır olduğunu söylemiştir. 12 Eylül’ün de 28 Şubat gibi her yönüyle, kimin eline koz geçiyorsa, Müslümanlara vurduğu dönem olduğu;²⁶⁸ diğer Müslümanlar gibi kendisinin de 12 Eylül döneminde baskılara, yıldırma çabalarına maruz kaldığını, manevi olarak çökertilmeye çalışıldığını ve dosyasında terörist ve çok gizli olarak isminin yer aldığını anlatan Şenlikoğlu, gerek 28 Şubat dönemi gerekse 12 Eylül döneminin İslamcılar açısından sosyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak ağır şekilde geçtiğini ortaya koymuştur. Yaşatılan bu sıkıntı ve problemler hakkında hapisane revirinde yatarken kendisine öldürülme teşebbüsünde bulunulduğunu şu şekilde anlatmıştır:

Revirdeyim, oradan bakıyordum. Baktım binbaşı başhekim odasına girdi. O an içime benim için girdiği geldi. Sonra hemşireyi çağırdılar başhekim odasına. Hemşire başhekim odasına girdi, eline iğne verip gönderdiler. Gelip bana Emine Hanım, başhekim söyledi sana bir iğne yapmam gerekiyor dedi. Ben de dedim ki hemşire hanım ben iğne yapılmayı hiç sevmiyorum sık duvara gitsin dedim ve sıkı duvara yere dökülen yerler tuzruhu dökülmüş gibi delindi.²⁶⁹

İslamcılığın bu denli problem yaşamasının sistemsel ve siyasal olduğu görüşündedir. Şenlikoğlu’nun konuşmalarında ve ortaya koyduğu fikirlerde laikliğin dinsizlik olduğu fikri ve bu fikrin İslam’a, İslam’ın değerlerine düşman olduğunu devamlı belirtmiştir. Eğitim ile alakalı ise Şenlikoğlu, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk ve ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün milli eğitimi 100 yıllık anlayışla ABD’ye verdiğini, anlaşmanın 2023’te biteceğini ileri sürmüştür. Bu konuda şu cümleleri sarf etmiştir:

Milli Eğitim’de Amerika’nın pençeleri var. İstenilen dersler istenildiği gibi verilemiyor. 2023’te tamamlanıyor Atatürk’le İnönü’nün milli eğitimimizi Amerika’ya teslim ettiği anlaşma. 2023’te iktidara deist, ateist diye yoğun bir çalışma var. Bazıları uykuda, ama fırtına gibiler de var.²⁷⁰

Şenlikoğlu, konuşmalarında ve yazdığı eserlerde İnkılapların dine zarar verdiğini belirtmiştir. Hatta yazdığı “*Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar*” kitabı madde 163’e göre laikliğe aykırı görülmüş ve hapis yatmıştır. O dönem Türkiye’de

²⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=bOGVc6X-taI>

²⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=IXCg7VtmBGw>

²⁷⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=IXCg7VtmBGw>

İslamcı yazar ve aydınlar mevcut sistem ve haksızlıklarına karşı görüşlerinden dolayı cezalandırılmıştır.²⁷¹ Kitap hususunda bilirkişilik görevi üstlenen Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer²⁷² İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkanlığı'na muhteviyat hakkında rapor yazmıştır. Yazdığı raporda kitap İslam dinin tezyif, gençlerin dini tutumlarını engellemek için yazıldığını fakat Şenlikoğlu tarafından verilen cevapların uygun şekilde verilmediği, okullarda verilen din derslerinin etkisiz olduğunu, gençlerin sorulara cevap bulamadığı için imanlarının yok edildiğini rapor etmiştir. Dönmezer, Şenlikoğlu'nun hayali bir takım İslam düşmanlarına İslam müdafaası verdiğini belirtmiştir. Yazarın bununla da yetinmeyip bugünkü Türk toplumunun düzenini tezyif ve tezlil edici ifadelerinin olduğunu belirterek kitabın muhtelif yerlerinden misaller vermiştir. Dönmezer'in bilirkişi raporunda bu konu ile alakalı kitapta yer alan 357-359. sayfalarda açık saçıklığın fuhşiyat olduğu, kadın pazarlayan yerlerin çok olduğu, Türkiye'de fuhşiyatın hâkim olduğu ifadelerini delil olarak göstermiş ve yazarın İslam'ın gölgesinde bir dünya istediğini, Allah'ın kanunundan başka kanun beğenilmemesini söylediğini raporda sunmuştur. Aynı şekilde raporda Türkiye'nin sosyal hayatını tezyif edici ifadelerin de muhtelif yerlerde olduğunu ortaya koymuştur. Bu konuda 8. sayfada yer alan ifadeleri sunmuştur. Düne kadar İslam ile yönetilen devletin bilimde ve ilimde önde olduğunu ve Batının bize muhtaç olduğunu, bugün insan kanunları ile yönetildiği ve medeniyetimizin Batıya muhtaç hale geldiği, İslam'ı benimseyen toplumun bilimde ve ilimde ileri seviyede olduğu, mutlu olduğu ve refah seviyesinin arttığını söylemiş ve bu nedenle 163. maddeyi ihlal ettiğini rapor düşmüştür. Dönmezer, kitabın 20. sayfasında Türkiye'nin İslam devleti olmadığını, çünkü anayasanın Kur'an olmadığını, Türkiye'de bugün İslam emirlerinin uygulanmadığını yazdığını belirtmiştir. Kitabın 23. sayfasında Kur'an'ın din ile devlet işlerini ayırmadığını, ayıranların İslam'dan çıktığını, 23. sayfada İslam'a uyulmadığı müddetçe Türkiye'de huzur olmayacağını yazdığını ve bu yazıların 163. maddeyi ihlal ettiğinin belirtmiştir. Dönmezer kitabın 31. sayfasında Türkiye'de uyutmalı bir din dersinin verildiğini, bunun sebebinin eğer İslam anlatılırsa insan kanunlarındaki çarpıklığın öne çıkacağını söylemiştir. 33. sayfada İslam'ın dünya işlerine karışan nizam olduğunu, 70. sayfada Kur'an'ın ve Peygamber sünnetinin bir kanun olduğunu,

²⁷¹ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği, *Türkiye'de Dini Ayrımcılık Raporu* (İstanbul: Mazlumder, 2010), 310.

²⁷² Adalet Bakanlığı Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer İstanbul Eğitim Merkezi, "Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Kimdir?", ts. <https://cikpemist.adalet.gov.tr/sulhi-donmezer-kimdir>

222. sayfada laik kanunları insanlar hazırladığı için zinayı serbest bıraktıklarını, Türkiye’de namusun satıldığı ve buna karışılmadığını yazdığını belirtmiştir. 243. sayfada İslam askerinin nöbet tutarak ibadet ettiğini, 248. sayfada Müslümanlığın İslami hükümlere uymak demek olduğunu, 256. Sayfada Allah’ın emirlerini inkâr edenlerin çok olduğunu, kapalılığı ve Allah’ın kanunlarını kabul etmeyenlerin kafir olduğunu söylemiştir. 281. sayfada bu düzenin yetiştirdiği toplumun birçoğunun ruh hastası olduğunu, 351. sayfada batı tarzı evlenenlerin mutlu olmadıklarını, 353. Sayfada İslam’a uygun evlilik yapmayan ve yaşamayanların mutlu olmayacağını söylediğini belirtmiştir. 364-365. sayfalarda milliyetçiliğin küfür olduğunu, 380. Sayfada İslam’ın bir bütün devlet sistemi olduğunu Türkiye’nin ise laik demokratik bir ülke olmasına rağmen din ile devlet işlerini ayırdığını, yazarın laik düzeni tağut düzeni olarak gördüğünü, devletin dini esaslara uydurulması gerektiği propagandası yaptığını ileri sürmüş ve TCK 163. maddeyi ihlal ettiğini yazdığı raporda belirtmiştir.²⁷³

TCK’da yer alan 163. madde şu şekildedir:

Laikliğe aykırı olarak, Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse sekiz yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Böyle cemiyetlere girenler veya girmek için başkalarına yol gösterenlere beş yıldan oniki yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Laikliğe aykırı olarak, Devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçla veya siyasi menfaat temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Şahsi nüfuz veya menfaat temin etmek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri veya dini kitapları alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri Devlet daireleri, belediyeler veya sermayesi kısmen veya tamamen Devlete ait olan iktisadi teşekküller, sendikalar, işçi teşekkülleri, okullar, yükseköğrenim müesseseleri içinde veya bunların memur, müstahdem veya mensupları arasında işleyenler hakkında verilecek ağır hapis cezası üçte bir nispetinde artırılır.²⁷⁴

Şenlikoğlu’nun hapse girmesi basın ve yayın organlarında da büyük bir yankı uyandırmış ve gazete haberlerinin manşetleri bu haberlerle yankılanmıştır. Haber manşetlerinde; Cumhuriyet Gazetesi “*Çarşafly yazar 6 yıla mahkûm edildi*”, Türkiye

²⁷³ Mektup Dergisi, “6 Yıl 3 ay cezanın ‘Bilirkişi’ Raporu” 5 (Haziran 1985), 4-5.

²⁷⁴ Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri (Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri), Madde 163 Kanun Numarası 765 (01 Mart 1926).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/5.3.765.pdf>

Gazetesi “Yazar Emine Şenlikoğlu tevkif edildi”, Hürriyet Gazetesi “Çarşafı yayın müdürü 6 yıl hapse mahkum oldu”, Posta Gazetesi “Kadın yazar Emine Şenlikoğlu 6 yıl hapse mahkum oldu”, Milli Gazete “Şenlikoğlu tutuklandı”, Hürriyet Gazetesi “Vaize Emine’ye 7.5 yıl ağır hapis” gibi başlıklarla Emine Şenlikoğlu’nun tutuklanma haberleri yer almıştır.

Şenlikoğlu’nun hapse girdiği bu dönemde Mektup dergisi yayın hayatına devam etmekteydi. Hapis kararının çıkması üzerine derginin çıkan sayılarında da Şenlikoğlu özelinde okuyuculara bilgi vermek üzere yazılar da yayınlanmıştır.

Muhterem kardeşlerimiz... Hepinizin bildiği gibi Genel Yayın Müdürümüz ŞENLİKOĞLU yazdığı bir kitap sebebiyle tutuklanmıştır. Aslında “tutuklandı” veya “mahkum oldu” demek büyük hata olmaz mı dersiniz? İkamet yerini değiştirdi veya yeni bir göreve tayin oldu demek daha doğrudur kanaatindeyiz... Biz gönülden şuna inanıyoruz ki, inanan insan mahkum da olsa hürdür.²⁷⁵

Bu sebeple tutuklanma hadiseleri bizim için elem verici değildir kesinlikle... Allah (cc) davası için, yani i’la’yı kelimetullah için yola çıkanlarca bütün bunlar beklenen olaylardır.

...

Bacımızın tutuklanması bizi zerre miktar üzmedi. Sizler de üzülmeiniz. Gerek yurt dışında gerekse yurt içinin çeşitli yerlerinden yığınla samimi, candan, kardeşlik kokan ve bizlere yardım edebilmek için çırpınan Müslüman kardeşlerimizden mektuplar aldık. Bu sıcak ilgi, Müslümanların imanlarını Kur’anileştirmeleri, kardeş olmaya gitmeleri adına sevinç vericidir. Allah’a hamdolsun!..²⁷⁶

Derginin çıkan sayılarında Şenlikoğlu’nun suçsuz olduğu, davalarının cihad olduğunu, yaşananların ilk olmadığını, zamanın Zeynep’leri, Sümeyyeleri olduğunu, mücahide kimliğine vurgu yaparak anlatılmıştır.

Kerbela’nın kahraman kızı Zeynep’in çizgisinde olanlar da “Zamanın ZEYNEB’leridir.” İşte Şenlikoğlu ablam bunlardan biridir. Belki de o, imtihanını başarılı veren ve Rahman tarafından mükafatlandırılacak, Resulullah tarafından sevinecek, ZEYNEB tarafından tebrik edilecek bir mücahide.

...

Şenlikoğlu ablamın suçu şu muydu: “Randevu evlerinde satılan binlerce gelinlik kızlarını altı aylık yavrusu doktorun elinde parça parça olan yeni gelinlerin anne olmaya hakkı yok mu?” “Onlar anne olamazlar mı?” Yukarıdaki soruları sormak mıydı ablamın suçu? Bizden öncekilerin başlarına gelen onun başına gelmeye başladı. Bu O’nun için ilahi bir rahmettir. İnanç öyle bir meşaledir ki

²⁷⁵ “Ve Şenlikoğlu Tutuklandı” *Mektup Dergisi* 5 (Haziran 1985), 1.

²⁷⁶ “Olayların Düşündürdükleri”, *Mektup Dergisi* 6 (Temmuz 1985), 1.

hapisaneyi bile cennete çevirir. İnanan için içerisi de dışarısı da farksızdır. Dünya inananın zindanıdır. Zindan içinde zindana atılan mücahide ablam benim.²⁷⁷

Şenlikoğlu, 163. Maddeden tutuklu olduğu zamanda yazdığı “*Mahkum Duygular*” adlı şiir kitabının girişinde kendisi de mahkumu şu şekilde tanımlamıştır:

Mahkum ne demektir bilir misiniz? Sizin inancınıza göre mahkumu nasıl tarif edersiniz bilemem, amma benim inancıma göre mahkum sadece demir perde arkasında olanlar değil, perdenin önünde ama mahkum olanlardır. Bir kuş uçuyor diyerekten hürdür, diyebilir miyiz? Belki istediği yöne doğru uçuyordur, fakat acaba istediği şekil de mi uçuyordur? Arkasında avcılar tüfeklerini ona çevirmişler midir?.. Acaba o kuş her kanat çırpışında kanlar içinde kalıyor mudur? Ciğerinden yaralı olmadığı belli midir?.. Sorular... Demek ki, bazı işler görüldüğü gibi değildir.²⁷⁸

Turgut Özal, Sovyetler’in dağıldığı, komünizm tehlikesinin geçtiği 1991 yılında, 141 ve 142’yi TCK’dan çıkarttırmıştır. Fırsat bu fırsat, şeriat propagandası suçlamasıyla birçok muhafazakârın başını yakan 163. madde de aynı pakette kaldırılmıştır.²⁷⁹ Kaldırılma tutanağındaki nedenler şu şekilde ifade edilmiştir:

163 üncü maddeye gelince; bu madde Türk Ceza Kanunu’nun ilk kabul edildiği tarihteki şekliyle dinî veya dinî hissiyatı veya dinen mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suret ve sıfatla olursa olsun Devletin emniyetini ihlal edebilecek harekete halkı teşvik veya bu şekilde cemiyet kuranları cezalandırmakta, dinî fikirlere ve hislere dayanan siyasî cemiyetlerin kurulmasını yasaklamakta idi. Bu maddenin kaynağı İtalyan Zanardelli Kanunu olmayıp Hıyaneti Vataniye Kanunudur...

Görüldüğü üzere başlangıçta liberal ve hürriyetçi karakteri olan hükümler yapılan değişikliklerle bu niteliğini kaybetmişlerdir. Millî bünyeyi sarsacak yıkıcı cemiyetlerin ve bu cemiyetlerin şiddet kullanmak suretiyle vaki olacak fiilî hareketlerinin menedilmesi şüphe yokki bir zarurettir. Ancak bü yapılırken düşüncüyü ifade hürriyeti ile bu düşünce etrafında örgütlenme hürriyetinin de zedelenmemesi gerekir. Nitekim, Ceza Kanununun 141, 142 ve 163 üncü maddeleri, mevcut şekilleriyle, düşüncüyü ifade hürriyeti ile düşüncelerin örgütlenebilmesi hürriyetini kısıtlayıcı mahiyet iktisap etmişlerdir. Bu sebeplerle hem Devletin maddî düzenini korumak ve hem de düşüncüyü ifade ve örgütlenme hürriyetini sağlamak ve böylece bu iki hukukî menfaati dengeli ve çağdaş demokratik hukuk düzenine uygun hale getirmek için bu maddeleri yürürlükten kaldırarak, bunların yerine yeni bir hüküm getirmek zorunluğu ortaya çıkmıştır. Bu şekilde bir düzenleme yapılsa dahi bu kez ağır cezaî müeyyideleri muhtevî 2 sayılı Hıyaneti Vataniye Kanunu, 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetlerinin Korunması Hakkında Kanun ile 2908 sayılı Dernekler Kanunu’nda düşüncüyü ifade ve örgütlenme hürriyetini kısıtlayıcı hükümler devreye gireceğinden, zikredilen Kanunlardan ilk ikisinin ve 2908 sayılı Kanundaki bazı hükümlerin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.²⁸⁰

²⁷⁷ Durak Bilik, Şefika, “Zamanın Zeynep’leri”, *Mektup Dergisi* 6 (Temmuz 1985), 5.

²⁷⁸ Şenlikoğlu, Emine, *Mahkum Duygular* (Mektup Yayınları, 2000), 27.

²⁷⁹ <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/deniz-zeyrek/141-142-163-8-301-220-40534262>

²⁸⁰ <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c059/b106/tbmm180591060419.pdf>

Görüldüğü üzere Şenlikoğlu'nun ve Mektup dergisinin siyasi tavrının laikliğe, Atatürk ilke ve inkılaplarına karşı olduğu, toplumu bu konuda uyaran söylemlerin olduğu dikkati çekmiştir. Şenlikoğlu'nun siyasi yaklaşımlardan ötürü İslam'ın yaşanmadığı, İslam emirlerinin uygulanmadığı belirtmiş, ondaki toplumun düzene girmesinin, ihya olmasının, geri kalmışlıktan kurtulmasının çözüm yolu İslami bir hayat tarzı ile olacağı vurgusu İslamcı fikirde de öne çıkmıştır. Buradan hareketle konuşmalarında ve kitaplarında eleştirel tavrı kimi zaman yüksek olsa da onun, İslamcı görüşle aynı fikri paylaştığı söylenebilir.

5. SONUÇ

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yaşanan siyasi ve içtimai buhranlara karşı çözüm önerisi olarak sunulan İslamcılık fikri günümüze kadar etkisi devam eden bir ideolojidir. İslamcılık, Müslüman toplumların esaretten kurtulmasını hedefleyen, yaşanan olumsuzluklara fikir önerisi sunan, İslam'ın asli kaynakları olan Kur'an ve Sünnetin özündeki doktrinlere dönüş yaparak İslam'ı hayatın tüm alanlarına hakim kılmayı savunan görüştür. Bununla beraber İslam'ın Müslümanları ilerlemekten alıkoyan anlayış olduğu fikrine köktenci bir dille karşı duran ideolojinin adıdır. Bu minvaldeki düşüncelerle ortaya çıkan İslamcılık, 19. Yüzyılda dergicilik faaliyetlerinde de ele alınan konu olmuştur. Dergicilik faaliyetlerinin siyasi otoritelerin yaptırım ve yasaklamaları ile dönemsel olarak geride kalma veya çıkış yaşadığı da görülmüştür. Bu konuda özellikle 12 Eylül darbesi ile her alanda olduğu gibi İslamcı dergilerde de geride kalmışlık ve atıllık mevzubahisti. Fakat parlamenter sisteme geçişle beraber muhafazakar bir partinin iktidara gelmesi üzerine İslamcılık adına gelişmelerin kaydedildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde İslamcı yayınların ciddi oranda arttığı görülmüş ve İslamcı görüşü benimseyen birçok yayın topluma görüşlerini yayma fırsatı bulmuştur. Bu noktada 1985 yılında Emine Şenlikoğlu öncülüğünde Mektup Dergisi yayımlanarak okuyucuya hitap etmiştir.

Emine Şenlikoğlu'nun zihniyet dünyasını ve Mektup Dergisi'nin söylemlerini ele aldığımız bu çalışmamızda elde edilen temel bulgular şunlardır:

247 sayı çıkararak 2010 yılına kadar 25 yıl yayın hayatı süren Mektup Dergisi'nin mücahide kadın vurgusu ile ön plana çıkması aynı zamanda birçok dini, siyasi ve gündelik konuları ele alarak işlemesi Mektup Dergisi'ni diğer dergilerden farklı kılan özellikleridir. Ayrıca Mektup Dergisini İslamcı kadın dergileri içinde bu denli önemli kılan ve yayın hayatının bu kadar uzun soluklu olmasını etkileyen faktör; kitapları, konferansları, görüşleri, söylemleri, eleştirel çıkışları ile o dönem ciddi etki oluşturan Emine Şenlikoğlu'dur. Emine Şenlikoğlu'nun, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yaşanan sorunlara dikkat çekme konusunda farklı bir perspektife sahip oluşu, kadınların toplum içindeki rolleri, eğitimleri, çalışma hayatı gibi konuları ele alışı ayrıca başörtü hususunda duruşu, siyasi eleştireleri gibi konularda ismi ön plana çıkmıştır.

Mektup Dergisi “Kadınların Kaleminden Kadın Erkek Herkes İçin” sloganı ile yayın hayatına başlamıştır. Dergide kadın figürü vurgulanmış, derginin kadına verdiği konum “mücahide” ve “mümine” sıfatı ile ön plana çıkmıştır. Emine Şenlikoğlu’nun ve Mektup Dergisinin söylemlerinde kadının toplumsal hayatın her alanında görülebileceği ve erkek gibi cihat edebileceği vurgusu yapılmıştır. Kadının batılı düşüncede köleleştirildiği fikri ile beraber Cumhuriyet döneminde yapılan devrimlerinde kadına değer vermediğini ve kadının hür olmadığını söylemlerinde görmek mümkündür. İslam toplumunun ve aile kurumunun zayıflamasını Batılı yaşam tarzının yansıması olarak ele alınmış, toplumdaki yanlış dini algılama ve hurafelerin inanç haline getirilmesinin bozulmalara neden olduğu vurgusu sıkça yapılmıştır. Kadının konumu ve toplumsal hayattaki yeri açısından batılı görüşe muhalif olarak tesettüre riayet edilmesi hususuna dikkat çekilmiş, tesettür kaidesine uyulduğu müddetçe kadının her alanda aktif olabileceği belirtilmiştir. Şenlikoğlu tesettür konusunda açıklama yaparken söylemlerinde farklılar söz konusudur. Tesettürü çarşaf olarak açıklayan Şenlikoğlu, diğer söylemlerinde İslamda bir model belirtilmediği, halis niyetle örtülen bir örtü yahut vücudu tam örten herşeyin tesettür olduğu görüşünü savunmuştur. Ayrıca bu konuda tesettürde rengin hiçbir öneminin olmadığı vurgusunu yaparak kendisinin modernitenin getirmiş olduğu algıdan da etkilendiği söylenebilir. Kadın üzerindeki söylemlerinin yansıması evlilik hususunda da ön plana çıkmıştır. Evlilik ilişkilerinde toplumsal olarak kadının ikinci plana bırakıldığı fikrini savunmuş, İslam’ın olaya bu perspektiften bakmadığı, tüm bunların İslam’a entegre edilen hurafeler olduğunu sürekli yinelemiştir. Bunun yanı sıra derginin ve Emine Şenlikoğlu’nun söylemlerinde evlilik ve aile kurumunun toplumsal düzeni sağladığı, manevi olarak sağlıklı nesilleri yetiştirmesi açısından doğru eş seçimi, aile ilişkileri, eşlerin birbirlerine karşı vazifeleri gibi hususlar yer almıştır.

Şenlikoğlu, toplumda yayılan Deizm, Ateizm gibi inanç yaklaşımlarını köktenci bir dille reddetmiş ve bunların İslam toplumunu bozmak için üretilen komplo olduğunu dile getirmiştir. Feminizmin kadın haklarını savunmadığını, kadını köleleştirdiğini, bayağılaştırdığını vurgulayarak İslam’ın kadına verdiği değeri ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Modernizm’in dinsizliğin bir kılıfı olduğunu, modernitenin toplumun her kademesini bozduğunu söylemlerinde sık sık yinelemiştir.

Şenlikoğlu, batılı yaşam tarzına ve modernizme tepki gösterirken toplumun gelenekselciliğine de eleştirel yaklaşmıştır. Tarikatların hepsinin doğru yolda

olmadığını, yaşayış ve inanç noktasında problemleri olduğunu ileri sürmüş; ancak bu problemin tasfiyesi ile tarikatların doğru yolda olacakları vurgusu üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda bir dönem İsmailîliğe cemaatine bağlı olan Şenlikoğlu'nun, tarikatlara karşı tavrında bir tutarsızlık söz konusudur.

Mektup Dergisinin ve Şenlikoğlu'nun söylemlerinde İslam toplumlarındaki çağa ayak uyduramayışın ve geri kalmışlığın temelinde İslam'ın değil insanların yaşayış ve algılayış bozukluğuna dikkat çekilmiş ve bu doğrultuda İslam kültürü aktarılmaya çalışılmıştır. Bu perspektifte İslam'ın özüne dönüldüğü takdirde hurafesiz bir İslam toplumu oluşacağı ve bu sayede ilerlemelerin katedileceği algısı verilmiştir. Bu düşüncelerle beraber moderniteye ve Batılı yaşam tarzına ağır eleştiride bulunarak bunların İslam'a aykırılığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gerek Mektup dergisinde gerek Emine Şenlikoğlu'nun söylemlerinde kadın, tesettür, İslam toplumları, siyaset ve diğer dini inançlar gibi mevzuların sürekli üzerinde durulması, toplumda oluşturulmaya çalışılan algıyı ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

- Acar, Feride. İslamcı İdeolojide Kadın: Üç İslamcı Kadın Dergisi, Çağdaş Türkiye’de İslam. ed. Tapper, Richard. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1993.
- Acar, Nurten. “Şeriat ve Kadın”. Evrensel Kadın Dergisi 3 (Nisan 1997), 6-7.
- Açıkgenç, Alparslan. “Said Nursi”. TDV İslâm Ansiklopedisi 35 (2018), 565-572.
- Adalet Bakanlığı Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer İstanbul Eğitim Merkezi. “Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Kimdir?”, ts. <https://cikpemist.adalet.gov.tr/sulhi-donmezer-kimdir>
- Akın, Şeyma. “Darbeler ve Batı Medyası: 28 Şubat Darbesi Üzerinden Bir Analiz”. Liberal Düşünce Dergisi 84 (2021), 35-56.
- Akkuş, Mehmet. “Mahmut Esat Coşan”. TDV İslâm Ansiklopedisi. Ek-1/267-268. Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2020.
- Akkuş, Mukaddes. “Oyun Çocuğu Hayata Hazırlar”. Kadın ve Aile 103 (Kasım 1993), 16.
- Aksoy, Nazan. “İki Dergi İçinden Kadın Sorunları”. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi VII/1 (1992), 3.
- Alev, Kadriye. “Hafızanın Yeniden Üretimi: 1980 Sonrası Türk Romanında İslamcı Aydın Kimliği”. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi 19 (2022), 209-245.
- Asena, Duygu. “Kadınca” 1 (Aralık 1978), 75.
- Aykut, Ayhan. “İslâm-Türk Ansiklopedisi”. TDV İslâm Ansiklopedisi. XXIII/57-58. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001.
- Aytepe, Mahsum. “Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi”. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 4/1 (ts.).
- Bektaş, Ekrem. “Beyânülhak”. TDV İslâm Ansiklopedisi. VI/34-35. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Bkz. Ebu Davud, Sünen, Melahim, b.1. Tecdid hadisi: “Şüphesiz Yüce Allah bu ümmet için, her asır başında onlar için dini hayatlarını tecdid edecek birisini gönderecektir.”, ts.
- Bulut, Büşra. Râyet’ten Evrensel Kadın’a İslamcı Kadınlar Kendi Konumlarını Nasıl İnşa Etti? “Bir Başka Hayata Karşı” 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler: İDP, 1. Baskı., 2019.
- Coşan, Mahmut Esat. “Amacımız”. Kadın ve Aile 1 (Nisan 1985), 3.
- Çaha, Ömer. Bitmeyen Beraberlik Modern Dünyada Din ve Devlet. İstanbul: Timaş Yayınları, 2008.
- Çakır, Ruşen. Ayet ve Slogan. İstanbul: Metis Yayınları, 12. Basım, 2017.
- Çeken, Gülbana. İki İslamcı Kadın Dergisinde “Kadın İmgesi”: Kadın ve Aile İle Bizim Aile Dergileri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Çelik, Ayşe Betül. “Dini Süreli Yayınlarda Kadın Konusundaki Tartışmalara Din Eğitimi Perspektifinden Bir Bakış: Altınoluk-Şebnem Dergisi Örneği”. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 11 (2017), 73-110.
- Çelik, Ömer. “Kadim Hayat Çağrısının Rasyonel Tehdide Eklemlenmesi: Dinler ve Gelecek Tasarımı”. Bilgi ve Hikmet Dergisi 6 (1994).
- Çetinsaya, Gökhan. “İslamcılıktaki Milliyetçilik”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık, Der. Yasin Aktay”. 6/420-451. İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

- Çiftçi, Halise- Tat, Ümmügülsüm (ed.). Günümüz İslami Nitelikli Kadın Dergilerinde Kadına Bakış: Kadının Yazıyla Tanıştığı Osmanlı'nın Son Dönemlerinden Bugüne Uzanan Süreç, Türkiye V. Dini Yayınlar Kongresi; Kadın Konulu Dini Yayınlar. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.
http://isamveri.org/pdfdrd/D162406/2012/2012_TATU_CIFTCIH.pdf
- Danış, Zeynep Kevser Şerefoğlu. "Ses Duyabilmek". Kadem, Kadın Araştırmaları Dergisi 2(1) (ts.), 127-140.
- Demiray, Muhittin. "Turgut Özal". TDV İslâm Ansiklopedisi 34 (2007), 105-106.
- Durak Bilik, Şefika. "Zamanın Zeynep'leri". Mektup Dergisi 6 (Temmuz 1985), 5.
- Düzdağ, M. Ertuğrul. "Volkan". TDV İslâm Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Ed. Sunar Lütfi. Bir Başka Hayata Karşı, 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Mesleler, Kavramlar ve İsimler, ts.
- Efe, Adem. "Sırât-ı Müstakîm". TDV İslâm Ansiklopedisi. XXXVI/251-253. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Eroğlu, Ebubekir. "Diriliş". TDV İslâm Ansiklopedisi. IX/371-372. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Erzen, Melih - Çoban, Muhammed Eren. "Müştehir Karakaya Kaynakçasına Ek: Dergiler". Smart Journal 8/65 (Kasım 2022), 2235.
- Görgün, Hilal. "el-Urvetül'l-Vüska". TDV İslâm Ansiklopedisi. 42/186-188. İstanbul, 2012.
- Harputlu, Ahmet. "Müslüman Demokrat Perspektif". Bilgi ve Düşünce Dergisi 3 (Aralık 2002), 24-26.
- Işık, İhsan. "Sabiha Ünlü". Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, 2009.
- Işık, İhsan. "Sevim Asımgil". Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi. Ankara: Elvan Yayınları, 2007.
- Işık, İhsan. "Şenlikoğlu, Emine". Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi. 8/3335-3336. Ankara: Elvan Yayınları, 2007.
- İşiker, Deniz. Bir Zorunluluk Alanı Olarak İçerisi ve Dışarısı (28 Şubat ve Başörtülü Kadınlar: Bir Zihinsel ve Ruhsal Dönüşümün Anlatıl(a)mamış Hikâyesi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- İDP - İslamcı Dergiler Projesi. "Aysel Zeynep Tozduman". Erişim 25 Mart 2023.
<https://katalog.idp.org.tr/yazarlar/27556/ayse-zeynep-tozduman>
- İDP - İslamcı Dergiler Projesi. "Mevlûde Uçar". Erişim 25 Mart 2023.
[https://katalog.idp.org.tr/arama?order_by=match&direction=desc&author_name=mevl%C3%BCde+u%C3%A7ar&authors\[0\]=27353](https://katalog.idp.org.tr/arama?order_by=match&direction=desc&author_name=mevl%C3%BCde+u%C3%A7ar&authors[0]=27353)
- İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği. Türkiye'de Dini Ayrımcılık Raporu. İstanbul: Mazlumder, 1. Baskı., 2010.
- Kadın ve Aile. "1987'de Kadın Dergileri" 34 (Ocak 1988).
- Kadın ve Aile Dergisi. "Sancar Ailesi ile Konuşma" 35 (Şubat 1988), 13-14.
- Kahraman, Alim. "Terakki". 40/481-482. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2011.
- Kara, İsmail. Din İle Modernleşme Arasında. İstanbul: Dergah Yayınları, 2003.
- Kara, İsmail. Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak. İstanbul: Dergah Yayınları, 2018.
- Kara, İsmail. Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, Metinler / Kişiler 1. Dergah Yayınları, 2014.

- Kara, İsmail. “Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi üzerine Birkaç Not”. 15-43. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013.
- Karaman, Hayreddin. “Efgani, Cemâleddin”. TDV İslâm Ansiklopedisi X, İstanbul (1994), 456-466.
- Karatepe, Tuba Çavdar. “İslâm Mecmuası”. TDV İslâm Ansiklopedisi. XXXIII/53-54. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Kavak, Özgür. Reşid Rıza’nın Fıkıh Düşüncesi Çerçevesindeki Görüşleri,. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Kayacan, Nevin. “Feministlerle Söyleşi”. Mektup 67 (Ağustos 1990), 28-29.
- Kentel, Ferhat. 1990’lı Yılların İslami Düşünce Dergileri ve Yeni Müslüman Entelektüeller”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce-6: İslamcılık Ed. T. Bora, M. Gültekinil. İstanbul: İletişim Yayınları, 5. Basım, 2018.
- Kırca, Süheyla. “Kadın Dergileri: Popüler ve Politik Söylemin Buluştuğu Yer”. Kurgu Dergisi 17 (2000), 143-155.
- Koçak, Recep. “Öbek Öbek Göç katmer Katmer Özlem”. Kadın ve Aile 50 (Haziran 1989), 17.
- Köktaş, Eyüp. “Modern Zamanlarda İslam ve Siyasal Meşruiyet Sorunu”. Bilgi ve Hikmet Dergisi 12 (1995).
- Kurt Ayyıldız, Melek. Kadın Dergilerinde Sunulan Kadın İmgesinin Feminist Yaklaşım Kavramlarıyla Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kutluer, İlhan. “İslamcılık”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 23/60-65, 2001.
- Maraşlı, Ahmet. “Bir Fotoğrafın Anlamı”. Altınoluk Yuvamız Dergisi 12 (Şubat 1987), 1.
- Mardin Davaz, Aslı. Hanımlar Âlemi’nden Roza’ya. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları., 1998.
- Maviş, Nazım. Türkiye’de İslamcılığın Değişen Siyasal Dili: 1990’lı Yıllarda İslamcı Dergiler. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Mektup Dergisi. “6 Yıl 3 ay cezanın ‘Bilirkişi’ Raporu” 5 (Haziran 1985), 4-5.
- Mektup Dergisi. “Besmele, Hamdele ve Salveleden Sonra İlk Söz” 1 (Şubat 1985), 2.
- Mektup Dergisi. “Hanımınızı Hiç Dövdünüz mü?” Mektup 8 (Eylül 1985), 16-25.
- Mektup Dergisi. “Önsöz: Kadının Öncesi” 151 (Ağustos 1997).
- Mektup Dergisi. “Şu Şiarımız Bilinsin” 13 (Şubat 1986), 20-21.
- Okay, M.Orhan. “Büyük Doğu”. TDV İslâm Ansiklopedisi. VI/513-514. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Okay, M.Orhan. “Hareket”. TDV İslâm Ansiklopedisi. XVI/123-125. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.
- Okay, M.Orhan- Kahraman, Alim. “İslamcılık”. TDV İslâm Ansiklopedisi. XXXIII/70-71. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Oral, Abdulbaki. “Her Sayısı Nakış, Nakış, El Emeği Göz Nuru”. Altınoluk Dergisi 301 (2011), 56.
- Ortaylı, İlber. İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.
- Özcan, Azmi. “İslamcılık”. TDV İslâm Ansiklopedisi. 23/70-71. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2001.

- Özcan, Azmi. "İttihâd-ı İslâm". TDV İslâm Ansiklopedisi. 23/470-475. İstanbul, 2001.
- Özcan, Azmi. "Osmanlıcılık". TDV İslâm Ansiklopedisi 33 (2007), 485-487.
- Özer, Gülşen. "Şule Yüksel ve Biz". Ümran Dergisi, 8.
- Özervarlı, M. Sait. "Muhammed Abduh". TDV İslâm Ansiklopedisi 30 (Ankara 2020), 480-485.
- Özervarlı, M. Sait. "Reşîd Rızâ". TDV İslâm Ansiklopedisi 35 (İstanbul 2008), 14-18.
- Sancar, Aişe Aslı. "Müslüman Kadın Hakkında Yanlış Kavramlar". Kadın ve Aile 8 (Kasım 1985), 6-7.
- Sarı, İbrahim. Alimlerin Bile Bile İnkarı: İnkarcıların Sıfatları, İcraatları.... noktaekitap, 2016.
- Savaş, Özlem. "The Muslim 'Crying Boy' in Turkey: Aestheticization and Politicization of Suffering in Islamic Imagination". Visual Culture in the Modern Middle East: Rhetoric of the Image, 103-126.
- Senlikoglu, Emine. "Turkey: Emine Senlikoglu (Ozkan)". Index on Censorship 14/6 (01 Aralık 1985), 54-54. <https://doi.org/10.1080/03064228508534000>
- Şenlikoğlu, Emine. "4 Kadın Meselesi". Ribat Dergisi 38 (Şubat 1986), 26.
- Şenlikoğlu, Emine. Bize Nasıl Kıydınız. İstanbul: Mektup Yayınları, 1988.
- Şenlikoğlu, Emine. "Bu Dergi Nasıl Çıktı?" Mektup 4 (Mayıs 1985), 1-32.
- Şenlikoğlu, Emine. Burası Cezaevi, ts.
- Şenlikoğlu, Emine. Burası da Cezaevi, ts.
- Şenlikoğlu, Emine. Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar. İstanbul: Mektup Yayınları, 1993.
- Şenlikoğlu, Emine. Hıristiyan Gülü. İstanbul: Mektup Yayınları, 2000.
- Şenlikoğlu, Emine. İmamın Manken Kızı. İstanbul: Mektup Yayınları, 1997.
- Şenlikoğlu, Emine. İslamda Erkek. Mektup Yayınları, 1988.
- Şenlikoğlu, Emine. Kadınlar da Kadınları Eziyor. Mektup Yayınları, 1997.
- Şenlikoğlu, Emine. Kelepçeli Kalemim, ts.
- Şenlikoğlu, Emine. "Mahkum Duygular". Ribat Dergisi 46 (Ekim 1986), 29.
- Şenlikoğlu, Emine. Mahkum Duygular. Mektup Yayınları, 2000.
- Şenlikoğlu, Emine. Maria. İstanbul: Mektup Yayınları, 1992.
- Şenlikoğlu, Emine -Mektup Dergisi Genel Yayın Yönetmeni-. "Dergideki Söylem Değişikliği".
- Şenlikoğlu, Emine -Mektup Dergisi Genel Yayın Yönetmeni-. "Emine Şenlikoğlu İle Efsanevi Mektup Dergisinin Hikayesi... Mektup Yayın Hayatına Tekrar mı Dönüyor?" <https://www.youtube.com/watch?v=FGRpVjq8sSA>
- Şentürk, Hulusi. İslamcılık: Türkiye'de İslami Oluşumlar Ansiklopedisi. İstanbul: Çıra Yayınları, 4. Basım, 2014.
- Taş, Kemaleddin, Göksuçukur, Betül. "Osmanlı Dönemi Batıcılık, İslamcılık Türkçülük Fikir Akımları ve Din". Dini Araştırmalar 22/56 (2019), 463-488.
- Torlak, Ömer. "Modernleşme Kurgusu Olarak Ailenin Türk romanına Yansıması". Muhafazakar Düşünce Dergisi: Aile 31 (2018), 137.
- Tozduman, Aysel Zeynep. "Kadınların Problemleri Erkeklerden Ayrı Düşünülemez". Mektup 69 (Ekim 1990), 4-5.

- Tunaya, Tarık Zafer. “Amme Hukukumuz Bakımından İkinci Meşrutiyetin Siyasi Tefekküründe İslamcılık Cerayarı”. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası XIV/3-4 (1948), 585-630.
- Tuncer, Hüseyin. “Türk Yurdu”. TDV İslâm Ansiklopedisi. XII/550-551. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- Tunç, Harun. “Türkiye’de Kadın ve Din Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma A Research on Women and Religion Studies in Turkey”. Education 93 (2014), 203.
- Türk, Resul. “Türkiye’de Siyasal İslam’ın Örgütlenme Faaliyetleri”. Akademik Hassasiyetler Dergisi 2/3 (2015).
- Türkmenoğlu, Sevgül. “A Populist Point Of Turkish Novel In Religious Perception: The Right Way Novels (Türk Romanının Din Algısında Popülist Bir Durak: Hidayet Romanları)”. Germany, International Journal of Languages’ Education and Teaching 3/2 (Ağustos 2015), 261-274.
- Türküne, Mümtaz’er. Siyasî İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu. İstanbul, 1991.
- Uğur, Veli. 1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Uğur, Veli. “Kadın Kimliği ve Modernizm Karşıtlığı: Hidayet Romanlarının İdeolojisi”. Researcher Social Science Studies 5/4 (01 Ocak 2017), 810-826. <https://doi.org/10.18301/rss.472>
- Ulu, Yavuz Sinan. “Emine Şenlikoğlu”. Türk edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2019. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/senlikoglu-emine>
- Yakut, Hülya. “Eş Seçiminde Püf Noktaları”. Bizim Aile 1 (Temmuz 1988), 18-19.
- Yalçın, Murat (ed.). Şenlikoğlu, Emine, Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Yamaç, Muhammed. “Cumhuriyet Dönemi Darbe Süreçlerinde Toplumsal Değişim Açısından Din 1”. Din ve Felsefe Araştırmaları. İksad, 2020.
- Yaraman, Ayşegül. “Türkiye’de Kadınlık Durumu ve Toplumsal Değişme”, 2007.
- Yavuz, Zeliha. “Cihad Ehli Genç Kızla Bir Röportaj”. Mektup 67 (Ağustos 1990), 32-33.
- Yavuz, Zeliha. “Mürşide Uysal İle Röportaj”. Mektup 67 (Ağustos 1990), 30-31.
- Yeşil, Kamil. “EmineŞenlikoğlu (1953-)”. (Ed.) Lüfi Sunar, "Bir Başka Hayata Karşı": 1980 Sonrası İslamcı Dergilerde Meseleler, Kavramlar ve İsimler. İstanbul: İDP, 2019.
- “Altınoluk - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”. Erişim 03 Nisan 2023. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/547/altinoluk>
- “Başlarken”. Kadın ve Aile 1 (Nisan 1985), 4.
- “Doğu Türkistan Müslümanlarının Özgürlük Arayışları”. Kadın ve Aile 103 (Kasım 1993), 32.
- “Editörden”. Sena Dergisi 38 (Nisan 1997), 1.
- “Genç Marmara - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/477/genc-marmara>
- “Gençlik - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/593/genclik>
- “Hikmetyarın Şenlikoğluyla Yapmış Olduğu Mektupla Röportajı”. Mektup 14 (Mart 1986).
- “İlk Taş Yuvaya”. Altınoluk Yuvamız Dergisi 1 (Mart 1986), 3.
- “Merhaba”. Evrensel Kadın Dergisi 1 (Şubat 1997), 1.

“Olayların Düşündürdükleri”. Mektup Dergisi 6 (Temmuz 1985), 1.

İslam Düşünce Atlası. “Reşid Rıza”, ts. <https://islamdusunceatlası.org/resid-riza/424>

“Ribat - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/602/ribat>

“Sur - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/640/sur>

Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, Türk Ceza Kanununun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri. Madde 163 Kanun Numarası 765 (01 Mart 1926).

“Vahdet - İDP - İslamcı Dergiler Projesi”, ts. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/644/vahdet>

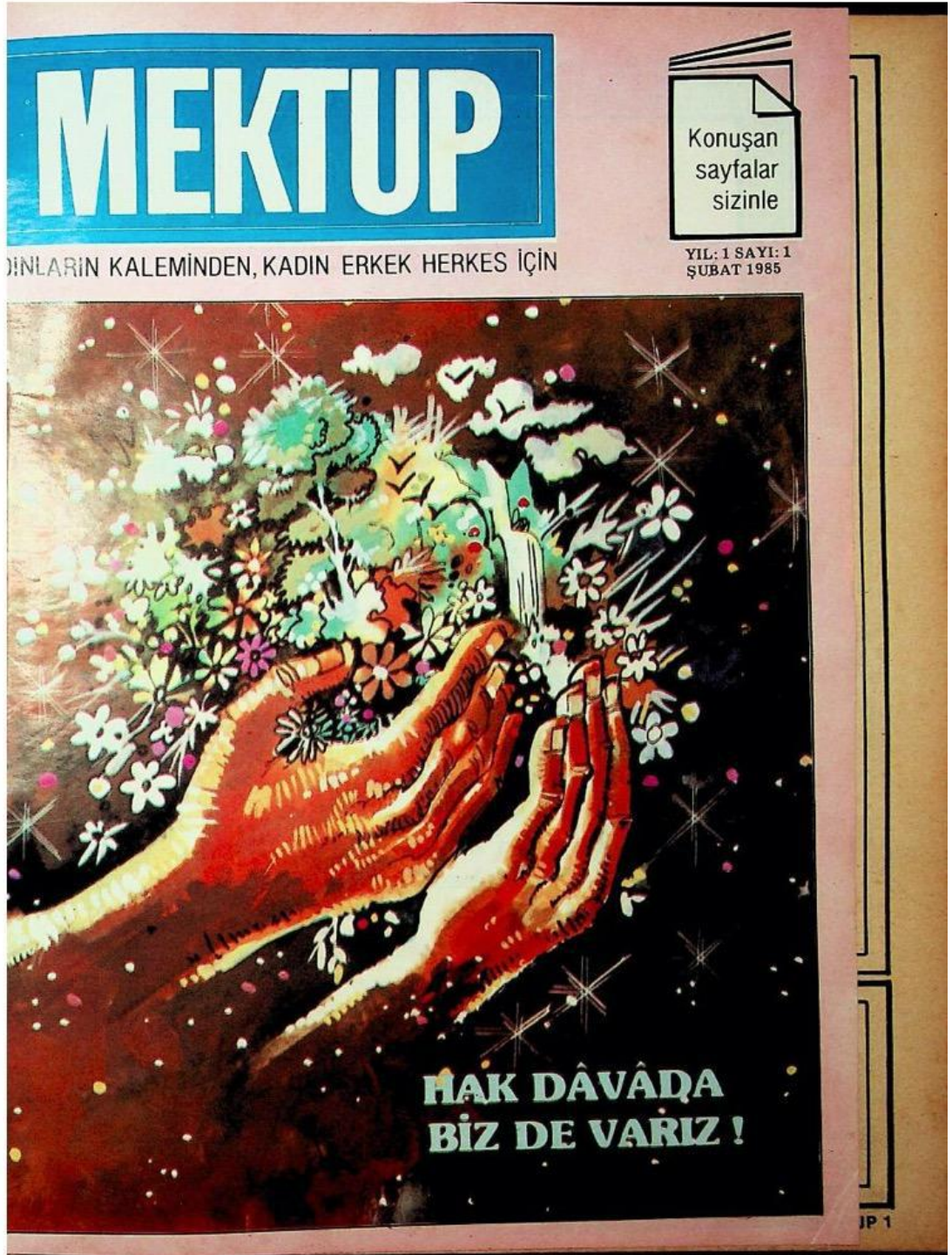
“Ve Şenlikoğlu Tutuklandı”. Mektup Dergisi 5 (Haziran 1985), 1.

08 HABER. “Yazar Emine Şenlikoğlu Artvin kadınlarıyla söyleşide bulundu”. Erişim 24 Şubat 2023. <http://www.08haber.com/haberGoster.php?hid=8071>

EKLER

Ek-1. Mektup Dergisi, 1. Sayı, Şubat 1985

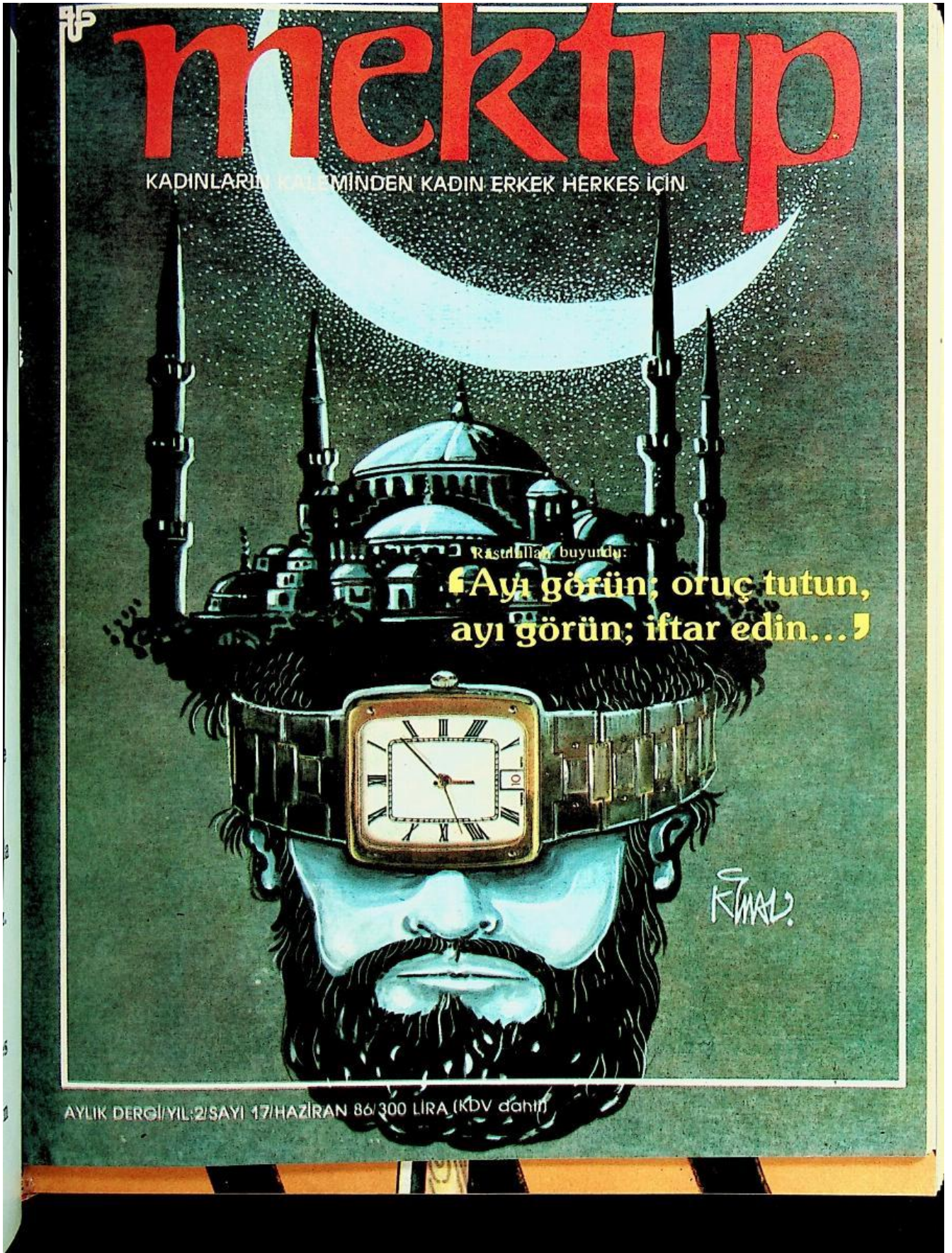
MEKTUP

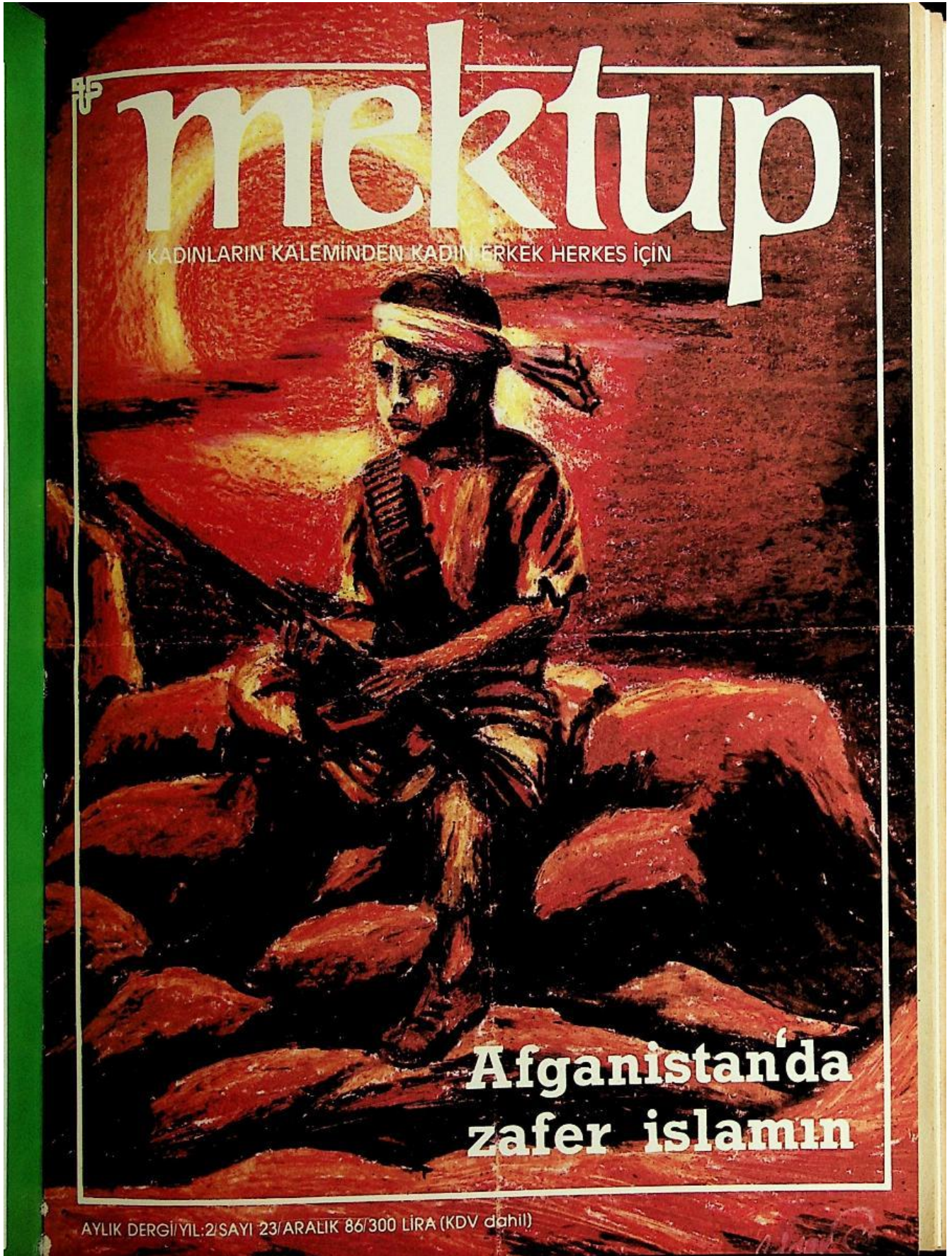
KADINLARIN KALEMİNDEN, KADIN ERKEK HERKES İÇİN

Aylık Dergi
Yıl: 1 Sayı: 4
Mayıs 1985
200 Lira

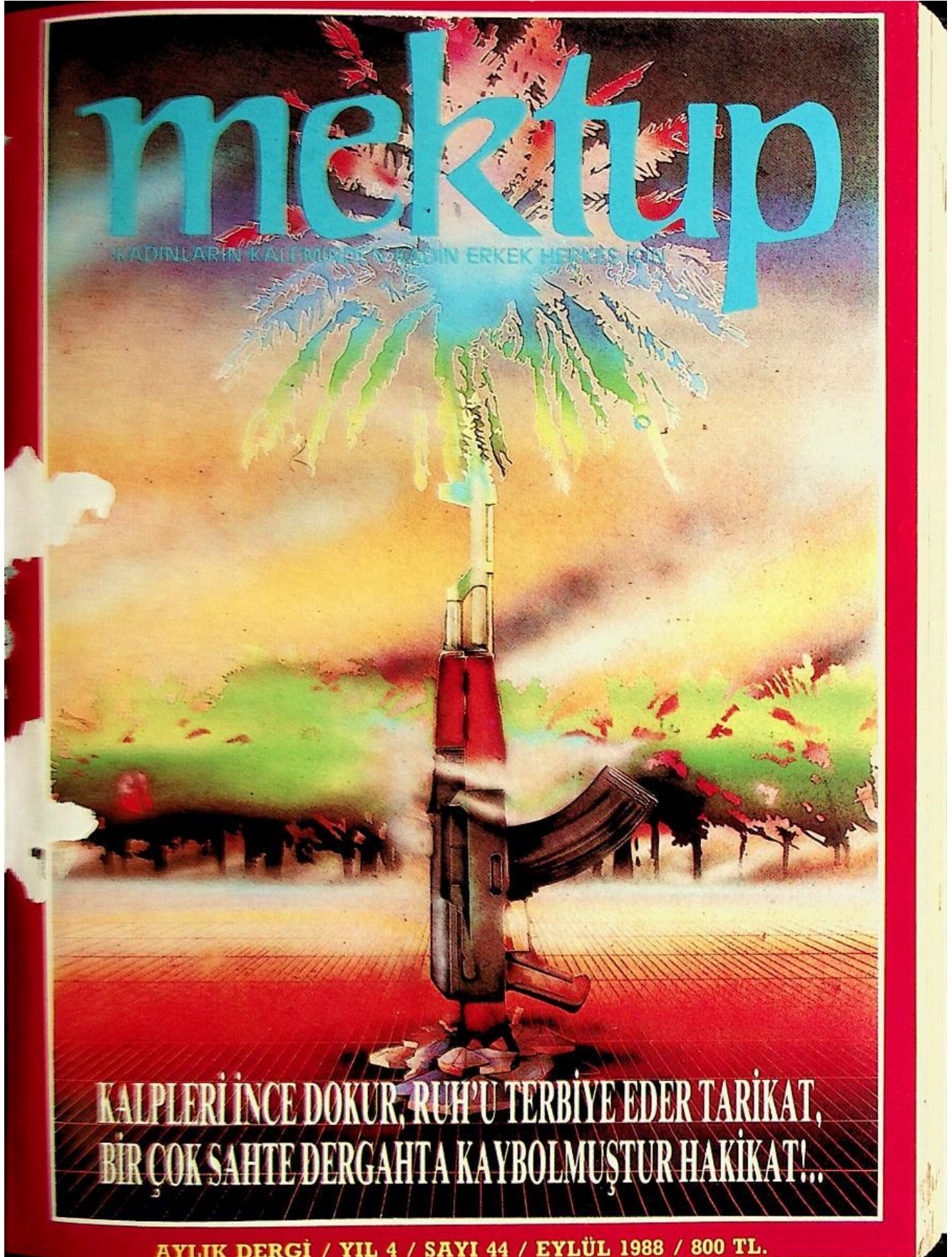

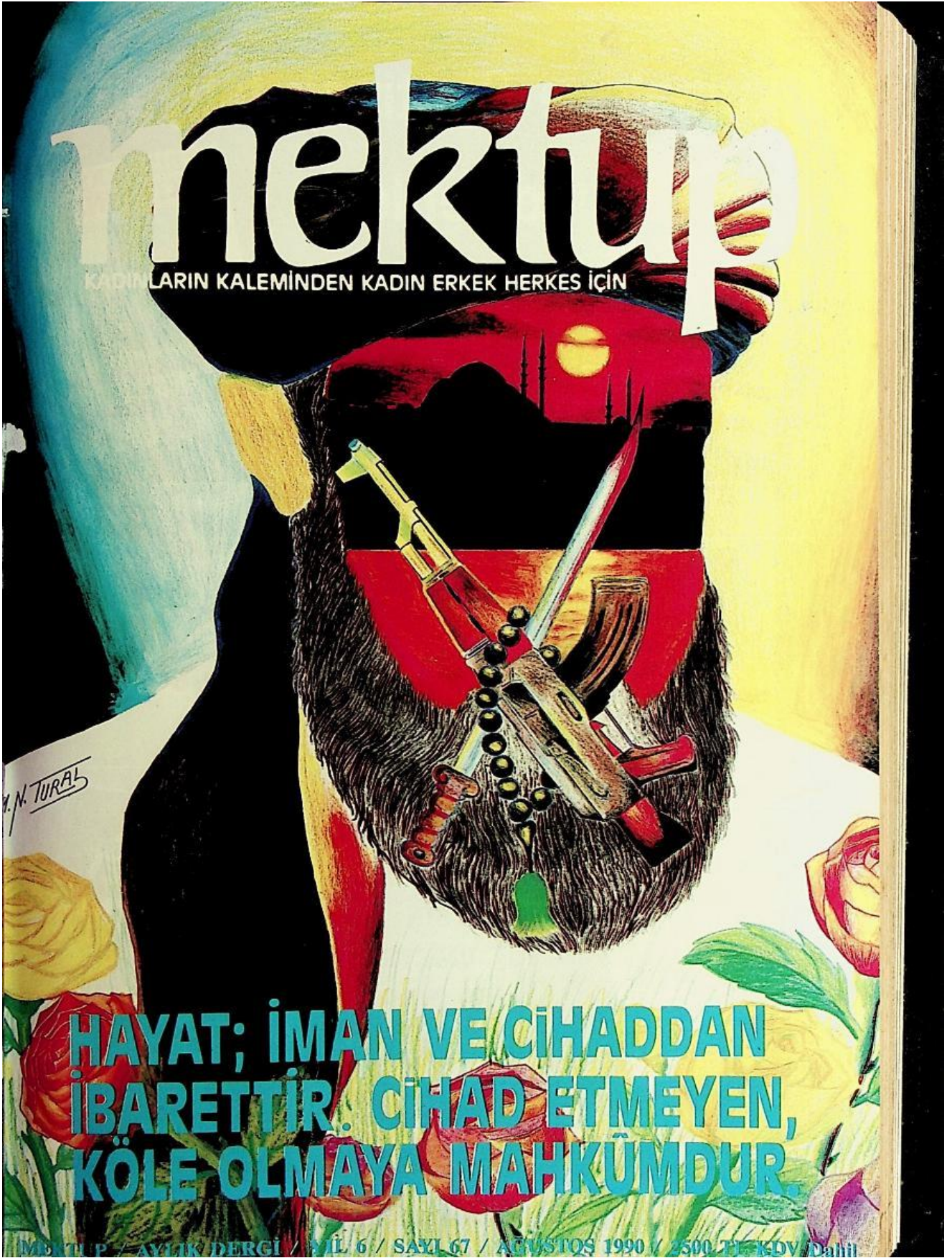
Tesbihten silah kadar korkanlar;
Kömürle cevher bir tartılır mı?
Gerçeği bulacaktır insanlar
İstisna ümitsizden kaçılır mı?

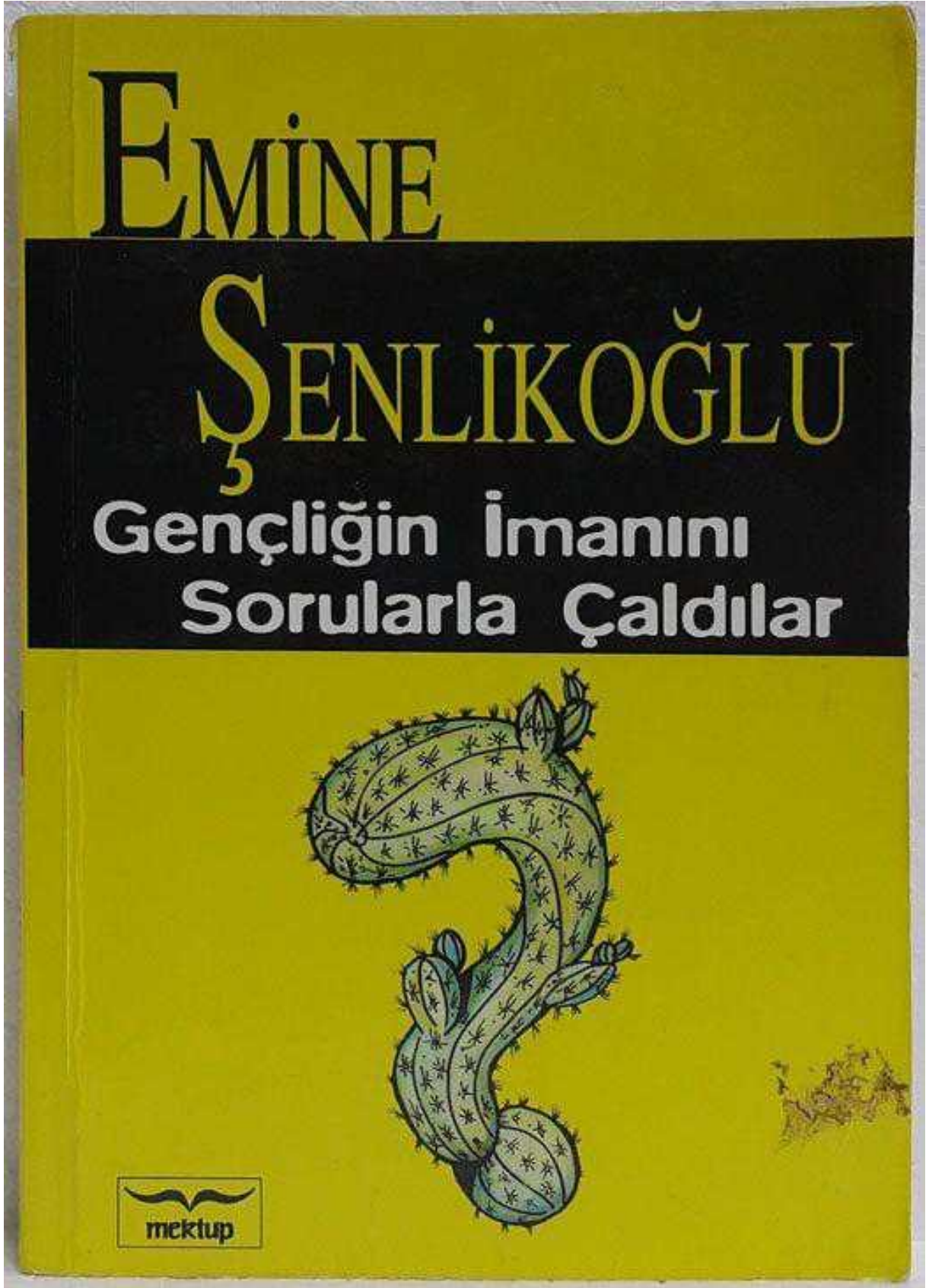

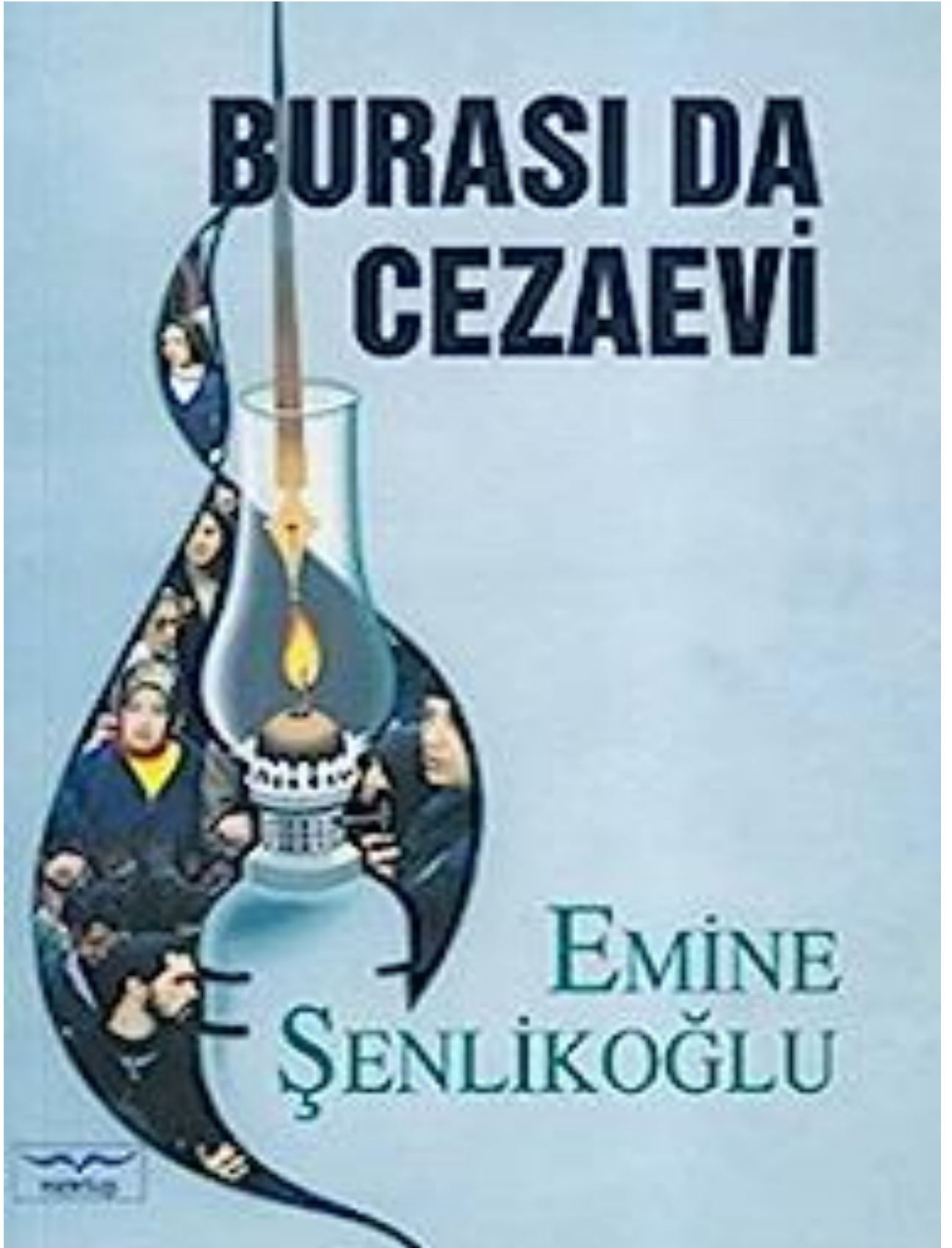

Ek-10. Gençliğin İmanını Sorularla Çaldılar, Emine Şenlikoğlu

ÖZ GEÇMİŞ

Talha Kaya, Kars Anadolu İmam Hatip Lisesinden 2012 yılında mezun oldu. Daha sonra eğitimine Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünde devam ederek 2016 yılında tamamladı. 2016 yılında Kars'a bağlı bulunan Digor ilçesinde Digor İmam Hatip Ortaokulu'nda Din kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak göreve başladı. 6 yıl Digor İmam hatip Ortaokulu'nda görev yaptıktan sonra 2022 yılında Kars Hasan Harakani Anadolu lisesinde tayini çıkarak halen görevini burada ifa etmektedir. 2019 yılında ise Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına kayıt oldu.

İletişim Bilgileri:

ORCID: 0009-0003-3477-3685

Yayınlar:

Kaya Talha, "Türkistan Bölgesinin İslamlaşmasında Hoca Ahmet Yesevi Etkisi" *İlahiyat Alanında Akademik Çalışmalar*, Ed. Er ve Z. Üçtaş, Fecr Yayınları, Ankara 2023, 83-104